

SZÉCHENYI 2020

MINISZTERELNÖKSÉG

„A jövőre hangolva!”

**BORSOD-TORNA-GÖMÖR
HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA
2014-2022**

Módosítással egységes szerkezetbe foglalt végleges dokumentum
2024.03.19.

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió

Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A VIDÉKI TÉRSÉGEKBE BERUHÁZÓ EURÓPA

TARTALOMJEGYZÉK

Vezetői összefoglaló.....	3
1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz ...	4
3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása	8
4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése.....	13
4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések.....	22
4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások	25
4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása	30
5. Horizontális célok.....	33
5.1 Esélyegyenlőség	33
5.2 Környezeti fenntarthatóság	34
6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása	35
7. A stratégia beavatkozási logikája	38
7.1 A stratégia jövőképe	38
7.2 A stratégia célhierarchiája	38
8. Cselekvési terv	42
8.1 Az intézkedések leírása	42
8.2 Együttműködések	70
8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei	72
8.4. Kommunikációs terv	76
8.5. Monitoring és értékelési terv.....	79
9. Indikatív pénzügyi terv.....	80
Kiegészítő információk.....	82
Mellékletek	82

Vezetői összefoglaló

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégiájának Akcióterülete a 2014-2020-as időszakra vonatkozóan 77 települést fed le. A helyzetfeltárás részben látható, hogy a térségünk lakónépessége folyamatosan csökken, a térségben a munkalehetőségek számát és a jövedelemszerzési lehetőségeket bővíteni szükséges. A helyzetértékelés, a SWOT elemzés, a tervezési időszakban megtartott fórumok, illetve az eddigi eredmények és a rendelkezésre álló szakmai kapacitás alapján az alábbi fejlesztési szükségletekre reagál:

A Helyi Fejlesztési Stratégiánk jövőképe: „A térség a centrumokhoz képest más, de azoktól összességében nem rosszabb életlehetőségeket tud az itt élő, maihoz képest igényesebb, a térség folyamatos megújítására felkészült lakosok számára biztosítani. A térség vonzereje a centrumok munkalehetőségeinek és szolgáltatásainak könnyű elérhetőségében, a munkahelyeket és minőségi termékeket biztosító térségi önellátás magas fokában, a természet-közeli, komfortos lakóhelyben és az egymásért és a térségért felelősséget érző közösségekben rejlik”

A HFS célrendszer ennek megfelelően került kialakításra az alábbiak szerint:

Elérendő célok:

- Regionális integráció: centrumokkal való szorosabb kapcsolatok
- Térségi önellátás erősítése
- Identitás, változáshoz való pozitív viszonyulás és társadalmi részvétel erősítése

Specifikus célok:

- Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése
- Kreatív szellemi tőkebázis és társadalmi felelősségvállalás növelése
- Természeti és kulturális környezeti értékek feltárása, tudatosítása, megőrizve hasznosíthatóvá tétele

Támogatandó területek:

- Helyi termékek előállításának és értékesítésének, Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyhálózati projektek
- Integrált kulturális és öko-turisztikai kínálat kialakítása „Príma-Porta” védjegy hálózat
- Térségi kulturális rendezvénysorozatokhoz (História völgy, Gömör-Tornai Nyár, Bán-Sajó Völgye Fesztivál) a Cserehát-Bódva Vidék kistájhoz és a Sajó-Szuha Karszt Kistájhoz kapcsolódó települések helyi termék napok támogatása
- Kreatív közösségek kialakítása
- Társadalmi innovációk létrehozása, erőforrások feltárása, dokumentálása, hasznosíthatóvá tétele

A térség felzárkózásához a szociális alapú fejlesztések nem elegendők. A kívánt változásokhoz vezető új fejlődési pálya a helyi adottságokra épül és a térségben jelenleg hiányzó, a tudás társadalomhoz való integrációt biztosító kreativitás a fő mozgató ereje. A periféria létből való kilépés alapfeltétele a tágabb térségbe való integráció, a centrumokkal kialakított élénk gazdasági, társadalmi, kulturális, politikai kapcsolatok kialakulása. A centrumok a periféria termékeinek felvevőpiacaiként, gazdasági kooperációk szervezőiként, a periféria felé irányuló vállalati társadalmi felelősség, CSR (Corporate Social Responsibility) tevékenységek kibocsátóiként, a turisztikai szolgáltatások fogyasztóiként, a helyi fejlesztéshez hiányzó szellemi tőke birtokosaként, intézmények központjaiként, az érdekérvényesítés helyszíneiként jelennek meg. A centrumokkal való kapcsolatok tudatos alakítása a stratégia lényeges eleme.

A periféria kiszolgáltatottságának csökkentését és a helyi foglalkozási, jövedelemszerzési lehetőségek bővítését egyaránt szolgálja a térség önellátásának erősítése. Önellátás elsősorban bizonyos élelmiszerekből,

alternatív energiaforrásra épülő energiából, személyi szolgáltatásokból képzelhető el. Ezekhez az ágazatokhoz a termékek- és szolgáltatások előállításán túl a munkaerőt felkészítő és a helyi tudást mozgósító képzési és a marketing eszközök fejlesztése is szükséges. A korábban már elindult helyi termék előállítás és értékesítés, a helyi energiaellátás, a turizmus, valamint teljesen új irányként a vidéki kreatív ipart megalapozó tevékenységek alkotják a Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése célkitűzés kiemelt területeit.

A stratégia az új fejlődési pálya társadalmi feltételeiből a kreativitást és a tudást is magába foglaló szellemi tőke biztosítását és a társadalmi felelősségvállalást emeli ki.

A Helyi Fejlesztési Stratégiában rögzített célok alapján 2016. év második felében jelennek meg a LEADER pályázati kiírások a térségi vállalkozások, önkormányzatok, civil szervezetek, egyházak és magánszemélyek részére. A Stratégiával kapcsolatban a pályázati lehetőségekkel kapcsolatos tájékoztatás, a pályázatokkal kapcsolatos segítségnyújtás a munkaszervezet feladata lesz, melyet Edelényben az Egyesület székhelyén végez. A munkaszervezet rendszeresen szervez fórumokat a térségben, valamint heti öt munkanapon ügyfélszolgálatot áll az érdeklődők rendelkezésére. Az Egyesület tevékenységi körét folyamatosan szélesíti, ennek érdekében 2014. évben számos térség közötti és nemzetközi projekt koordinálását látta el. Működését 3 fő állású alkalmazottal látja majd el.

1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz

Magyarország Kormányának VP-19.1-15. Helyi Fejlesztési Stratégiák elkészítésének támogatás c. felhívásával az volt a célja, hogy az előzetes LEADER Helyi Akciócsoport elismeréssel rendelkező szervezetek elkészítsék a HACs területének Helyi Fejlesztési Stratégiáját. A Kormány a **Partnerségi Megállapodásban** célul tűzte ki a társadalmi együttműködés erősítése és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelmet, ezen belül a vidéken élők számára a vidéki települések élhetőbbé, vonzóbbá tételét. A HFS intézkedései alapvetően a foglalkoztatás bővítését, a helyi termék témájú együttműködések, a helyi közösségek támogatását, valamint a fiatalok megtartását célozzák. Ennek megfelelően a HFS kapcsolódása más dokumentumok szerint az alábbiak szerint foglalható össze: a Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégiája a **Vidékfejlesztési Program 6. prioritásához** kapcsolódik, melynek átfogó célja a vidéken élők számára a vidéki települések élhetőbbé, vonzóbbá tétele. Ezt a vidéki településeken elérhető szolgáltatások körének bővítésével, színvonalának és hozzáférhetőségének javításával, a szolgáltató kis léptékű infrastruktúra megerősítésével, valamint a lokális együttműködésekben rejlő belső erőforrások kihasználásával tudja elérni. A Vidékfejlesztési Program prioritására tekintettel további cél a munkavállalás, a munkaerő mobilitás feltételeinek javítása, a lokális gazdasági tevékenységek segítése, közreműködés a vidéki szegénység és kirekesztettség oldásában speciális megoldások által. Az HFS továbbá kapcsolódik a 2011-2020 közötti időszakra megfogalmazott **Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiához is (NTFS)**, melynek fő célja a társadalmi kirekesztés, szegénység elleni küzdelem és gazdasági fejlődés előmozdítása vidéken a helyi természeti és humán erőforrásokra és igényekre támaszkodva a HFS-ben megfogalmazottak alapján. A stratégiában tett javaslatok a szegénység szempontjából meghatározó problématerületek – gyermekszegénység, romák helyzete, hátrányos helyzetű térségek – hosszú távú elképzeléseinek integrálását, kiegészítését, egységes célrendszerben történő kezelését kívánja előmozdítani, figyelemmel, a többi, a társadalmi felzárkózás szempontjából releváns stratégiára, így a gazdaságfejlesztéssel és foglalkoztatáspolitikára, a vidékfejlesztésre, az egészségügyi, szociálpolitikai, közigazgatási elképzelésekre. Magyarország Kormányának 1184/2013 (IV.9.) határozata alapján elindult a **Bejárható Magyarország Program**

(továbbiakban: BMP), mely az egyik legnagyobb potenciállal rendelkező hazai kezdeményezés. A Program a természetjárás legtágabb körű értelmezésével határozza meg a szabadban megvalósítható, a környezetvédelmet, és honismeretet előtérbe helyező tevékenységeket, és fontosnak tartja - az ezekhez szükséges feltételek javítása mellett - a programnak az oktatásba- és továbbképzésekbe, valamint a turizmus- és gazdaságfejlesztési koncepciókba történő integrálását is. A Programban szereplő 5 mód (gyalogos, kerékpáros, lovas, vitorlás és túrakenus) segítségével megismerhetők hazánk természeti- és kulturális értékei, a magyar és magyarországi örökséghelyszínek. A Bejárható Magyarország Programnak, mint egységes módszertannal rendelkező, integrált aktív- és kulturális turizmust ösztönző program egyszerre gyakorol kedvező hatást az egyes térségek helyi gazdaságára és társadalmára a turizmus multiplikatív hatásának köszönhetően. Gazdasági szempontból a turizmus fejlődése bevétel növekedést eredményez a helyi vállalkozások, illetve a helyi önkormányzatok számára egyaránt. Segíti a helyi vállalkozások fennmaradását, a tradicionális tevékenységek megőrzését. Piacot jelent a helyi termelés számára, élők munká igényes iparágként hozzájárul a foglalkoztatottság növekedéséhez, ezáltal jövőképet teremt a rurális térségekben élőknek. Közép- és hosszú távon mérsékli a vidéki lakosság elvándorlását, mely társadalmi szempontból kulcskérdés. Fentiekből adódóan meghatározó, és egyértelműen kedvező lépés lehet a LEADER program és a Bejárható Magyarország Program stratégiai szintű együttműködése, az együttműködésből eredő szinergiák hatékony kihasználása. A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégiája alapvetően a térségi adottságokra, lehetőségekre alapozva született meg. Ugyanakkor a magasabb szintű stratégiai dokumentumokhoz való kapcsolása is egyértelműen látható. A Borsod-Torna-Gömör Egyesület a fent említett programokat és intézkedéseket szem előtt tartva alkotja meg Helyi Fejlesztési Stratégiáját, dolgozza ki a térségben felmerülő problémákra válaszát és intézkedéseit.

2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata

A HFS tervezési folyamata a térségben három részre bontható:

1. Tervezést előkészítő szakasz (2014. áprilistól)
2. Projektötlet gyűjtés (2015. márciustól)
3. HFS dokumentum készítése (2015. szeptember–2016. május)

A Helyi Fejlesztési Stratégia tervezési folyamat elindításáról először 2014. április hónapban tájékoztattuk a tervezési terület lakosságát. Átláthatósága miatt elkészítettünk egy több oldalas tervezési koncepciót – amelyet vitaindítónak szántunk. Ebben a dokumentumban röviden ismertettük a 2007-2013 tervezési ciklus eredményeit, a 2014-2020 tervezési időszak országos prioritásait, a Vidékfejlesztési Program céljait és prioritásait. Majd a dokumentum további részében a Borsod-Torna-Gömör Egyesület – a tervezés során figyelembe veendő – elsődleges szempontjait, és néhány projekttervet, javaslatot tettünk közzé, a helyzetfeltárással és lehetséges változtatással. A dokumentum megjelent a honlapunkon, mely azóta is elérhető. Ezzel egy időben projektötlet adatlap mintát is az érdeklődők rendelkezésére bocsátottunk. Az Egyesület meglévő levelező listájáról a tagságnak és az adatbázisunkban eddig szereplő pályázóknak is mintegy 400 főnek küldtük meg. A honlapunkon (www.btge.hu) adtunk tájékoztatást Magyarország Vidékfejlesztési Programjának Európai Unió elfogadásáról. Weboldalunkon kialakítottunk egy olyan panelt, amely a 2014-2020 HFS Tervezés dokumentumait, információit és az összes kapcsolódó tervezést segítő sablonokat tartalmazza. A főoldalon és az adatbázisunkban szereplő 77 településhez tartozó önkormányzat, civil és vállalkozók részére havi rendszerességgel több alkalommal küldtünk mikroközvetenként tartandó fórumok meghívóját. Így összesen 15 db fórumot tartottunk, ahol átlagosan 20 fő vett részt, akik tartalmas és újszerű javaslataikkal járultak hozzá a Cselekvési Terv kidolgozásához. Valamennyi fórumon tájékoztatást adtunk a HFS tervezés menetéről, annak fontosságáról, fontosabb elemeiről. Minden fórumon szóba kerültek az előző tervezési ciklus eredményei az UMVP III-as és IV-es tengelyében eddig elért eredmények. Ismertettük a

projektötlet adatlap kitöltésének lehetőségét, amelyre nem csak a fórumokon volt lehetőség hanem a munkaszervezeti irodában személyes konzultáció keretében is.

A fórumokon kívül tematikus műhelymunkanapokat is tartottunk, ahol közvetlenül az érintett célcsoport jelenlétében és javaslataikat figyelembe véve került megtervezésre a HFS Cselekvési Tervében szereplő egy-egy intézkedés. A honlapon túl a facebook közösségi oldalon is folyamatosan megjelennek a HFS tervezéssel kapcsolatos információk. Ugyanakkor elmondtuk, hogy a projektötlet adatlapokat e-mail formában, és postán is meg lehet küldeni. A fórumokon elhangzott javaslatokat összegezve azokat átadtuk a Tervezést Koordináló Csoport részére, mely munkájukat segítette a tervezés ideje alatt. A fórumokon, a közgyűlésen és minden, a honlapon, újságcikkekben és a helyi elektronikus médiában, a Sajómente Regionális Televízióban felhívtuk a lakosság figyelmét a projektötlet beadásának lehetőségére. Ennek eredményeként a tervezés befejezéséig mintegy 150 db projektötlet érkezett be munkaszervezetünkhöz. A beérkezett ötleteket már a tavalyi évtől kezdve folyamatosan összefoglaltuk elektronikusan egy excel táblába, majd a projektötleteket TKCS üléseken meghatározták, hogy mely intézkedéshez javasolják, illetve milyen más Operatív Program adhat teret a fejlesztésnek. A HFS Általános céljainak és Specifikus céljainak meghatározása után a projekteket besorolták az adott célokhoz és ebből alakultak ki azok az intézkedések, melyek a LEADER terv beavatkozási területeit érintik. A 2014-2020 HFS tervezéshez a Miniszterelnökség részéről nem volt központi, szabályozott ajánlás a Tervezést Koordináló Csoport (TKCS) létrehozására, de a korábbi évek pozitív tapasztalata alapján 17 fővel megalakult 2015-ben a helyi tervező csoportunk. A TKCS tagok képviselőik révén biztosították az egyensúlyt a szférák között, mely szerint a vállalkozói és civil képviselő döntően nagyobb tábort képviselt a csoportban, mint a közszféra. Elsősorban a választott tisztségviselőit javasolta a Közgyűlés a tervezés lebonyolítására, azzal a kitételrel, hogy az egyes intézkedésekhez éljen a helyi megvalósítók és szakemberek bevonásával.

TKCS tagjai:

közszféra:

- Csabai Gyula - Boldva Község Önkormányzat
- Molnár Zoltán- Perkupa Községi Önkormányzat
- Matusz Tamás – Hidvérgárdó Községi Önkormányzat
- Krajnyák Dénes – Tornaszentandrás Községi Önkormányzat
- Dr. Vártás József – Edelény Város Önkormányzata

civil szféra:

- Bencze Péter- Vadna Községért Alapítvány
- Dr. Török Pál Galyasági Településszövetség
- Nagy Tibor- Borsodi Domság Civilek Egyesület
- Várnagy Dávid – Gömöri Tájfejlesztő Egyesület
- Káló Károly – Bhim Rao Egyesület
- Siroki László- Autonómia Alapítvány helyi koordinátora

üzleti szféra:

- Bodnár-Pásztor Edina- Egyéni vállalkozó
- Szaniszló János- Agroszan Bt, Kazincbarcikai Járási Hivatal vezetője, Nemzeti Agrárkamara B-A-Z megyei Elnökségének megyei alelnöke
- Harcsa Attila- Szendrői Gazdaság Kft.
- Lukács Attila - Mungar Kft.
- Rabi József - Frekvencia 2000 Kft., kézműipari alelnök- a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara elnökségi tagja
- Dr. G.Fekete Éva - Reg-lex Bt., Miskolci Egyetem

a munkaszervezet részéről a TKCS munkáját segítették:

- Lengyelné Bencze Viktória-munkaszervezet vezető
- Magyar Anita- ügyintéző

A TKCS tagjai olyan személyek lettek, akik ha a közösségi tervezésben nem is legnagyobb jártassággal rendelkeznek, de mindenképpen kiemelkedő közösségi munkájuk révén a lakosság elismerését vívták ki. A TKCS tagjai között olyan szakemberek vettek részt, akik a Miskolci Egyetem képviseletében tették javaslataikat az intézkedések kidolgozásában, mely szerint külső szakértőként vesznek majd részt a projektek kiválasztásában. Térségünkben élő és dolgozó Dr. G. Fekete Éva aktív együttműködő tagként vett részt a HFS tervezésben. A Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karának Marketing Intézete – aki a marketing és alkalmazott szakterületi, valamint turizmus kutatásával, oktatásával foglalkozó szervezet és a Miskolci Egyetem Társadalmi Innovációs Szolgáltató Központjának vezetői személyesen ajánlották együttműködésüket a térségi projektek szakmai koordinációjához. Ez jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy a belső szellemi tőke fejlesztésén túl a külső szellemi tőke beáramlására is szüksége van a térségnek.

Mivel az Egyesület illetékességi területe igen kiterjedt, ezért a térség képviseletét a tervezésben nem csak kizárólag a Tervezést Koordináló Csoport tagjain keresztül valósítottuk meg, hanem a tervezés nyitottsága és átláthatósága igazolható azáltal, hogy minden szektorból, különösen figyelmet fordítva a roma, pro roma, kisebbségi önkormányzatok részvételére. Az Akciócsoport állandó népességének több, mint 15%-a él a 290/2014. (XI.26.) Korm. rendelet besorolásáról szóló kedvezményezett eljárás és/vagy a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV.23.) Korm.rendelet kedvezményezett település területén, ezért a térségben működő a társadalmi kirekesztődéssel veszélyeztetett csoportok vezetőivel egyéni konzultáció keretében gyűjtöttünk ötleteket. Törekedtünk arra, hogy a csoportokkal való konzultáció minél operatívabb legyen és általában a célcsoportok környezetében kötetlen beszélgetés formájában gyűjtöttünk információkat a HFS elkészítéséhez.

Hátrányos helyzetű és sérülékeny csoportok bevonása a tervezési folyamatban:

Az Autónia Alapítvány koordinátora Siroki László, a helyi közösség alapú fejlesztéseken alapuló „EU forrásokkal a romák integrációjáért” programon keresztül tájékoztatta a munkaszervezetet a csereháti hátrányos helyzetűek elképzeléseiről, melynek támogatását és előnyben részesítését a 2014-2020-as időszakban is fontosnak tartja. A Helyi Fejlesztési Stratégia készítése során a roma szervezeteket, kisebbségi önkormányzatokat az Autónia Alapítványon keresztül e-mail útján és közvetlen beszélgetéseken tájékoztatta.

A Bhim Rao Egyesület képviselője Káló Károly, aki a stratégia tervezése során javasolta, hogy a térség egyik legnagyobb problémái között szerepel a magas roma népesség egyes településeken, mely párosul a szociális hátrányokkal, valamint az alacsony iskolai végzettséggel. A térség társadalmi, gazdasági fejlesztéséhez nélkülözhetetlen ezen népcsoportok bevonása a különböző fejlesztési programokba. A térségben működő roma szervezetek részére nyújtott segítséget a projektötletek megfogalmazásában.

Bódva völgyi Közéleti Roma Nők Egyesületének képviselője Dánielné Tóth Beáta a hátrányos helyzetű roma lakosság foglalkoztatását helyezi előtérbe. Személyes beszélgetések kapcsán a jelenleg is működő roma programokhoz kapcsolódóan gyűjtött projekt ötleteket.

A Pondera Egyesület képviselője Fásiné Volopik Judit, tájékoztattott projektötleteiről, mely szerint a sérült, fogyatékkal élő emberek bevonását tervezik a programjaikban. Az Egyesület elképzelése, hogy a kreatív közösségek támogatása és innovatív programok megvalósítása intézkedésekben megfogalmazott célokhoz fog pályázatokat benyújtani.

A térségünkben alakult TOP tervezéshez kapcsolódó szakmai koordináló non-profit szervezetek is aktívan segítettek a lehatárolások miatt a tervezést. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Fejlesztési Programról Török Dezső – a megyei közgyűlés elnöke tartott tájékoztatót Edelényben, mely nagyon hasznos volt a tervezést koordináló csoport tagjai részére, hogy a HFS céljainak meghatározásánál figyelemmel voltak a megyei koncepcióra is.

A GINOP és EFOP programokban jártas szakemberek szintén segítették a TKCS munkáját, hogy a Magyarországon körvonalazódó pályázati felhívások és az elfogadott Operatív Programok egymásra épülésében a LEADER források hogyan nyújthatnak segítséget, kiegészítő jelleget. A tervezésnél az összes Operatív Programon túl a Bejárható Magyarország Program stratégiáját is figyelembe vették, mely kedvező lépést jelenthet a LEADER program együttműködéseinek folytatásaként. A tervezést hatékonyan segítették a Nemzeti Agrárkamara részéről a területen működő falugazdászok és a NAK Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Igazgatósága. Az MNVH részéről a területi referens folyamatosan érdeklődött a HFS tervezés üteméről és részt vett egy-egy fórum alkalmával, ahol a Vidékfejlesztési Program aktualitásáról tájékoztattott bennünket. A Borsod-Torna-Gömör Egyesület munkatársai 2007-13-as időszakban megvalósult helyi védjegy projektmenedzsmentjét látták el. Az ő szakmai tudásuk és az Egyesület által koordinált helyi védjegy program adatbázisai segítettek a tervezést.

A Helyi Fejlesztési Stratégia 1. számú táblázata tartalmazza a Tervezési Csoport ütemtervét, a 7. számú táblázat a tagjainak felsorolását és a 6. számú táblázat az ülések pontos időpontjait és helyét.

3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása

Földrajzi, társadalmi, gazdasági koherencia/homogenitás, közös jellemzők

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület működési területe **földrajzi** lehatárolás tekintetében a Bódva és a Sajó folyók völgyére, az Aggteleki- karsztra, a Borsodi dombságra, a Rudabányai-hegységre, valamint a Cserehátra terjed ki.

A térség az Edelényi, a Kazincbarcikai és a Miskolci kistérségekhez kapcsolódó 77 települést foglalja magába, amelyek mintegy 1156.87 km² és 61964 állandó lakossal alkotják a program által érintett földrajzi területet. (Forrás: <https://www.teir.hu>) A területhez öt város kapcsolódik szorosan: Edelény (9829 fő), Kazincbarcika (27487 fő), Sajószentpéter (11679 fő) és Szendrő (4255 fő), Rudabánya (2551 fő). A térség szélsőségesen aprófalvas jellegű (E9). A települések fele 51,94%-a 500 főnél közel kétharmada 77,92%-a 1000 főnél kisebb népességszámú.

Települések lakosság száma	Települések száma (db)
100 fő alatti	12
100-500 fő közötti	28
501-1000 fő közötti	20
1001-2000 fő közötti	10
2001-3000 fő közötti	4
3001 fő feletti	3

A térség hazánk legelmaradottabb régióinak egyike. A hátrányos helyzet a munkanélküliség kirívóan magas arányában, a népesség elöregedésében, az alacsony iskolai végzettségben, a képzett fiatalok elvándorlásában, a roma népesség 22%-os átlagos – ezen belül egyes településeken 50%-ot meghaladó – arányában, a gazdaság alacsony teljesítő képességében és az életkörülmények más térségekhez viszonyítva jelentős elmaradásában nyilvánul meg.

1. sz. táblázat
Borsod-Torna-Gömör Egyesület településeinek lakosság megoszlása

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület illetékességi területéhez tartozó települések négy járáshoz kerültek átcsoportosításra 2003-tól: az edelényi, putnoki, kazincbarcikai és a miskolci járáshoz.

Az Edelényi járás Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartozó járás Magyarországon 2013-tól, székhelye Edelény. Területe 717,86 km², népessége 33 025 fő, népsűrűsége 46 fő/km² volt a 2012. évi adatok szerint. Két város (Edelény és Szendrő) és 43 község tartozik hozzá.

1. ábra: Edelényi járás

Forrás: <http://www.jaras.info.hu/lap/edelenyi-jaras>

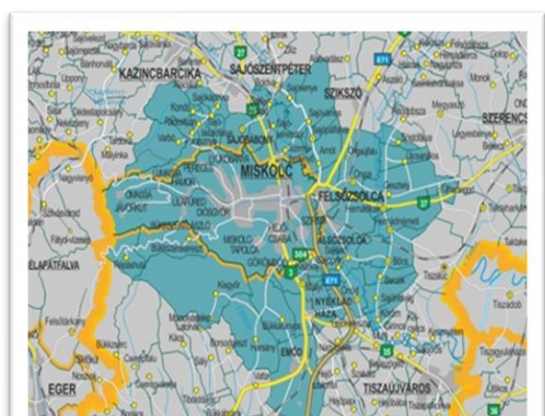
Az egyesület illetékességi területét érintő edelényi járáshoz tartozó települések az alábbiak: Abod, Edelény külterülettel, Balajt, Becskeháza, Bódvalenke, Bódvarákó, Bódvaszilas, Boldva, Borsodszirák, Damak, Debréte, Égerszög, Galvács, Hangács, Hegymeg, Hidvégardó, Irota, Komjáti, Ládbesenyő, Lak, Martonyi, Meszes, Nyomár, Perkupa, Rakaca, Rakacaszend, Szakácsi, Szalonna, Szendrő, Szendrőlád, Szin, Szinpetri, Szögliget, Szőlőszárdó, Szuhogy, Teresztenye, Tomor, Tornabarakony, Tornakápolna, Tornanádaska, Tornaszentandrás, Tornaszentjakab, Varbóc, Viszló, Ziliz

2. ábra Kazincbarcikai járás

Forrás: <http://www.jaras.info.hu/lap/kazincbarcikai-jaras>

A Kazincbarcikai járás Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartozó járás Magyarországon 2013-tól, székhelye Kazincbarcika. Területe 341,72 km², népessége 65 828 fő, népsűrűsége 193 fő/km² volt a 2012. évi adatok szerint. Három város (Kazincbarcika, Rudabánya és Sajószentpéter) és 19 község tartozik hozzá. A Borsod-Torna-Gömör Egyesülethez tartozó települések a kazincbarcikai járás területéről: Alsótelekes, Bánhorváti, Berente, Felsőtelekes, Izsófalva, Kurityán, Múcsony, Nagybarca, Ormosbánya, Rudabánya, Rudolftelep, Sajóivánka, Szuhakálló, Vadna.

3. ábra: Miskolci járás

Forrás: <http://www.jaras.info.hu/lap/miskolci-jaras>

A Miskolci járás Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartozó járás Magyarországon 2013-tól, székhelye Miskolc. Területe 972,80 km², népessége 249 563 fő (ezzel Magyarország legnépesebb járása), népsűrűsége 257 fő/km² volt a 2012. évi adatok szerint. Hét város (Miskolc, Alsózsolca, Emőd, Felsőzsolca, Nyékládháza, Onga és Sajóbábony) és 32 község tartozik hozzá.

Az egyesület területéhez Sajóecseg, Sajóbábony, Sajópálfala, Sajósenye és Sajóvamos tartozik. Sajóbábony az egyedüli település, aki 2014. 02.13-án kilépett az egyesülettől.

4. ábra: Putnoki járás

Forrás: <http://www.iasas.info.hu/lap/putnoki-iasas>

A Putnoki járás Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartozó járás Magyarországon 2013-tól, székhelye Putnok. Területe 391,25 km², népessége 18 834 fő, népsűrűsége 48 fő/km² volt a 2012. évi adatok szerint. Egy város (Putnok) és 25 község tartozik hozzá, melyek az Edelényi, a Kazincbarcikai és az Ózdi kistérséghez tartoznak. A Borsod-Torna-Gömör Egyesülethez Aggtelek, Alsószuha, Dövény, Felsőkelecsény, Felsőnyárád, Imola, Jákfalva, Jósuvafő, Kánó, Ragály, Szuhafő, Trizs, Zádorfalva és Zubogy települések tartoznak.

Az Egyesület tervezési területét érintő változások az alábbiak: 2014. 02.13. Sajóbáony település kilépett. Sajóbáony Önkormányzat Képviselőtestületének döntése alapján csatlakozási szándékát a Bükk-Térségi Leader Egyesülethez jelentette be.

Az Irányító Hatóság értékelése során megállapította, hogy a Borsod-Torna-Gömör Egyesület a 2014-2020 közötti programozási időszakra történő felkészülésről és a Helyi Fejlesztési Stratégiához kapcsolódó tervezési terület előzetes elismeréséről szóló 5/2014. (II.6.) IH közlemény szerinti feltételeknek megfelel. Így 2015. szeptember 25-én jóváhagyták az egyesület területét, amely magába foglalja az -edelényi, - a kazincbarcikai,- a putnoki és a miskolci járás 77 települését. A 2007-2013-as időszakban Edelény kizárólag a külterületével volt jogosult, viszont 2014. január 1. napjától a lakosság létszáma 10 ezer fő alá csökkent, ezért jelenleg teljes területével csatlakozik az Egyesülethez.

A térség jövedelemtermelő, –felhalmozó és tőkevonzó képessége messze elmarad attól a szinttől, amely szükséges lenne ahhoz, hogy a térség gazdasága stabil fejlődési pályára állhasson. A vállalkozások hiánya, a térségben végzett mezőgazdasági és ipari tevékenység aránytalan, a helyi lehetőségektől elszakadó szerkezete, a vállalkozások versenyképességét befolyásoló egyes tényezők fejletlensége, az önkormányzati gazdálkodás problémái és a támogatások megszerzésének nehézsége egyaránt hozzájárul ahhoz, hogy még nem alakult ki olyan stabil gazdasági struktúra, amely a térség jövőbeni fejlődésének biztos alapja lehetne. A térségben az ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma a regionális és országos átlagtól lényegesen elmarad (29,3 %), sőt a 41 legelmaradottabb kistérség átlagánál is kevesebb. A vállalkozások több mint a fele a szolgáltatásokban tevékenykedik. A térség dombvidéki részein meghatározó a mezőgazdasági vállalkozások jelenléte, néhány mezőgazdasági vállalkozáson és helyi kereskedőn kívül jóformán más nem is található.

A mezőgazdaságban a birtokstruktúrára jellemző az 5 ha alatti birtokok, az ún. törpebirtokok magas, 96%-os aránya. Ezeket a területeket a tulajdonosok nagy része bérbé adja. A térségben található mezőgazdasági gazdálkodó 99%-a egyéni gazdálkodó, 2013-ban 925 fő volt a regisztrált őstermelők száma, akik jelentősebb piaci árutermeléssel alig rendelkeznek és a korábbi szövetkezetek felszámolása után a szövetkezés gondolatától idegenkednek.

Az iparnak a térség nagy részén egyáltalán nincsenek hagyományai és valljuk be esélyei sem. A valamivel több mint 300 működő ipari vállalkozás közül teljes bizonyossággal egyetlen tartósan prosperáló üzemet sem tudunk kiemelni. 2011- es adatok alapján a működő vállalkozások száma az ipar- és építőipar területén 375 db. Az építőipari cégek sorra jött létre a rendszerváltást követően. A több mint 200 működő építőipari vállalkozás 2/3-a a városokban koncentrálódik. Mára azok maradtak talpon, akik be tudtak kapcsolódni a 90-es évek nagy infrastrukturális beruházásaiba.

A turizmus az elmúlt 15 évben lényegesen fejlődött. A térség szálláshely kapacitásai tízszeresére növekedtek. A legaktuálisabb statisztikai adatok alapján 2013-ban a kereskedelmi szálláshelyek szállásférőhelyeinek száma 1184 db, míg a falusi szálláshelyek férőhelyeinek száma 2013-ban 771 férőhely várja a turistákat. A férőhelyek

44%-át falusi turizmusban működtetik és csupán 4 szálloda és 3 panzió, összesen 350 férőhellyel működik a térségben. A turisztikai vonzerők és különösen a programok fejlesztése, a szálláshelyek minőségi fejlesztése elmaradt a szálláskapacitások kiépítése mögött. A legnagyobb szenzációt képviselő Aggtelek-Jósvafői Barlang, az edelényi Borsodi Földvár és Tájház, és a hangácsi egyháztörténeti gyűjtemény mellett bővült a kínálat többek között a História-völgy attrakcióival, mely tizenöt tematikus kiállítást foglal magába a Bódva-vidék tizenegy településén, a História- völgy kétségkívül legnagyobb attrakciója az edelényi L'Huillier-Coburg kastély, azonban nagyobb mértékben a bemutatóhelyek választéka nem bővült. A hagyományos gazdálkodás bemutatóhelyei turisztikai programokba beépíthető változatban nem léteznek. A Csereháti Kézműves Program keretében létrehozott kézműves házak nyitva tartása nem állandó. Túraútvonalak alig, és pihenőhelyek nincsenek kialakítva. Nincsenek tanösvények, az értékeket bemutató táblák. Mára egyértelműen bebizonyosodott, hogy a bemutatóhelyek működtetése és a rendezvények szervezése vállalkozói alapon nem működik, a civil és a közszférának van szerepe ezek biztosításában.

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület a helyi akciócsoport területén megvalósult és folyamatban lévő beruházások megvalósítása során megszerezte azt a tudást és szakértelmet, ami ahhoz szükséges, hogy egy ilyen – a térségek gazdasági élete szempontjából rendkívül fontos – térségfejlesztési stratégia megvalósításának szakmai koordinációját lebonyolítsa.

Az Egyesület elnöksége, munkaszervezete, tagsága aktívan részt vett az elmúlt évek során a Vidékfejlesztési Stratégiánk megvalósításában, számos fórum, szakmai rendezvény alkalmával nyílt lehetőség a tapasztalatcserére. Az egyes pályázatok előkészítése, megvalósítása során felmerülő szakmai kérdésekkel elsődlegesen az egyesületünkhöz fordultak a térségi szereplők.

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület rendelkezésére áll a háttértudás ahhoz is, hogy a projektek kivitelezése során jelentkező különböző szakértelmet igénylő munkafolyamatok (projektmenedzsment, támogatási kérelmek összeállítása, pénzügyi kifizetési kérelmek összeállítása, helyszíni ellenőrzés stb.) biztosítottak legyenek.

A települések és a Borsod-Torna-Gömör Egyesület közötti **együttműködés** összetartó erejét az is bizonyítja, hogy 2013-as LEADER térségek közötti együttműködés keretében 8 pályázatot nyújtottunk be, összesen 26 együttműködő térségi szereplővel. A térségek közötti együttműködés célja új innovatív megoldások keresésének ösztönzése a vidéki térségek problémái és fejlesztési lehetőségei összefüggésében. További cél a helyi szereplők térségen kívüli kapcsolatrendszerének és a nemzetközi szerepvállaláshoz szükséges kompetenciáinak fejlesztése, új tudás bevonása az együttműködésben résztvevő vidéki térségekbe.

A HACS-ok bevonása az EMVA térségek közötti együttműködés jogcímre a megvalósítás szempontjából hasznos (szakmai menedzsment), hiszen szakmai tapasztalattal rendelkezünk mind a pályázat előkészítése, mind pedig a kifizetési kérelem összeállítása terén. Nemzetközi együttműködés terén jó gyakorlat az alábbiakban ismertetett 3 projekt, amelyet a Borsod-Torna-Gömör Egyesület lengyel, spanyol és román LEADER csoportokkal karöltve valósított meg. A védjegy bevezetéséhez szükséges ismeretek megszerzésének elengedhetetlen feltétele a közvetlen tudásátadás, valamint a kapcsolat- és hálózatépítés mintáinak bemutatása. Az együttműködési projektek nem korlátozódhatnak kizárólag tapasztalatcserére, azoknak minden esetben olyan tárgyasult, vagy immateriális eredménye kell legyen, amelynek létrejöttéhez az együttműködésben résztvevő partnerek mindegyike bizonyíthatóan hozzájárult, illetve eredményeiből minden partner részesül.

A térségben rendezett kulturális rendezvényekhez az egyesület szervesen kapcsolódik és LEADER célterület keretében konkrét intézkedést határozott meg részükre. A Borsod-Torna-Gömör Egyesület a nagyobb léptékű, több település lakóit vonzó kulturális rendezvények, programok szervezésére, nemzetiségi hagyományok bemutatására nyújtott együttműködést az alábbi rendezvények vonatkozásában: História- völgy, Gömör-Tornai Nyár, Borbála napi Bányász Verses Dalos Találkozó.

Az Egyesület helyi védjegyhálózat kialakítását végzi a helyi termelők és szolgáltatók körében. A kidolgozott Helyi Termék Stratégia a helyi erőforrások, helyi lakosok általános élelmiszerfogyasztása, a közeli városok lakosai, a térségbe érkező turisták speciális igényei által támasztott kereslet mutatja meg a helyi termékek előállításában és értékesítésében rejlő lehetőségeket.

Az Egyesület által elvégzett felmérés azonban arra is rámutatott, hogy a lehetőségek ellenére a térségben még nagyon kevesen foglalkoznak a helyi alapanyagokból, helyi hagyományok alapján, helyi emberek által előállított, kereskedelmi forgalomban is megjelenő termékekkel. Ahhoz, hogy a felmért kb. 200 és még legalább további 100 helyi termelő megerősödjön, piacképes terméket tudjon előállítani termék-, vállalkozás- és piacfejlesztésre, kiváló marketingre van szükség és ezáltal a termelők jövedelemhez, a fogyasztók jó minőségű, egészséges termékhez juthatnak.

Az egyesület tevékenységével aktívan hozzájárul a vidéki élet élhetőbbé tételéhez, a megszerzett tudás és jó gyakorlat helyi szinten történő alkalmazásához. A térség fejlődésében a helyi termék kiemelkedő jelentőségű. A védjegyhálózat kialakítása folyamatban van. Szeretnénk folytatni a közösségi munkát, viszont a tervek szerint a 2014-20-as időszakban a LEADER pályázatokból a Helyi Akciócsoportot ki fogják zárni, ezért a fenntarthatósága és a működtetése a hálózatnak még megoldásra, illetve projektgazdára vár. Sajnos nincs a térségünkben még egy olyan térségi szervezet, aki ennek a feladatnak az ellátását vállalni tudná. Ezenlőre nem önfenntartó, mert ahhoz további védjegytulajdonosok bevonására és népszerűsítésre lesz szükség. A helyi partnerség jegyében fontos szempont a közszféra, a vállalkozói szféra és a civil szféra megfelelő arányának kialakítása. A három szféra együttműködése először teljesedett ki ilyen nagy arányban. Mivel a HACS és a munkaszervezet működésében fontos társadalmi szempontnak tartjuk az alulról jövő kezdeményezések felkarolását, a helyi lakosság aktivizálását és bevonását a fejlesztési folyamatokba, a kapcsolatteremtést és kapcsolatrendszer, illetve együttműködés kialakítását a vidéki térségek között a megszerzett tudás és tapasztalatok közös hasznosítása végett, a helyi partnerséget erősítő innovációk kifejlesztését vagy adaptálását, a kezdetektől igyekszünk munkakapcsolatot kialakítani a térségben működő más fejlesztő szervezetekkel.

A Borsod-Torna-Gömör Egyesületnek az illetékességi területen lévő önkormányzatokkal, egyházakkal, civil szervezetekkel, vállalkozókkal, helyi kézműves –és mezőgazdasági termelőkkel, a helyi lakosokkal és számos szakmai partnerszervezettel összefogva fő célunk a közösségi gondolkodás erősítése, a helyi termékek, szolgáltatások valamint a turisztikai kínálat minőségi fejlesztése és népszerűsítése. Ezt erősítette az egyesületi tagok, szakmai partnerek segítségével megvalósult több közös, átfogó program, projekt elindítása és megvalósítása. Ezek térségi kulturális rendezvénysorozatok, helyi termékek és szolgáltatások népszerűsítése a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegy létrehozása és működtetése. (E10)

Jelen stratégia céljainak megvalósítására az **erőforrások több oldalról állnak rendelkezésre.**

A **személyes kapcsolattartás és partneri kapcsolatok** tapasztalataink szerint a térségben szűkösnek mondhatók, így az együttgondolkodás és a tevékenységek összehangolásának feltételei korlátozottak. Elmondható, hogy az aktivitás mértéke a települések nagyságával fordítottan arányos volt. A kisebb településeken rendezett fórumokon jóval nagyobb számmal jelennek meg a helyi szereplők és aktivitásuk is erőteljesebbnek bizonyult. Sajnos a településeken és a térségben létező széthúzó erők erősebbek, mint az összekötő kapocs, hiányzik egy olyan vezető és összekötő kapocs, amely meghatározó szerepet játszik a térségi szereplők összekovácsolásában. A LEADER terv kidolgozása során figyelmet fordítottunk arra, hogy szakmai szervezetek véleményét előzetesen kérje meg a pályázó a projekt elképzeléséhez kapcsolódóan. Így a História-Völgy kulturális rendezvényeihez a Csereháti Településszövetség, a Gömör Tornai rendezvényekhez a Gömöri Tájéfejlesztő Egyesület, a Kultúr – pajták kialakításához az Észak-magyarországi Tervzsűri véleményét és igazolását volt szükséges csatolni a pályázatokhoz. Ezenkívül a helyi termékekhez kapcsolódóan és annak védjegyztetési eljárásában együttműködés valósult meg a Település szövetségekkel.

A fentiekén túl még további szakmai partnerek, szakértők nyújtanak segítséget a vidékfejlesztési munka különböző területein, mint pl: turizmusfejlesztés, kereskedelem, vendéglátás, falusi turizmus, kommunikáció, adózás.

4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése

4.1 Helyzetfeltárás

Térszerkezeti adottságok

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület működési területe a Bódva és a Sajó folyók völgyére, az Aggteleki- karsztra, a Borsodi dombságra, a Rudabányai-hegységre, valamint a Cserehátra terjed ki. A térség az Edelényi, a Kazincbarcikai, Putnoki és a Miskolci járásokhoz kapcsolódó 77 települést foglalja magába, amelyek mintegy 1156.87 km² és 61964 állandó lakossal alkotják a program által érintett földrajzi területet. (Forrás: <https://www.teir.hu>) A területhez öt város kapcsolódik szorosan: Edelény (9829 fő), Kazincbarcika (27487 fő), Sajószentpéter (11679 fő) és Szendrő (4255 fő), Rudabánya (2551 fő). A térség szélsőségesen aprófalvas jellegű. A települések fele 51,94%-a 500 főnél és közel kétharmada 77,92%-a 1000 főnél kisebb népességszámú. A térség hazánk legelmaradottabb régióinak egyike. A hátrányos helyzet a munkanélküliség kirívóan magas arányában, a népesség elöregedésében, az alacsony iskolai végzettségben, a képzett fiatalok elvándorlásában, a roma népesség 22%-os átlagos – ezen belül egyes településeken 50%-ot meghaladó – arányában, a gazdaság alacsony teljesítő képességében és az életkörülmények más térségekhez viszonyítva jelentős elmaradásában nyilvánul meg.

A 2007-2013-as időszakban Edelény kizárólag a külterületével volt jogosult, viszont 2014. január 1. napjától a lakosság létszáma 10 ezer fő alá csökkent, ezért jelenleg teljes területével csatlakozik az Egyesülethez. A környező városok közül a Helyi Fejlesztési Stratégia tervezés és megvalósítása tekintetében támogatják az Egyesület vidékfejlesztési programjait.

A fejlesztések mentén a területileg kiegyenlített tervezés és megvalósítás szempontjából meghatározó még az is, hogy a 290/2014. (XI.26.) Kormányrendelet alapján az edelényi és a putnoki járás és annak 59 települése komplex programmal fejlesztendő járáshoz tartoznak, míg a kazincbarcikai járás 14 települése kedvezményezett járás kategóriájába tartozik, egyedül a miskolci járás nem besorolt járás, mindössze a Borsod-Torna-Gömör Egyesület 4 települése érintett a nem besorolt járások településeibe. Ezen felül a 105/2015. (IV.23.) Kormányrendelet szabályozza az egyedileg kedvezményezett településeket, jelen rendelet értelmében az Egyesület illetékességi területének 59 települése egyedileg kedvezményezett település kategóriába tartozik.

Az **elérhetőség** szempontjából a térséget két közlekedési út és a velük párhuzamosan futó vasútvonalak kapcsolják be az országos és a nemzetközi vérkeringésbe. A csökkenő forgalom ellenére a vasút fontos szerepet tölt be a térség életében és a jelentősége a határ menti kapcsolatok fejlesztése és a környezetvédelmi követelmények erősödése esetén tovább növekedhet. 2013-as adatok értelmében a megyeszékhelyig történő érkezés esetében a leggyorsabb út hossza 53,4 perc, míg a leggyorsabb út hossza az autópálya csomópontig 53,2 perc. A járásközpontig történő eljutás viszonylag rövid időnek mondható, hisz a leggyorsabb út hossza 26,6 perc. A keresztirányú (K-NY) közlekedési kapcsolatok csupán a kistelepülések elérhetőségére koncentrálnak, a földrajzi viszonyok és történeti okok miatt érdemi kelet-nyugati összeköttetés sem a járás, sem pedig BAZ megye északi részén nem található. Ez természetszerűen determinálja az érintett települések és zsáktelepülések gazdasági potenciálját is. Közlekedés-földrajzi szempontból a járás települései közül így pusztán azon települések helyzete kedvező, amelyek a 27-es számú főút mentén fekszenek. Másodsorban azokon a településeken figyelhető meg magasabb népességszám, vagy kiterjedtebb gazdasági-közszolgáltatási potenciál, amelyek közvetlenebb csatlakozással rendelkeznek ehhez a főúthoz. Így számos településen közlekedési és információs elszigeteltség jellemző.

Környezeti adottságok

A jellemzően dombvidéki arculatú táj erős kettősséget mutat. Természeti és környezeti értékei kimagaslóak. (E1) Az emberi tevékenység révén megbontott, roncsolt, néhol erdőfoltokkal tarkított tájak, melyeken a nagyüzemi bányászat s a hozzá kapcsolódó létesítmények komoly sebeket ejtettek, éppúgy megtalálhatók itt, mint – éppen a korábbi iparosítási hullámokból való kimaradásnak köszönhetően – a máshol már eltűnt természeti és kulturális értékeket megőrző településcsoportok.

Fő erősség a természeti és kulturális sokszínűség, valamint a határ menti fekvés, melyek kellő odafigyeléssel, gondossággal fontos vonzerővé válhatnak úgy a turisták, mint a lakosok és vállalkozások számára. A környék természeti és környezeti értékekkel bíró területekkel és élővilággal rendelkezik, mely az ember környezetalkító tevékenysége mellett – és ellenére – fennmaradt változatosság adja.

A térségünk kedvező környezeti adottságokkal rendelkezik a bioenergia termeléshez, állattenyésztéshez. (E2, E3) A térségre magas erdőszűlség, vadban gazdag erdőségek, barna mezős területek jellemzőek. (E4) A térségben magas számú szabad, részben barnamezős vállalkozási területek vannak. (E6)

Az Aggteleki-karszt páratlan barlangvilága 1995 óta a Világörökség része és egyben a térség legnagyobb turisztikai célpontja. A Nemzeti Park területén a természetvédelem szempontjai határozzák meg a gazdálkodást.

Az építészeti örökségben (Árpád kori templomok, várak, a népi építészet gyöngyszemei, az apró falvak hagyományos települési szerkezete stb), a magyarok, romák, lengyelek, tótok, római és görög katolikusok, reformátusok, zsidók egymás mellett élésében kialakult kultúrák változatosságában rejlik gazdagság és a térségben élő alkotók ereje képezi a jövőformálás másik bázisát. A terület országhatár menti fekvése az európai uniós csatlakozás révén – az újraépülő kulturális és gazdasági kapcsolatoknak köszönhetően – a térség fejlődése szempontjából előnyt jelenthet. Ezzel esély nyílna az északi rész hagyományos piacainak visszanyerésére.

A folyóvizek szennyezettségük alapján az ország legtisztább vizeinek minősülnek. A Bódva Miskolc ivóvízellátásában fontos szerepet játszik és az elsőrendűen védett folyóvizek sorába tartozik. Víztisztaságát elsősorban ipari eredetű szennyezések veszélyeztetik, így az országhatáron túlról érkező szennyeződések, a BORSODCHEM Rt és a Borsodi Hőerőmű zagytere. Az egres tanyai vadlerakó szennyeződései is veszélyt jelentenek. A szalonnai vízmű legjelentősebb potenciális szennyező forrásai Alsótelekes és Felsőtelekes községek, az Esztramos mészkőbánya és a felhagyott rudabányai bányagödör. A talajvizek az egész térségben nitrátosak, az egészséges ivóvízellátás már csak a mélyebb fekvésű kutakból vagy karsztforrásokból biztosítható. A Rakacai-víztározó vízminőségét a vízgyűjtő területéről bemosódó szennyező anyagok és a tő körül kialakult üdülőtelep csatornázatlanságából eredő szennyező hatások határozzák meg. Jellemző a nagyarányú eutrofizáció. A Lázberci-víztározó vízminősége kiváló, csak horgászat engedélyezett. Az illegális szemételepek szennyező hatása a romatelepek közelében a legerősebb.

A levegőszennyezettség tekintetében egy viszonylag szennyezettebb sáv különül el. A szlovákiai ipari létesítmények szennyezőanyag kibocsátása következményeként az országhatár menti Sajópüspöki – Szalonna - Tornaszentjakab sáv az országos átlagot meghaladó szennyezettségi értékekkel rendelkezik. A borsodi iparvidékről kisugárzó levegőszennyezettség a Hidvégyardó - Irota vonaltól délnyugatra érezhető. A térség legtisztább, biogazdálkodásban, gyógynövénytermesztésben, szanatóriumi programokban hasznosítható levegőjű területének a Viszló, Debréte, Rakaca, Rakacaszend, Irota települések által alkotott körzet bizonyul. A területi elmaradottság, a periféria lét többszörösen összetett jelenség. Mint láttuk, tényezői között a demográfiai egyensúly megbomlása, a földrajzi elszigeteltség, a gazdaság gyenge jövedelemtermelő

képessége, a szolgáltatásokhoz való hozzájutás nehézsége, az erőforrások alulhasznosítása (GY2) egyaránt megtalálható.

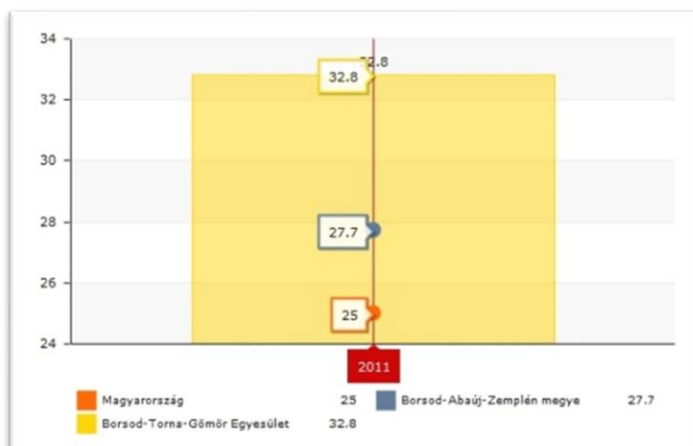
Kulturális erőforrások

A megőrzött kulturális örökségben (E5) (Árpádkori templomok, várak, a népi építészet gyöngyszemei, az aprófalvak hagyományos települési szerkezete stb), a magyarok, romák, lengyelek, tótok, római és görög katolikusok, reformátusok, zsidók egymás mellett élésében kialakult kultúrák változatosságában rejlik gazdaság és a térségben élő alkotók ereje képezi a jövőformálás másik bázisát.

A legnagyobb szenzációt képviselő Aggtelek-Jósvafői Barlang, az edelényi Borsodi Földvár és Tájház, és a hangácsi egyháztörténeti gyűjtemény mellett bővült a kínálat többek között a História-völgy attrakcióival, mely tizenöt tematikus kiállítást foglal magába a Bódva-vidék tizenegy településén, a História- völgy kétségtelenül legnagyobb attrakciója az edelényi L'Huillier-Coburg kastély, azonban nagyobb mértékben a bemutatóhelyek választéka nem bővült. A hagyományos gazdálkodás bemutatóhelyei turisztikai programokba beépíthető változatban a Borsod-Torna-Gömör Príma Porta védjegyén keresztül kívánjuk megerősíteni. A Csereháti Kézműves Program keretében létrehozott kézműves házak nyitva tartása nem állandó. Túraútvonalak alig, és pihenőhelyek nincsenek kialakítva. Nincsenek tanösvények, az értékeket bemutató táblák. Mára egyértelműen bebizonyosodott, hogy a bemutatóhelyek működtetése és a rendezvények szervezése vállalkozói alapon nem működik, a civil és a közszférának van szerepe ezek biztosításában.

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület a **kulturális értékeket** és a helyi, térségi identitást erősítve támogatja és generálja a térségi kulturális rendezvényeket a fiatalok és a felnőttek számára egyaránt. Kiemelkedő példa erre a **História völgyi kulturális rendezvények** támogatása. A História völgy egy integrált térségi turisztikai fejlesztés, amely megvalósítása az Észak-magyarországi Operatív Programból került finanszírozásra. Komplex, a látnivalókat, programlehetőségeket, szálláshelyeket, vendéglátást, ajándéktárgyakat és közlekedést egységes rendszerbe foglaló turisztikai termék kialakítása a "História-völgy" projekt célja, a Bódva-völgy kulturális és természeti örökségére alapozva. "História-völgy" projekthez kapcsolódó kulturális rendezvények megvalósítására a Borsod-Torna-Gömör Helyi Akciócsoport területén, amely a helyi kulturális értékek újraélesztéséből, másokkal történő megismertetéséből állt. Nagyobb léptékű, több település lakóit vonzó kulturális programok szervezésére, nemzetiségi hagyományok bemutatására helyeztük a hangsúlyt. Összesen 25 db pályázat került támogatásra, melynek megvalósítása a turisztikai projekt zárását követően 2012-ben került megvalósításra. Indokolt a hasonló célokat kitűző más térségi rendezvénysorozatok megerősítése is.

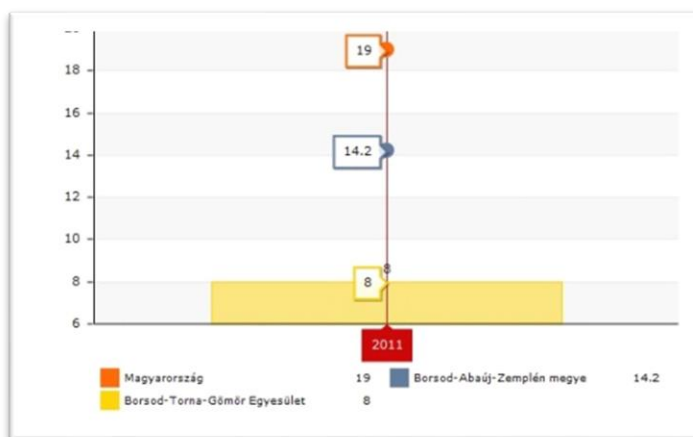
Az edelényi Császa szőlőhegy által kialakult borturizmus szintén hozzájárul a turisták vonzásához, mivel a borturizmus keretében Edelény Hegyközség programok és rendezvények szervezésével teszi egyre ismertebbé a helybeli szőlősgazdák borait. Erre példa az évente megrendezett borverseny, amelyen a helyi borászok versenyeztethetik különleges boraikat. Emellett pedig 2006-tól a Császtai Búcsú nevezetű rendezvény által teszik egyre népszerűbbé a térségi borturizmust. Az érintett helyiek 2008-ban bizonyos hegyközségi egybeolvadás után létrehozták az Edelény Hegyek Közössége közhasznú egyesületet, amivel a továbbiakban fejleszteni, népszerűsíteni kívánják az ottani borturizmust. Ennek eszköze volt a történelmi Uradalmi Pince helyreállítása, a borkultúra hagyományainak terjesztése és továbbadása, illetve borkóstolók rendezése.

5. számú ábra

Legfeljebb általános iskola 8. osztályát végzett 7 éves és idősebbek aránya (%), 2011

A **humán erőforrás** tekintetében az Egyesület illetékességi területén 2011-es statisztikai adatok alapján a teljes lakónépesség 32,8 %-a legfeljebb általános iskola 8. osztályát végezte el. Jelen érték az országos és a megyei átlaghoz képest is magasnak mondható. Az alacsony iskolai végzettség, szakemberhiány, hiányos kompetenciák gyakorisága csökkenti a népesség munkaerőpiaci esélyeit.

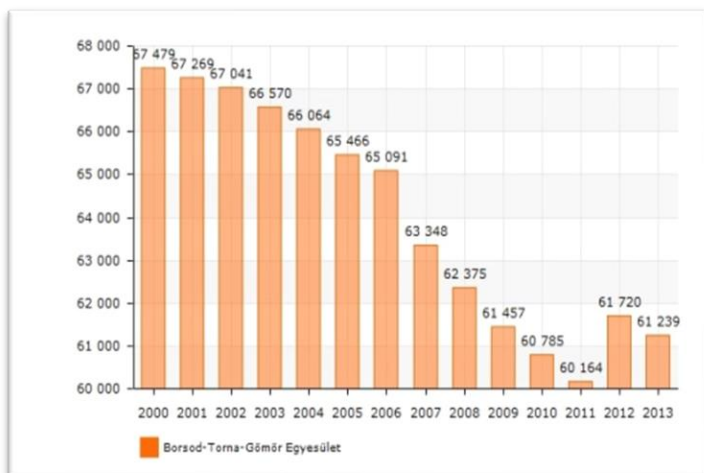
6. számú ábra

Felsőfokú végzettségű 25 éves és idősebb népesség aránya (%), 2011

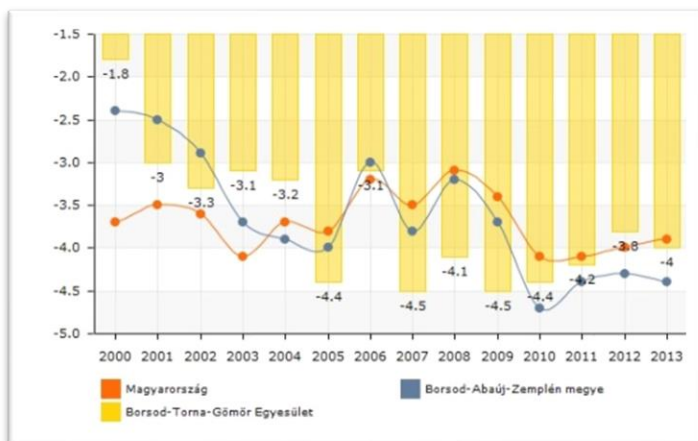
A lakosság 31 %-as érettségi bizonyítvánnyal rendelkezik, míg a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 2011-es statisztikai felmérés alapján duplájára növekedett a 2001-es felméréshez képest. Jelenleg 8% a 25 éves és idősebb felsőfokú végzettséggel rendelkező népesség aránya.

A társadalom állapota

A Borsod-Torna-Gömör Helyi Közösség 77 települése 61964 lakos számára ad otthont. A települések között három város (Edelény, Szendrő, Rudabánya), és két nagyközség (Múcsony, Izsófalva) található. A népsűrűség nem éri el a 60 fő/km²-t, amin belül a dombvidéki területek népsűrűsége 40fő/km² alatti. A térség településeinek 90 %-a (69 település), lakosainak 82 %-a a Helyi Fejlesztési Stratégiában hátrányos helyzetűként jelenik meg. A terület elmaradottsága megnyilvánul a **demográfiai szerkezet** torzultságában, a gyenge jövedelemtermelő képességben, az életkörülmények elmaradottságában, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés korlátozottságában, a környezeti erőforrások részben alul, részben túl hasznosítottóságában, és mindezek középpontjában a foglalkoztatási problémák koncentrációjában. Az elmaradottság felsorolt elemei ma már egy ördögi kört alkotnak. Már nem tudható, hogy mi az ok és mi a következmény. A tényezők egymást erősítve egy lefelé szálló spirálban mozgatják a térséget. Ebből kitörni az egyes elemek elszigetelt fejlesztésével nem lehet. Az alapinfrastruktúrában véghezvitt óriási (persze a felzárkózáshoz még mindig nem elégséges) fejlesztések nem tudták beindítani a felemelkedést. Ehhez a térséget egy új fejlődési pályára kell helyezni.

7. számú ábra
lakónépesség száma az év végén

8. számú ábra
lakónépesség száma az év végén

Az elmúlt évek adatait vizsgálva megállapítható, hogy a **lakónépesség** száma az elmúlt évekhez képest nagymértékben nem változott, a 2011-es lakónépességi adatokhoz viszonyítva 2013-ban több mint 1000 fővel növekedett a lakónépesség a Borsod-Torna-Gömör Egyesület illetékességi területén.

A **természetes szaporodási**, fogyási mutatók alapján a magyarországi és a BAZ. megyei tendenciákhoz hasonlóan az Egyesület területén is egyes területeken természetes fogyás észlelhető, amely betudható a települések elöregedésével, míg egyes településeken viszont népesség növekedés figyelhető meg. Egyik oldalról a népesség elöregedése és a fiatalok elvándorlásának felélénkülése miatti továbbra is erős népességfogyás, másik oldalról a cigány népesség magas születési arány miatti fiatalodás és a szociális bevándorlások növekedése jellemző.

A térségben nagyarányú az elnéptelenedés és népességcsere, valamint a fiatalok elvándorlása. A fiatalok elvándorlásának oka részint az, hogy nem látják a helyi értékekben rejlő munkalehetőségeket és részint mert fiatal korban nem alakult ki a térséghez való kötődésük. (GY3)

A 2013-as adatok alapján az országos átlag -3,9,- a megyei -4,4,- és az akciócsoport területén -4 ezrelék.

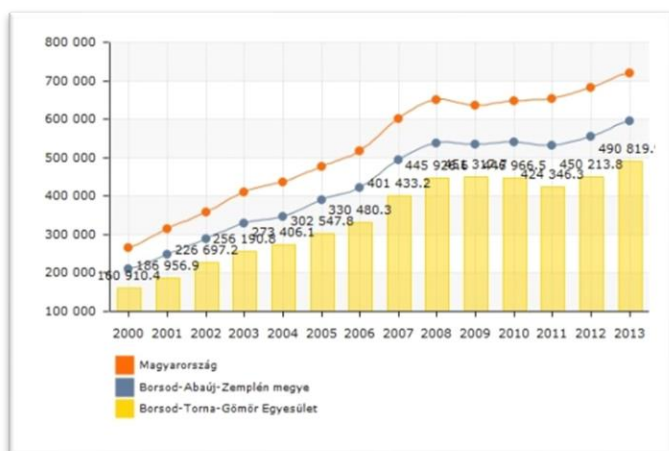
A két ellentétes népesedési folyamat a népesség összetételében is megnyilvánul. Jellemző tendencia a településcsoportok intenzív, 2 fölötti öregségi hányadossal jellemzett elöregedése, míg máshol magas a gyermekek aránya. A legfrissebb 2013-as adat szerint a megyei **vándorlás** egyenlege -5,8 ezrelék, míg a térségben -3,1. A korábbi elvándorlások kontraszelektivitása miatt az alacsony iskolai végzettség nem csak a magas természetes szaporodással jellemzett területekre jellemző. (GY4)

A 2013-as adatok alapján a lakónépesség **koreloszlása** a következőképpen alakult:

A teljes lakónépesség 17%-a 0-14 éves, 20,8%-a 60 év feletti és 62,2 %-a 14 és 60 év közötti. Az elmúlt évekhez viszonyítva a 0-14 év közötti korosztály aránya csökken, míg a 60 év feletti aránya nő, ez a tendencia is előrevetíti az egyre öregedő korfát.

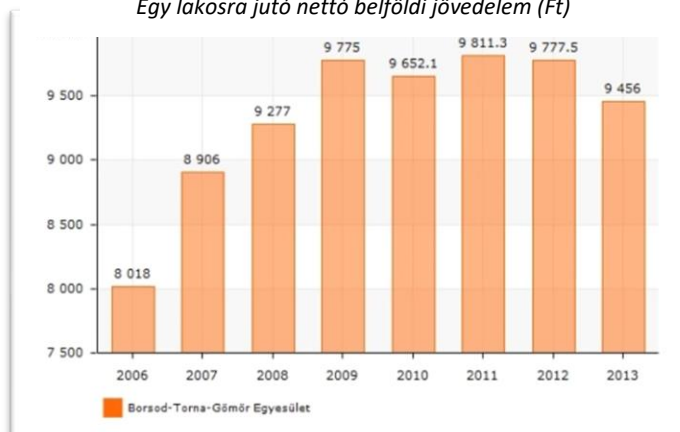
A **képzettségi** mutatókat elemezve megállapítható, hogy az Egyesület illetékességi területén 2011-es statisztikai adatok alapján a teljes lakónépesség 32,8 %-a legfeljebb általános iskola 8. osztályát végezte el.

Jelen érték az országos és a megyei átlaghoz képest is magasnak mondható. A lakosság 31 %-as érettségi bizonyítvánnyal rendelkezik, míg a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 2011-es statisztikai felmérés alapján duplájára növekedett a 2001-es felméréshez képest. Jelenleg 8% a 25 éves és idősebb felsőfokú végzettséggel rendelkező népesség aránya.

A **jövedelmi viszonyok** tekintetében javult az egy főre jutó nettó belföldi jövedelem, viszont a BAZ. megyei és az országos átlaghoz képest alacsonyabb. Míg a 2000-es évek elején körülbelül 160.910.- Ft volt, 2013-ra megháromszorozódott, átlagosan 490.819 Ft., lett. Ez az összeg azonban az országos átlagtól 228.266.- Ft-tal kevesebb. Tükrözi az aprófalvas térségünkre, falkra jellemző alacsonyabb bérezést, illetve a munkanélküliek száma is befolyásolja a jelen mutatószámot.

9. számú ábra
Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem (Ft)

10. számú ábra-
Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek

Az akció csoport működési területén 2013-as évben összesen 9456 lakos volt jogosult rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre. A jogosultak száma az elmúlt négy év átlagához képest csökkenő tendenciát mutat.

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület működési területén lévő települések Esélyegyenlőségi Programjainak egyike sem alapul helyi kutatáson, adatgyűjtésen, a TEIR adatbázis, KSH, valamint az önkormányzati adatbázisok alapján készültek. A beavatkozási pontokat jellemzően a törvény adta lehetőségeknek megfelelően, a működő szolgáltatási rendszereket figyelembe véve tervezték. Számítanak a védőnőkre, a munkaügyi központokra, a családsegítőkre. Több esetben

megjelenik a civil szervezetek bevonása, a saját önkormányzati cselekvések lehetősége. Ezeket olyan módon lehet hatékonyabbá tenni, hogy ha komplexen gondolkodva, az érintettek együttes bevonásával, közösségfejlesztési módszerekkel is ötvözve tervezik meg a teendőket. Jó irány, hogy az ÁROP projektekben már alkalmazzák a közösségi tervezés módszerét ezeken a területeken.

A térség egészére a szolgáltatások leépülése vagy hiánya figyelhető meg (bölcsőde, gyermekfelügyelet, gyógypedagógus, logopédus). (GY7)

A **térség hátrányos helyzetéből** adódóan a Borsod-Torna-Gömör Egyesület illetékességi területén több gettótelepülés (pl. Bódvalenke, Tornanádaska, Rakaca), és növekvő roma lakosságú község (pl. Szuhogy, Martonyi, Szalonna) van, és ezek olykor szomszéd települések. Tornanádaska településen a lakosságot már majdnem teljesen egészében roma nemzetiségűek alkotják. 80%-nál magasabb arányt tapasztalhatunk Bódvalenke, Szin és Szendrőlad településeken is. Lak községben a népesség háromnegyede, Balajt és Martonyi településeken több mint a fele, Szendrő, Szalonna lakosságának több mint 1/3-a roma származású. Szakértői tapasztalatok alapján Rakaca és Rakacaszend népességének háromnegyedét meghaladja a roma származásúak aránya. Ezekben a településekben a 18 év alattiak korcsoportjában még magasabb a roma nemzetiségűek reprezentációja, így várhatóan az arányuk tovább fog növekedni. Mindez igaz Egyesületünk egészére is. Így a

jövőben a roma népesség további növekedésével és koncentrálódásával, valamint további településeken válnak meghatározóvá a roma népességhez tartozók. A bűncselekmények száma ezer lakosra jutó darabszáma 2060 darab 2013-ban a korábbi évekhez viszonyítva csökkenő tendenciát mutat. Országos átlaghoz viszonyítva hozzávetőlegesen a fele.

Számos aprófalu küzd közlekedési, információs és elérhetőségi nehézségekkel, s ez a munkába és az iskolába járást is ellehetetleníti. (GY5) A társadalmi és infrastrukturális problémák következtében a térség települései különösen ki vannak téve a klímaváltozás negatív hatásainak. Az aprófalvas térségekben található nagyszámú üresen maradt olcsó ingatlanok hasznosítása (E7) erősségé formálható a térségünkben.

Jelenleg a térségi partnerségek alacsony minőségűek vagy nincs is kapcsolat, gyenge partnerségi alapok, (GY6) ezért a térségi partnerségek együttműködésének fontossága megkérdőjelezhető.

Térségünkben az elmúlt időszakban számos új civil kezdeményezés valósult meg, melynek kapcsán ezek a szervezetek megerősödtek és fejlődőképesek. (E8) A regisztrált **nonprofit szervezetek** ezer lakosra jutó száma 2011-től 2013-ig átlagosan 8,3 db.

- Településszövetségek, Vidékfejlesztési Egyesületek:
Szuhavölgyi Bányászlakta Települések Szövetsége, - Galyasági Településszövetség, -Csereháti Településszövetség, Borsod-Torna-Gömör Egyesület, Gömöri Tájéfejlesztők Egyesülete, Bódva-völgy és Cserehát Turizmusáért Egyesület, KIFESZ- Kistérségi Fejlesztők Országos Szövetsége
- Roma szervezetek
A roma lakosság érdekeinek képviseletére, foglalkoztatási, lakhatási, oktatási problémáik megoldására, illetve a kulturális- etnikai identitás erősítésére több, részben országos szervezetek helyi egységeként, részben helyi kezdeményezésként megalakult roma szervezet alakult. Szolgáltatásaik: munkahelyek, álláshelyek felkutatása, álláskereső klub működtetése, jogsegélyszolgálat, pszichológiai konzultáció és tanácsadás, mentálhigiénés gondozás, ifjúsági pályorientációs, személyiség-és készségfejlesztő, reintegrációs csoportok működtetése, életvezetési és rehabilitációs tanácsadás, családi napközi hálózat koordinációja, tanodák működtetése. Pl: Bódva-völgyi Közéleti Roma Nők Egyesülete, Sziroszöv Termelő Szociális Szövetkezet, EU ROM Jövőért Egyesület, SZEGRÓZSA Gazdasági és Szolgáltató Szociális Szövetkezet, Romama Szociális Szövetkezet, BHIM RAO Egyesület.
- Térségi ágazati szövetségek
A térségi problémák egy-egy szelével foglalkoznak, pl: vállalkozásfejlesztés, sport, kulturális élet szervezése.
- Kisebbségi önkormányzatok
A Borsod-Torna-Gömör Egyesület illetékességi területén cigány, ruszin, lengyel és német kisebbségi önkormányzatok működnek. Aktívan részt vesznek a kulturális élet szervezésében, a népcsoportok érdekképviseletében.
- Helyi, lokálpatrióta egyesületek
Több kisebb, egy-egy településre koncentráló sikeres civil szervezet működik a térségben. Szerepük a helyi közösségek fejlesztésében, helyi szükségletek kielégítésében, ill. a lokális identitás megerősítésében van. A térségi szintű fejlesztésben is képesek részt vállalni. Pl: Alkotó Kezek Közhasznú Egyesület, Éger Ág Alapítvány, Borsodsziráki Bartók Béla Hagyományőrző Egyesület, Baráti Kör Tornabarakonyért Alapítvány, stb.

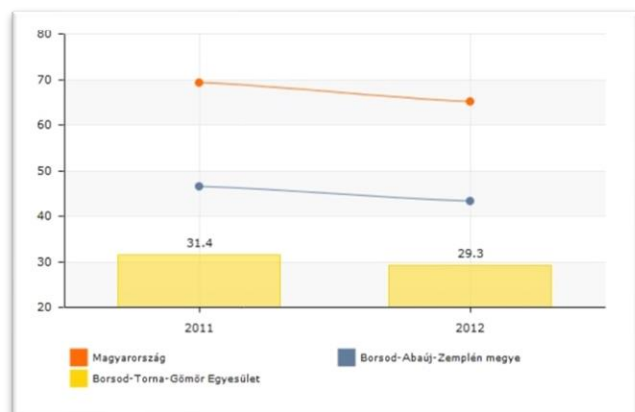
A gazdaság helyzete

Az állandó népesség 53%-a aktív korú, munkahellyel azonban a 15 és 64 éves népességben belül 45,9%-uk rendelkezik. Az okok a magas munkanélküliségre és az inaktívok kiugróan magas számára és arányára vezethetők vissza. A regisztrált munkanélküliek aránya messze meghaladja az országos, de a megyei átlagot is, és addig, amíg országos szinten javulás, addig a térségben további romlás következett be. A foglalkoztatottak

elsősorban a szolgáltatásokban, ezen belül főként a közszolgáltatásban találnak munkát. A mostoha természeti adottságok ellenére is viszonylag magas az őstermelők aránya, ez azonban nem jár együtt jelentősebb termékiáramlással. Sokan váltak vállalkozóvá, de többségük kényszervállalkozás.

A regisztrált munkanélküliek között a legnagyobb arányt képviselik az általános iskolát végzettek. Hosszabb idő intervallumban tendenciaként figyelhető meg a női munkanélküliek arányának növekedése. A kor szerinti megoszlás 1991. és 2005. között összetételében is változott: az állományon belül nőtt az idősebb - 36-55 éves - korosztályok aránya.

A romák körében a munkanélküliség meghaladja az 50%-ot, a roma nők esetében a 80%-ot. A munkalehetőségek általános hiánya, a feketemunka és az érezhető diszkrimináció mellett a problémák megoldását nehezíti az is, hogy ebben a lakossági körben a munkavállalási motivációk rendkívül alacsonyak. A munkavállalási szándékokra jellemző, hogy akik munkát szándékoznak vállalni, azok elsősorban betanított munkási munkakörben, beosztottként szeretnének dolgozni. A nők körében jellemző a részmunkaidős foglalkoztatás iránti igény. Távolabbi munkahelyre való ingázást a nők nem, a férfiak azonban vállalnának. A helybeni munkahelyek preferenciája magas.

12. számú ábra-
Működő vállalkozások száma ezer lakosra (db), 2011-től

A munkavállalás nehézségei között legelső helyen a térségi munkahelyek hiánya, az alacsony bérezés, majd a távolabbi munkahelyekre való beutazás nehézségei említhetők. A nők más településen való munkavállalását akadályozza a gyermekek felügyeletének, esetenként az idős szülő gondozásának megoldatlansága, az utazással töltendő idő hosszúsága.

A Borsod-Torna- Gömör Egyesület működési területén a vállalkozások száma az országos és a megyei átlag fele körülbelül. 2013-ban az ezer főre jutó működő vállalkozások száma 1000 lakosra viszonyítva 29,3 db. Térségünk gyengesége az

életképes gazdasági szereplők hiánya (GY1), vállalkozások gyenge versenyképessége.

2013-es adatok alapján a Borsod-Torna-Gömör Egyesület területén 925 fő regisztrált őstermelő. 2012-es adatszerkezetben 1046 fő működő az egyéni vállalkozók száma és 786 db működő társas vállalkozás végzett gazdasági tevékenységet. A társas vállalkozások száma 2008-ban 665, 2012-ben 786 volt. Az egyéni vállalkozók tekintetében és az őstermelők tekintetében csökkenő tendencia figyelhető meg. 2011-ben hosszabb távú trenddel ellentétben növekedett a számuk és 2012-től a trend újra csökkenőre változott. Elképzelhető, hogy egyes egyéni vállalkozók, valamint őstermelők társas vállalkozásként folytatták tevékenységüket, de jogszabályi változások is közrejátszhattak, ugyanakkor a korábbi 2011 évi emelkedés éppen a pozitív változásoknak volt köszönhető, mert könnyített feltételekkel lehet a kistermelői termékeket feldolgozni és piacra juttatni. A visszaesés az újbóli, más jövedelemszerzési lehetőségek választásából is adódhatott ezekben az években. A munkáltatói oldalon a vállalkozások gyengesége szab gátat újabb munkahelyek létesítésének. A belső vállalkozások közül 20-25 rendelkezik jelentősebb munkaerő-fel szívó képességgel, de bővítést ők sem terveznek. Külső munkáltatók a gyümölcstelepítésekben, kisebb ipari üzemek létrehozásában és a turisztikai adottságok hasznosításában jelentek meg. A munkaerőpiac keresleti oldala gyakorlatilag nem működik. A térségben az 10 ezer lakosra jutó vállalkozások száma a regionális és országos átlagtól lényegesen elmarad. A vállalkozások több mint a fele a szolgáltatásokban tevékenykedik. A térség dombvidéki részein meghatározó a mezőgazdasági vállalkozások jelenléte, néhány mezőgazdasági illetve feldolgozó (fa, textil, hús) vállalkozáson és helyi kereskedőn kívül jóformán más alig található.

A mezőgazdaságban jellemző, az ún. törpebirtokok (5 ha alatt) magas, 96%-os, aránya. A területeket a tulajdonosok nagy része bérbe adja, a bérlők vagy a volt termelőszövetkezetek utódszervezetei, vagy egy-egy nagyobb magánvállalkozó. A térségben található mezőgazdasági gazdálkodók 98%-a egyéni gazdálkodó, akik jelentősebb piaci árutermeléssel alig rendelkeznek és a korábbi szövetkezetek felszámolása után az összefogás gondolatától idegenkednek. Meghatározó mezőgazdasági ágazat lehetne a legelő állatok tartása (hús marha, juh, kecske), mivel a környezeti adottságok erre kiválóak. Ehhez azonban a piaci háttér mellett hiányoznak az ezzel járó életformát vállaló emberek is.

Az utóbbi években növekedett az erdei növények és gyógynövények gyűjtését illetve feldolgozását végzők száma, de hiányzik az őket integráló, kereskedőház jellegű szerveződés. Az iparnak a térség nagy részén nincsenek hagyományai és valljuk be mára esélyei sem.

A fentiek alapján a stratégiában kiemelt figyelmet kell fordítani a térségben jelentős szolgáltatói szektor fejlesztésére, hiszen a GINOP forrásai elsődlegesen a termelési szektor számára nyújtanak több támogatási lehetőséget. Ezt oly módon célszerű megvalósítani, hogy egyúttal szolgálja a minőségi szolgáltatások erősödését is. Figyelmet kell fordítani az őstermelői, kistermelői tevékenységek fejlesztésére is. Bár 2013-ra csökkent az őstermelők száma, az tapasztalható, hogy a meglévőeken belül viszont jelentős minőségi változás következett be, amelyet a területen kialakított Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyrendszer (Kiváló Tájtermék, Házi Remek, Príma Porta, Megbízható Beszállító) védjegy rendszer tovább erősített.

Az építőipari cégek sora jött létre, 2008-as statisztikai adatokhoz viszonyítva növekedés figyelhető meg 2011-re 375 db a vállalkozások száma az ipar-építőiparban. A több mint 200 működő építőipari vállalkozás 2/3-a a városokban koncentrálódik. Mára azok maradtak talpon, akik be tudtak kapcsolódni a nagy infrastrukturális beruházásokba.

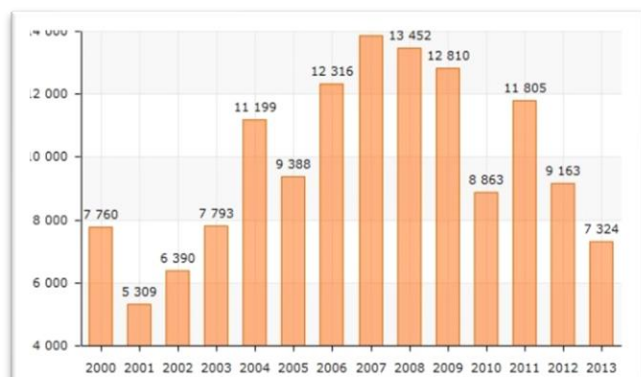
A turizmus az elmúlt 15 évben lényegesen fejlődött, a térség szálláshely kapacitásai tízszeresére növekedtek. A turisztikai vonzerők és különösen a programok fejlesztése, a szálláshelyek minőségi fejlesztése elmaradt a szálláskapacitások kiépítése mögött. Ami még gyengeségként figyelhető meg a turisztika területén, hogy részben még kihasználatlanok a turizmusban a helyi termékek előállításában és a természeti erőforrások kihasználásában rejlő lehetőségek. (GY8) A helyi termékek a kereskedelmi hálózatba nehezebben kapcsolódnak be a kis mennyiség és a feldolgozottság miatt. (GY9) A térség lehetőségeként kínálkozik, hogy az egyedi, helyi örökségekre épülő termékek iránti kereslet növekedése.

A 2013-as adatok alapján az idegenforgalom tekintetében a következő mutatókat láthatjuk:

Kereskedelmi szálláshelyen 2013-ban 1184 férőhely volt, míg falusi szálláshelyen 771 db. A falusi szálláshelyek férőhelyeinek számában 2006-os adatokhoz képest visszaesés figyelhető meg. A kereskedelmi szálláshelyen a 2006-os férőhelyszámhoz képest csupán 4 fővel csökkent 2013-ra 1184 férőhely. A 2010-2011-es időszakban a kereskedelmi szálláshelyek férőhelyszáma határozott növekedésnek indult. Vélhetően a megmaradó falusi szálláshelyek azonban már azok, amelyek valóban minőségi szolgáltatást tudnak nyújtani. A férőhelyek száma mellett az eltöltött vendégéjszakák is fontos mutatónak számítanak. Kereskedelmi szálláshelyen a 2013-as

adatok alapján 17008, míg falusi szálláshelyen 7324 vendégéjszakát töltöttek el. A 2006-os adatokkal összevetve mind a kereskedelmi szálláshelyek forgalma mind a falusi turizmusban töltött éjszakák száma lecsökkent. A vendégéjszakák száma a falusi turizmusban majdnem a felére csökkent.

2013-ban a kereskedelmi szálláshelyeken külföldiek által eltöltött vendégéjszakák aránya az akcióterületen 8,4%. A falusi szálláshelyeken eltöltött külföldi vendégéjszakák száma szintén a 2013-as évet vizsgálva 3,9 %, amely közel a harmada az országos 11,9%-hoz képest. A vendégéjszakák

13. számú ábra-
Vendégéjszakák száma a falusi szálláshelyeken (db)

vizsgálatakor fontos szempont vizsgálni a tartózkodási időt, ami 2013-ban az akciócsoport területén kereskedelmi egységekben 2,4 nap, míg a falusi szálláshelyeken szintén 2,4 nap volt.

A tervezési terület egyedi turisztikai kínálatának népszerűsítésében továbblépést jelentenek a korábban már útjára indított Príma Porta Védjegy. Olyan nyitott porta, ahol a helyi, hagyományosan előállított, (ökológiai) termékek vásárolhatók és fogyaszthatók. A jellemzően (városi) törzsvásárlói közönség nem csak a kiváló minőségű helyben előállított termékhez jut hozzá, de részt vehet a termelésben, ill. szabadidős programokban. A térségi önellátás fontos pillére.

A szálláshely mennyiségi fejlesztése helyett a szolgáltatások minőségi színvonalának emelése és a hiánypótló kapacitások kialakítása kell, hogy a fő szempont legyen, de csak olyan területeken ahol bizonyítható, valós turisztikai hiány mutatkozik és igény merül fel a kereskedelmi szálláshelyek fejlesztésére.

Összegzés

A fentiek alapján látható, hogy térségünk négy járást magába foglaló nagy földrajzi kiterjedésű, viszont aprófalvas jellegű terület. A Borsod-Torna-Gömör Helyi Akciócsoport területe a fentiekben bemutatott szempontokból következően látható, hogy társadalmilag, gazdaságilag elmaradott térséget foglal magába. Az AVOP LEADER+ program keretében 26 település működött együtt, viszont a LEADER alapelveknek megfelelően az akcióterület kibővült a Sajó és a Bódva-völgy területén lévő településekkel. A térségünk kiváló természeti és környezeti értékekkel bír, adottságai a növénytermesztéshez és az állattenyésztéshez kedvező feltételeket biztosítanak. A helyi gazdaság másik pillérét a térségünk turisztikai adottságai adják. Turisztikai vonzerónk a táj szépségében, gazdag kulturális és épített örökségében, valamint határmenti helyzetéből adódik. Lehetőségként a természetes alapanyagok, megújuló energiaforrások, környezeti és kulturális értékekre épülő turisztikai keresletünk és a határmenti gazdasági kapcsolatok kiaknázásra kerülhetnek.

Térségünk gyengesége, hogy hátrányos helyzetéből adódóan a mélyszegénység és a munkanélküliség jelentősen koncentrálnak a területen, mely számos problémát okoz a foglalkoztatásban, mivel alacsony iskolai végzettség és szakember hiány, elszigeteltség jellemző. Veszélyes, hogy a térségben a hátrányos helyzetből adódóan, a centrumoktól való elszigeteltség változatlansága miatt és a gettósodást segítő állami segélyezési politika miatt a lehetőségeinket nehezen vagy egyáltalán nem tudjuk kihasználni. Az adottságokhoz és eredményekhez képest alulmenedzselt a környék, a kifelé irányuló kommunikáció gyenge.

A Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósításába a térségben élők életminőségének javítása érdekében helyi vállalkozásokat, társadalmi csoportokat, egyházakat és közszférához tartozó önkormányzatokat, civil szervezeteket, magán személyeket kívánunk bevonni, elsősorban a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyhálózat népszerűsítése érdekében.

4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések

Az EMVA III. tengelyére vonatkozóan Magyarországon központi rendeleteket alkotott az Irányító Hatóság, melynek érvényesülését egyértelműen területi alapon szabályozta le. Az 5000 fő alatti települések és a városi ranggal rendelkező települések, illetve az 500 fő alatti települések között tettek különbséget. A III. tengely tekintetében a központi szabályozás lehetővé tette, hogy a pályázók projektötleteiket több éven keresztül, folyamatosan, egymásra építve valósítsák meg, akár a LEADER programmal párhuzamosan. Ugyanazon a területen lévő fejlesztéseket nem támogattak, viszont, ha befejezte a projektet a pályázó, akkor lehetőséget kapott újabb fejlesztésre is. Ennek köszönhetően a BTGE területén megvalósultak olyan fejlesztések, amely akár egységes rajzolatú projektvonulatnak is tekinthető. Edelény külterületén lévő turisztikai fejlesztések vagy Szuha-fő településen belül lévő turisztikai fejlesztések közös együtt gondolkodással valósultak meg. A LEADER tekintetében a helyi közösség lehetőséget kapott arra, hogy a LEADER tervében komplex intézkedéseket fogalmazzon meg. Ennek köszönhetően a História völgy projektjeire épülő kulturális programok szervezése, a

Gömör–Tornai rendezvények, a Sportlétesítmények fejlesztése célterületeken elmondható, hogy egymásra épülve, irányított tervezéssel valósultak meg. A LEADER fő intézkedését célzó helyi termékek és szolgáltatások erősítése és a helyi védjegyrendszer kialakítása szintén koherens egységet alkotnak.

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület 2007-2013 tervezési időszakban elért eredményei alapot adnak a 2014-2020-as tervezési ciklus megalapozásához. Ennek felhasználását az alábbi táblázat mutatja be:

Intézkedések / Jogcímek	Teljes kötelezettség vállalás (Ft)	Támogatott kérelmek, pályázatok száma (db)
ÚMVP III. tengely TK1 Falufejlesztés	562.936.301	30
ÚMVP III. tengely TK1 Vidéki örökség	400.177.140	12
ÚMVP III. tengely TK1 Mikro vállalkozás fejlesztés	710. 595.480	15
ÚMVP III. tengely TK1 Turisztikai fejlesztések	509. 130.300	24
<u>ÚMVP III. tengely TK1 ÖSSZESEN:</u>	<u>2.182.839.221</u>	<u>81</u>
ÚMVP III. tengely TK2 Falufejlesztés	87.912.250	11
ÚMVP III. tengely TK2 Vidéki örökség	78.163.431	9
ÚMVP III. tengely TK2 Mikro vállalkozás fejlesztés	359.329.034	10
ÚMVP III. tengely TK2 Turisztikai fejlesztések	29.972.738	1
<u>ÚMVP III. tengely TK2 ÖSSZESEN:</u>	<u>555.377.453</u>	<u>31</u>
<u>Darányi Ignác Terv III. tengely TK3 Turisztikai fejlesztések</u>	<u>19.933.362</u>	<u>4</u>
Darányi Ignác Terv III. tengely TK4 Vidéki Örökség	298.915.297	16
<u>Darányi Ignác terv III. tengely TK5 Turisztikai fejlesztések</u>	<u>835.273.508</u>	<u>28</u>
LEADER TK1	344617081	49
LEADER TK2	530771218	114
LEADER TK3	480356789	52
<u>LEADER összesen</u>	<u>1.355.745.088</u>	<u>215</u>
<u>2007-2013 EMVA ÖSSZESEN:</u>	<u>3.892.338.841</u>	<u>355</u>

2. sz. táblázat

A 2007- 2013-as időszak átfogó eredményei számokban:

- 57 falusi szálláshely jött létre
- 57 új munkahely létesült, 52 db vállalkozás erősödött meg
- 26 db üzem, 3 db kereskedelmi pálinkafőző jött létre
- 21db európai szabványoknak megfelelő játszóteret építettek
- 29 településen létesült faluközpont, közpark.

- 36 db Műemlék és nem műemlék templom felújítása, állagmegóvó javítása, parókia felújítása, (Az III. tengely I. és II. körében összesen 25 db egyházi intézmény mintegy 577.669.875 Ft értékben nyert támogatást, ami az összes kötelezettségvállalás kb. 75 %-át teszi ki)
- 3 határon túli kapcsolat jött létre
- 8 db térségek közötti együttműködés 32 db együttműködő partner
- A civil, a vállalkozói, és az önkormányzati szféra összefogásával kerültek megrendezésre a különböző programok
- Termékek, helyi termékek elsődleges feldolgozását elősegítő beruházások révén jelentős foglalkoztatás növekedés, mely során 26 új munkahely létesült
- 60 db rendezvény a térség népszerűsítése, látogatottságának növelése érdekében
- 8 db helyi védjegy kategória, 21 db mezőgazdasági termelő, kézműves és prima porta tulajdonos a Borsod-Torna-Gömör Helyi védjegy jogosultja

A vidékfejlesztés jelenlegi rendszerében dolgozó szakemberekként elmondhatjuk, hogy a térségben a vidék szereplői felnőttek a feladathoz, de még mindig problémaként említeném meg a potenciális pályázók körében, hogy nem dolgoznak előre a pályázattal, mert tudják, hogy úgyis változni fog a kiírás az utolsó pillanatban is, aki pedig összedobja a rendelkezésre álló egyetlen hónap alatt, azért általában gyenge minőségű lesz és hiányos. Ennek eredményeképpen látszik, hogy sok támogatást, pályázatot alapból el kell utasítani. A hazai politikai viszonyok változása a LEADER átszerveződését is maga után vonhatja. A HACS szervezeti felépítése is sok helyen veszélybe kerülhet, hiszen minden egyes tag közvetlen előnyt vár, de erre nincs lehetőség. A HACS-ok számára nehéz a kamatok finanszírozási háttérét megteremteni, mely a pusztá fennmaradásukat is veszélyezteti. A HACS-ok szerepe a rendelkezésre bocsátott források túlnyomó hányadának lekötésével és a delegált feladat átruházás következtében a III. tengely vonatkozásában alapvetően a pályázatok értékelésére és nyomon követésére csökkent, a IV. tengely esetében arányában nagyobb, összegében kevesebb forrás áll rendelkezésre a következő pályázati időszakra. Az akciócsoportok fórumokat szerveztek, szórólapokat, ismeretterjesztő kiadványokat készítettek és terjesztettek a program népszerűsítése céljából, de ezek nem minden esetben jutottak el a térség lakóihoz. Ez a fajta érdektelenség sajnos a helyi aktivitásban is megmutatkozott. Mára javult a helyzet, hiszen a helyi akciócsoport folyamatosan frissülő honlapot működtet, amelyen keresztül az információk másodpercek alatt elérhetőek.

Az elmúlt időszakban nagyon eredményesnek bizonyultak a védjegyrendszerhez kapcsolódó kezdeményezéseink, melyek mind három szférát érintették. Súlyos teher viszont ezek koordinációja, azonban a 2007-2013-as programozási időszakban mindig találtunk forrást a LEADER program keretében. A program koordinációjának segítésére alkalmas partnerekre a következő 2014-2020-as időszakban még inkább számítunk, hiszen ennek a munkának a továbbvitele a HFS-ben foglalt cselekvési terv az alapja. A projektek generálása és a pályázati tanácsadás Egyesületünk által az előző időszakban is jelentős szerepet töltött be, melyet mindenképpen továbbviszünk. Ami nagy hiányosságnak tekinthető a pályázati monitoring rendszer, mely az egyesülettől teljesen függetlenül működik- ezek teljes rendszerén változtatásra van szükség.

4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások

1. Külső koherencia, kiegészítő jelleg:

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület HFS szempontjából fontos beavatkozási területeinek intézkedései:

1. helyi termékek előállítás és értékesítése
2. integrált kulturális és öko-turisztikai kínálat kialakítása
3. térségi marketing tevékenységek erősítése
4. kreatív közösségek és közösségi képzési formák kialakítása
5. társadalmi innovációk létrehozása

6. erőforrások feltárása, dokumentálása, hasznosíthatóvá tétele

Fenti intézkedésekhez kapcsolódóan a HACS tervezési területének szükségleteire reflektálva a helyi szereplőket kívánjuk segíteni a következő források segítségével:

GINOP –mikro-vállalkozásokat támogató területek –A térség tőkehiányos mikro-vállalkozásainak forráshoz való jutásának elősegítése, ezáltal a foglalkoztatás növelése.

TOP –turisztikai attrakciófejlesztés, a LEADER jogcím kereteit meghaladó fejlesztési elképzelések megvalósítására, illetve kiegészítő jelleg, a LEADER turisztikai fejlesztésekhez kapcsolódóan.

VP 16.3.1 –Kisgazdasági szereplők együttműködési –összehangolt turisztikai szolgáltatás fejlesztés –a stratégia tervezés során szervezett fórumokon elhangzott a turisztikai fejlesztések területén az együttműködés katalizáló hatása. Az ebben partner szervezetek részvételével kialakított konzorcium az egységes turisztikai csomag és marketing kialakításáért tehet.

EFOP 1.7 -az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése – a LEADER program, 6. Intézkedése: A szegénység enyhítését célzó, a felzárkózást és befogadást segítő projektek megvalósításával ún. ráhordó fejlesztéseket támogatunk a mélyszegénység enyhítéséért, a probléma közösségfejlesztő módszerekkel történő kezeléséért.

GINOP-7.2.1 Aktív turisztikai hálózatok infrastruktúrájának fejlesztése program –Bejárható Magyarország Program –lovas és vízi turisztikai szolgáltatásfejlesztés kiegészítő jelleggel.

VP-6-7.4.1.1-16 - Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés –a közösségi terek iránti igényekre szolgálhat forrásként.

Rövid Ellátási Lánc tematikus alprogram a mezőgazdasági termelők és helyi termék előállítók nagyobb piaci lehetőségeinek eléréséért.

2. A HFS tartalmát befolyásoló fejlesztési prioritások/beavatkozási területek/jelentős projektek

A periféria létből való kilépés alapfeltétele a tágabb térségbe való integráció, a centrumokkal kialakított élénk gazdasági, társadalmi, kulturális, politikai kapcsolatok kialakulása. A centrumokkal való kapcsolatok tudatos alakítása a stratégia lényeges eleme.

HFS tartalmát befolyásoló programok:

- Borsod-Abaúj-Zemplén megye integrált Területi Programja 2014-2020- kapcsolódási pontok:
 - a versenyképesség növeléséért kitűzött célok közül: fontos a szegénység és a szociális kirekesztettség újratermelődésének megakadályozása, illetve a területi, környezeti hátrányok és a szegregációs jelenségek mérséklése.
 - fenntartható és integrált módon kerüljenek megőrzésre, védelemre és hasznosításra a gazdag természeti és épített környezet, valamint a kulturális örökség elemei és gyűjteményei, kiemelten az energiatermelés, a turizmus, valamint a mezőgazdaság és élelmiszeripar területén, továbbá valósuljon meg a vidéki térségek ökológiai-társadalmi- gazdasági funkciójának fenntartása;
 - természeti és kulturális örökségértékek turisztikai célú fenntartható hasznosítása- turisztikai attrakció fejlesztés, turisztikai szolgáltatások;
 - fejlesztéspolitikai célok közül:
 - gazdaságélénkítéshez és foglalkoztatási szint növeléséhez szükséges helyi feltételek biztosítása- helyi szolgáltatások biztosítása a gazdasági aktivitás és a foglalkoztatás segítésére, turisztikai vonzerőkben rejlő endogén potenciál kibontakoztatása a foglalkoztatás növekedése érdekében;
 - vállalkozásbarát és népességmegtartó település-, kiemelten városfejlesztés, az életminőség és társadalmi összetartozás javításához szükséges helyi feltételek biztosítása- helyi közösségek és együttműködés erősítése a helyi és térségi gazdasági és közösségi aktivitás ösztönzésére;
- A Borsod-Abaúj-Zemplén megye elmaradott térségeinek esélyegyenlőségi felzárkóztatási és foglalkoztatási terve a HFS szempontjából a HFS fejlesztési kontextusát mutatja be.

A prioritások a megye általános fejlesztési stratégiája, valamint a felzárkóztatás átfogó fejlesztési és stratégiai céljai mentén kerültek meghatározásra.

1. Centrumokhoz kapcsolódó gazdaságfejlesztés:

Új, piacképes, munkahelyeket létrehozó gazdasági tevékenységek indítása, régiók megerősítése és hálózatokhoz, klaszterekhez kapcsolása. Vállalkozási övezethez kapcsolódó vállalkozási területek kialakítása. Üzleti és társadalmi vállalkozásokat fejlesztő intézményrendszer kialakítása.

2. Természeti és kulturális erőforrások fenntartható hasznosítása:

Térségi önellátást erősítő és külső piacra kerülő, egyedi értéket képviselő helyi termékek előállításának és értékesítésének, helyi energia előállításának, turisztikai kínálatnak és marketingnek, személyi és szociális szolgáltatásoknak a helyi foglalkoztatást bővítő fejlesztése.

3. Foglalkoztathatóság javítása:

Az új gazdasági szerkezetnek (is) megfelelő térségi munkaerő-bázis fejlesztése, ehhez kapcsolódó képzés és egészségfejlesztés, valamint a nők munkába állását segítő szociális szolgáltatások kialakítása.

4. Közösségek, társadalmi felelősségvállalás és társadalmi innováció:

A társadalmi összetartozást, felelősségvállalást, részvételt és térségi identitást megalapozó közösségi háttér megerősítése. Bizalmat, biztonságérzetet és jövőbe vetett hitet erősítő kezdeményezések támogatása. Új termékek, szolgáltatások, eljárások, együttműködési és szervezeti formák létrehozását célzó társadalmi kezdeményezések megfogalmazására és megvalósítására képes kreatív csoportok kialakulásának segítése. Felkészülés a változásokra, az új értékek és az innovációk befogadására. Foglalkoztatást bővítő társadalmi innovációk generálása.

- Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Konceptiója- kapcsolódási pontok:
 - VIII. Prioritás-turizmus: a koncepcióban megfogalmazott prioritás illeszkedik a Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégia 2. számú intézkedéséhez.
- Területi együttműködést elősegítő programok az Edelényi járásban- Járási esélyteremtő programterv
Témaköre: járási infrastruktúra, helyzetértékelés, Esélyegyenlőségi programok felülvizsgálata
- Területi együttműködést elősegítő programok a Kazincbarcikai járásban- Járási esélyegyenlőségi programterv
Témaköre: járási infrastruktúra, helyzetértékelés, Esélyegyenlőségi programok felülvizsgálata
- Járási szintű Esélyteremtő Programterv- Putnoki Járás
Témaköre: járási infrastruktúra, helyzetértékelés, Esélyegyenlőségi programok felülvizsgálata
- Területi együttműködést elősegítő programok az Miskolci járásban- Járási esélyteremtő programterv
Témaköre: járási infrastruktúra, helyzetértékelés, Esélyegyenlőségi programok felülvizsgálata
- „Szép Cserehát” Program- Görög Katolikus Exarchátus
- Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (NTFS 2011-2020)
- „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia 2007-2032
- Edelény Város Gazdasági Programja 2007-2014
- Edelény Város Integrált Városfejlesztési Stratégia
- Edelény Város Módosított Hosszú távú Településfejlesztési Konceptiója

3.A HFS tartalmát befolyásoló, a térség gazdasági és környezeti fejlődését és a befogadást támogató programok, szolgáltatások

- A Borsod-Torna-Gömör Egyesület illetékességi területén **TDM** szervezet nem működik. Viszont, ezen szervezet hiánya a térségben érzékelhető, a települések rendezvényei, szerveződései nincsenek összhangban. Megléte jelentős változást eredményezhetne a térségi turizmus szervezeti életében. A

Helyi Fejlesztési Stratégia 3. számú intézkedése adhat megoldást ennek a hiányzó feladatnak a megoldására, mivel a GINOP forrásai kizárólag a meglévő TDM szervezeteket támogatják.

- A térségünkben **komplex program** valósult meg a **gyermekszegénység ellen**. A projekt 2013. május 2.-án indult, melynek során 56 programelem megvalósítása történt meg, többnyire kistérségi szinten, azaz 47 településen. A projekt elsődleges célja, hogy a „Legyen jobb a gyermekeknek” Nemzeti Stratégiában megfogalmazott szegénységben és mélyszegénységben élő gyermekek esélyeit növelje, szolgáltatásokat biztosítson számukra, megmutatva azt, hogy lehet máshogy élni. Fontos, ne termelődjön újra az aluliskolázott, munkanélküli polgár. Közvetlen cél, hogy más szemlélettel éljenek tovább a pályázatban résztvevő emberek, a biztosított szolgáltatásokat használják ki, és adják át a hasonló helyzetben élő társaiknak. A program célcsoportjai az Edelényi Kistérség Többcélú Társulása 47 településének 34 ezer fő lakosa. Ezen belül azonban kiemelten kezelik a gyermekekkel és családokkal való foglalkozást, hiszen meggyőződésük, hogy a fejlesztő tevékenységek az ő körükben lehet a legeredményesebb, illetve az ő identitásuk alapozza meg a jövő nemzedékének életútját. A Helyi Fejlesztési Stratégia 5. és 6. számú intézkedése kiegészíti a térségi programokat.
- **Közösségi Szolgáltató Ház** működik Edelényben. A tevékenység a projekt hosszú távú és közvetlen céljaihoz is kapcsolódik: összehangolja és fejleszti a gyermekeket és családjaikat érintő szolgáltatásokat, növeli felzárkózási esélyeiket. Hozzájárul a helyi közszolgáltatások fejlesztéséhez, megerősíti a családok és a térségi szereplők részvételét a gyermekszegénység megelőzését és leküzdését szolgáló lokális stratégiai programok megalkotásában és megvalósításában. Elősegíti, hogy erősödjének meg a közintézmények és a szülők közötti együttműködések, és hogy javuljanak a kisgyermekes családok egészségügyi ellátási lehetőségei. A közösségi szolgáltató ház épületében egyben Biztos Kezdet Gyerekház is működni fog, így a komplex szolgáltatás révén a tevékenység még jobban elősegíti a kitűzött célok elérését. A Borsod-Torna-Gömör Egyesület illetékességi területén négy **Biztos Kezdet Ház** működik, Edelényben, Balajton, Bódvalenkén és Szendrőben. Elsősorban hátrányos körülmények között élő gyerekek fejlesztése történik a szülők közreműködésével a házban. A program célja, hogy a gyermekek minél előbb kerüljenek szakemberek látókörébe, illetve olyan közösségbe, ahol megfelelő fejlesztő munkával sikerül lecsökkenteni a gyermek helyzetéből adódó lemaradásait. Így sokkal sikeresebben tud beilleszkedni majd az óvodába és az iskolába, és könnyebben tudja teljesíteni feladatait. Távlabbi cél pedig, hogy felnőttként sikeresebb, boldogabb és egészségesebb legyen. A Helyi Fejlesztési Stratégia 5. és 6. számú intézkedése kiegészíti a térségi programokat.
- A **Nemzeti kastély és vár programhoz** kapcsolódóan az Edelényi Kastélysziget üzemeltetőjével való egyeztetés eredményeképpen megállapodás született arról, hogy a helyi termelőinknek, kézműveseinknek árusítási lehetőséget biztosítanak a kiszolgáló épületében. Ezt követően a még meg nem nyílt Múzeum Shop-ban szintén beszállítóként jelenhetnek meg a védjeggyel rendelkező helyi termékeink.
- Szintén a Nemzeti kastély és vár programhoz kapcsolódóan a **Szögligeti Szádvár** fejlesztési tervei már elkészültek és az elkövetkezendő időszakban a program keretében a térségi turisztikai szolgáltatásokhoz kapcsolódni fog a fejlesztés. A Helyi Fejlesztési Stratégia 2. számú intézkedése kiegészíti a Programot.
- A **Bejárható Magyarország Programnak**, mint egységes módszertannal rendelkező, integrált aktív– és kulturális turizmust ösztönző program egyszerre gyakorol kedvező hatást az egyes térségek helyi gazdaságára és társadalmára a turizmus multiplikatív hatásának köszönhetően. Gazdasági szempontból a turizmus fejlődése bevétel növekedést eredményez a helyi vállalkozások, illetve a helyi önkormányzatok számára egyaránt. Segíti a helyi vállalkozások fennmaradását, a tradicionális tevékenységek megőrzését. Piacot jelent a helyi termelés számára, élőmunka igényes iparágként hozzájárul a foglalkoztatottság növekedéséhez, ezáltal jövőképet teremt a rurális térségekben

élőknek. Közép- és hosszú távon mérsékli a vidéki lakosság elvándorlását, mely társadalmi szempontból kulcskérdés. Olyan új, attraktív turisztikai termékeket kell bevezetni, mint a tematikus túrák, vagy a lovas-, illetve vízi túrák. A Bejárható Magyarország programhoz kapcsolódóan a Magyar Kajak- Kenu Szövetség Fejlesztési Programokat dolgozott ki, melyek között projektgazdaként a Szendrői Természetjáró Egyesületet nevesíti és támogatja az országos Vitélző teljesítménytúra megszervezésében. A Helyi Fejlesztési Stratégia 2. és 5. számú intézkedése kiegészíti a Programot.

- Egyértelműen kedvező lépés lehet a LEADER program és a Bejárható Magyarország Program stratégiai szintű együttműködése, az együttműködésből eredő szinergiák hatékony kihasználása. **Aggteleki Nemzeti Park** Igazgatóságával a kezdetektől fogva együttműködésben valósulnak meg a LEADER programok már az AVOP LEADER+ időszakától kezdve. A Nemzeti Park területén a védett épített örökségek, a turisztikai kínálat bővítése és a térségi közösségi programok megvalósítása a Helyi Fejlesztési Stratégia intézkedésinek a célja. A Gömör Tornai Nyár rendezvénysorozat támogatása és a Príma Porták kialakítása prioritásként szerepel a tervben. Az Aggteleki Nemzeti Park a GINOP forrásainak kihasználásával valósítja meg fejlesztési elképzeléseit, viszont a Helyi Fejlesztési Stratégia 2. 4. és 5. számú intézkedése kiegészíti a Programjaikat.

4.4 SWOT

SWOT elemzés		
Szemponatok	ERŐSSÉGEK (E)	GYENGESÉGEK (GY)
<ul style="list-style-type: none"> fejlesztési kihívások hasznosítható erőforrások fejlesztési források fejlesztés humán és társadalmi oldala hálózatosság, területi integráció 	<ol style="list-style-type: none"> Természeti és környezeti értékkel bíró területek és élővilág Bioenergia-termeléshez kedvező környezeti adottságok Állattenyésztés kedvező környezeti adottságai Magas erdőszűlség, vadban gazdag erdőségek Megőrzött kulturális örökség Szabad, részben barnamezős vállalkozási területek Hasznosítható, olcsó ingatlanok Fejlődőképes új kezdeményezések, tapasztalt civil szervezetek Emberléptékű aprófalvas környezet Korábbi fejlesztések eredményei és tapasztalatai kiépült határon átnyúló kapcsolatok 	<ol style="list-style-type: none"> Életképes gazdasági szereplők hiánya, vállalkozások gyenge versenyképessége Erőforrások alulhasznosítása Elnéptelenedés és népességcsere, képzett fiatalok elvándorlása Alacsony iskolai végzettség, szakemberhiány, hiányos kompetenciák Közlekedési és információs elszigeteltség Gyenge partnerségi alapok Szolgáltatások leépülése, hiánya részben még kihasználatlanok a turizmusban a helyi termékek előállításában és a természeti erőforrások kihasználásában rejlő lehetőségek a kereskedelmi hálózatokba nehezebben kapcsolódnak be a helyi termékek a kis mennyiség és a feldolgozottság miatt adottságokhoz és eredményekhez képest alulmenedzselt a környék, a kifelé irányuló kommunikáció gyenge nincs olyan integráló szervezet, aki koordinálná és együttműködne a térségi szereplőkkel, együttműködés hiánya hátrányos helyzetű társadalmi csoportok koncentrációja, mélyszegénység Változásokkal szembeni fásultság, reményvesztettség
	LEHETŐSÉGEK (L)	VESZÉLYEK (V)
	<ol style="list-style-type: none"> A természetes alapanyagok, megújuló energiaforrások felértékelődése Európai fejlesztési források 	<ol style="list-style-type: none"> Gettósdást segítő állami segélyezési politika Az önkormányzati forráshiány tartóssá válása

	<p>3. Az egyedi, helyi örökségre épülő termékek iránti kereslet növekedése</p> <p>4. A környezeti és kulturális értékekre épülő turisztikai kereslet élénkülése</p> <p>5. Emberléptékű, olcsó, fenntartható technológiával működő lakókörnyezet iránti igények erősödése</p> <p>6. A tudás-társadalom kiteljesülése, az információs technológiák terjedése</p> <p>7. határ menti gazdasági és társadalmi kapcsolatok élénkülése</p>	<p>3. A támogatásokhoz való hozzájutás nehezede, a koncentráció és az additionalitás elvének fokozott érvényesítése</p> <p>4. centrumoktól való elszigeteltség változatlanlansága</p> <p>5. perifériákat kirekesztő hálózatosodás</p> <p>6. fejlesztési források centrumokba koncentrálódása</p> <p>7. társadalmi, jövedelmi különbségek fokozódása, leszakadó rétegek növekedése</p>
--	---	---

SWOT MÁTRIX	BELSŐ ERŐSSÉGEK	BELSŐ GYENGESÉGEK
KÜLSŐ LEHETŐSÉGEK	<p>Offenzív stratégiák</p> <ul style="list-style-type: none"> belső erőforrásokra alapozott helyi stratégiák kidolgozása és megvalósítása (E1, L4) A térség megújulása a megőrzött természeti és kulturális értékek bázisán, (E5, L6) lakáskörülmények vonzóvá tétele (E7, L4) a humán erőforrások gyengeségének, valamint a belső tőkehiány leküzdése a szociális gazdaság erősítésével (E10, L6) 	<p>Fejlesztő stratégiák</p> <ul style="list-style-type: none"> a fejlesztés, a változás társadalmi hátterének megerősítése (GY2-3, L6) szomszédos területek erőforrásainak bevonása határ menti együttműködésben (GY6,GY11, L7)
KÜLSŐ VESZÉLYEK	<p>Védekező stratégiák</p> <ul style="list-style-type: none"> Az elmaradottság fokozódásával való szembeszállás (E1, E2, E3,4,5, V4,5,7) a népesség szerkezetének pozitív diszkriminációs akciókkal való megváltoztatása, közösségek megerősítése (E10, V1) mélyszegénységet enyhítő szociális programok (E10,E1,E2,E3,E4, V4,V5,V7) perifériák közötti együttműködés a centrumhoz való viszony megváltoztatása érdekében (E1,E2,E5,E12, V 5,V6,V7) 	<p>Elkerülő stratégiák</p> <ul style="list-style-type: none"> erőforrások lerablása elleni védekezés (Gy1,Gy2,GY3,Gy6,Gy10, V4,V5,V6) végletes egyoldalú függőség és külső kiszolgáltatottság megakadályozása (Gy5,Gy6,Gy7,GY8,Gy9,V1,V2,V3, V4,V5,V6,V7)

4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása

A helyzetelemzésben bemutatásra kerültek a Borsod-Torna-Gömör Egyesület közvetlen működési területén elért eddigi eredmények, illetve a vidékfejlesztési szempontból meghatározó adottságok. A tervezés során végig nagy hangsúlyt helyezett a Tervezést Koordináló Csoport arra, hogy összességben olyan programot kell elkészíteni a 2014-2020-as EU-s vidékfejlesztési ciklusra, amely megvalósítható 862 750 000 Ft., fejlesztési forrásból.

Ezen felül fokozott figyelmet kell fordítani az Emberi Erőforrás Operatív Program 1.7-es, „az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése” intézkedésére, amelyben a LEADER vidékfejlesztési csoportok és az általuk meghatározott célcsoport lehet majd a kedvezményezett kör az intézkedés OP-ban leírt elvárásaival összhangban. Ennek az intézkedésnek a forrása hozzávetőlegesen 100 millió Ft., amely a rosszabb gazdasági és társadalmi mutatókkal rendelkező településeken vehető igénybe.

A helyzetértékelés, a SWOT elemzés, a tervezési időszakban megtartott fórumok, illetve az eddigi eredmények és a rendelkezésre álló szakmai kapacitás alapján az alábbi fejlesztési szükségletekre reagál a Helyi Fejlesztési Stratégia a LEADER program megvalósítása során, melyek a **HFS Specifikus céljait** foglalja magába. A HFS **Átfogó céljainak** (Regionális integráció: centrumokkal való szorosabb kapcsolatok, Térségi önellátás erősítése, Identitás, változáshoz való pozitív viszonyulás és társadalmi részvétel erősítése) és **Specifikus céljainak** meghatározása az alábbiak szerint támasztja alá a SWOT elemzést, hogy mely irányokhoz, milyen hiányok, szükségletek adnak megoldást a Stratégia intézkedéseinek meghatározásában.

- **Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése**

A térség felzárkózásához a szociális alapú fejlesztések nem elegendők. A kívánt változásokhoz vezető új fejlődési pálya a helyi adottságokra épül (E1, E2, E4, E7) és a térségben jelenleg hiányzó, a tudás társadalomhoz való integrációt biztosító kreativitás a fő mozgató ereje. (GY4, L6)

A periféria létből való kilépés alapfeltétele a tágabb térségbe való integráció (GY6, GY11, V4, V5, V6), a centrumokkal kialakított élénk gazdasági, társadalmi, kulturális, politikai kapcsolatok kialakulása.

A centrumok a periféria termékeinek felvevőpiaciként, gazdasági kooperációk szervezőiként, a periféria felé irányuló CSR tevékenységek kibocsátóiként, a turisztikai szolgáltatások fogyasztóiként (GY8, GY9, V4), a helyi fejlesztéshez hiányzó szellemi tőke birtokosaként (GY3, GY4), intézmények központjaiként, az érdekérvényesítés helyszíneiként jelennek meg. A centrumokkal való kapcsolatok tudatos alakítása a stratégia lényeges eleme. (GY5, GY6, GY12, L3, L5, V4, V5, V6)

A periféria kiszolgáltatottságának csökkentését (GY12, V5) és a helyi foglalkozási, jövedelemszerzési lehetőségek bővítését (E1, E2, E3, E4, E6, E7, L1, L3, L4) egyaránt szolgálja a térség önellátásának erősítése. Önellátás elsősorban bizonyos élelmiszerekből, alternatív energiaforrásra épülő energiából (E2, E3, E4, V7), személyi szolgáltatásokból képzelhető el. Ezekhez az ágazatokhoz a termékek- és szolgáltatások előállításán túl a munkaerőt felkészítő és a helyi tudást mozgósító képzési és a marketing eszközök fejlesztése is szükséges.

A térségben, különösen a dombvidéki részek aprófalvaiban tapasztalható fásultság (GY12, GY13), a nagyobb települések fiataljainak is érezhető, magas arányú elvándorlásban is megmutatkozó reményvesztettség (GY3, GY4) és általában a térség negatív imázsa (GY10) indokoltá teszi a létező pozitív jövőkép tudatosítására, a térségi identitás erősítésére és a változásokhoz, az azokban való részvételhez kapcsolódó társadalmi felelősség erősítését. (L1, L3, L5, L6)

A korábban már elindult helyi termék előállítás és értékesítés, a helyi energiaellátás, a turizmus, valamint teljesen új irányként a vidéki kreatív ipart megalapozó tevékenységek alkotják a Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése célkitűzés kiemelt területeit (E1, E2, E3, E4, E5, E7, GY1, GY7, GY8, GY9, L1, L3, L4, L5). A Borsod-Torna-Gömör Helyi Termék védjegy rendszerhez jelenleg 21 mezőgazdasági termelő, kézműves és Príma porta tulajdonos csatlakozott. A helyi erőforrások hasznosításának pedig leginkább kézenfekvő módja a helyi termékek előállításának és értékesítésének növelése, szorosan kapcsolódva a helyi turisztikai szolgáltatások bővítéséhez. A fogyasztói kereslet, az értékesítési csatornák száma bővült, de ahhoz, hogy a védjegy fenntartásával kapcsolatos stratégia önfenntartóvá váljon, el kell érni egy nagyobb fokú szervezettségi, integrálódási szintet és nagyobb arányt a vásárlói népszerűség és a termelői szinten is.

A Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése meghatározott beavatkozási területeken fennálló hiányok:

- alacsony iskolai végzettség,
- szakemberhiány
- hiányos kompetenciák
- életképes gazdasági szereplők hiánya, vállalkozások gyenge versenyképessége
- képzett fiatalok hiánya
- közlekedési és információs kiépítettség hiánya
- partnerségi kapcsolatok hiánya
- kereskedelmi hálózatban lévő helyi termékek hiánya
- együttműködés hiánya
- motiváció hiánya (változásokkal szembeni fásultság, reményvesztettség)

• **Kreatív szellemi tőkebázis és társadalmi felelősségvállalás növelése**

A stratégia az új fejlődési pálya társadalmi feltételeiből a kreativitást és a tudást is magába foglaló szellemi tőke biztosítását és a társadalmi felelősségvállalást emeli ki. A belső szellemi tőke fejlesztésén túl külső szellemi tőkebevitelre is szükség van – közvetve (képzéseken keresztül), vagy közvetlenül (külső szakemberek bevonásával). A térségen belül a szükséges tudást és kreativitást közösségi képzési formák és kreatív közösségek fejlesztésén keresztül kívánjuk megvalósítani (GY2, GY4, GY9, GY6, V4, V5, V6, V7). Ezek, valamint a 2015. második félévében a Miskolci Egyetem térségünkre koncentrált társadalmi innovációs projektje eredményeként már az első szakaszban számítottunk társadalmi innovációs ötletek megfogalmazására, így ezek kísérleti megvalósítását is támogatni kívánjuk.

A közösségi aktivitás szakmai, ágazati és települési, településcsoporti jelleggel is erősödött az elmúlt években (E8, E10). Ezek különböző szervezettségi, aktivitási szinten működnek, de még mindig van olyan település, ahol kevésbé aktív, sőt helyenként hanyatló is a közösségi önszerveződés/önsegítés iránti érdeklődés a települések lakói között (GY2, GY3, GY5, GY6, GY12, GY13). Ennek legfőbb oka a szervező erő, vagy egyszerűen az összejövetelek megtartására alkalmas, inspiráló tér hiánya. A tartós szegénység, a társadalmi kirekesztettség, a tartós szegénység olyan társadalmi probléma, amely széles szakmai összefogást, kreatív közösségi rendezvények, gyermektáborok, 4 H mozgalomhoz kapcsolódó ifjúsági közösségek, tapasztalatcsere (GY5, GY6, GY12, GY13, L6, L7).

A kreatív szellemi tőkebázis és társadalmi felelősségvállalás növelése meghatározott beavatkozási területeken fennálló hiányok:

- erőforrások kihasználásának hiánya
- képzett fiatalok elvándorlása, népesség – képzett fiatalok hiánya
- szakemberhiány, kompetenciák hiánya
- partnerségi kapcsolatok hiánya
- a helyi termékek hiánya a kereskedelmi hálózatokban
- motiváció hiánya (változásokkal szembeni fásultság, reményvesztettség)

• **Természeti és kulturális környezeti értékek feltárása, tudatosítása, megőrizve hasznosíthatóvá tétele**

A helyi természeti és kulturális erőforrások (E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, GY1, GY2,) az új fejlődési pálya alapját képezik. Ezért azok feltárása, hasznosíthatóvá tétele kulcsfontosságú. Egyelőre nem rendelkezünk teljes erőforrástérképpel és hasznosítási tervekkel. Megőrzésük pedig a fenntarthatóság alapfeltétele. A gazdasági célhoz kapcsolódva a helyi termékek alapanyagát adó földterületek, erdők ismerete, a turizmus számára fontos építészeti, a bemutatható természeti és kulturális értékek feltárása, fejlesztésekbe való bevonása bír jelentőséggel. (GY9, GY10, GY12) Az értékek feltárása és tudatosítása a társadalmi cél elérésében is meghatározó szerepet játszik.

Természeti és kulturális környezeti értékek feltárása, tudatosítása, megőrizve hasznosíthatóvá tétele

meghatározott beavatkozási területeken fennálló hiányok:

- életképes, gazdasági szereplők hiánya
- vállalkozások gyenge versenyképessége
- az erőforrások kihasználásának hiánya
- a helyi termékek hiánya a kereskedelmi hálózatokban
- adottságokhoz és eredményekhez képest alulmenedzselt a környék
- integráció hiánya (a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok koncentrációja, mélyszegénység)

5. Horizontális célok

5.1 Esélyegyenlőség

A Borsod-Torna-Gömör Akciócsoport területén lévő települések a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális fejlettségét mutató komplex mutató számításánál használt adatok is azt bizonyítják, hogy nagyon magas a halmozottan hátrányos helyzetű népesség aránya.

A HFS intézkedéseinek meghatározásánál mindegyik intézkedésnél kritériumként állítjuk fel a fogyatékkal élők és a szociálisan hátrányos helyzetű csoportok kiemelését, melyet majd a pályázat elbírálása során plusz pontszámokkal tudjuk segíteni. Támogatni kívánjuk a fenntartható és népességmegőrző térség eléréséhez a meglévő (különböző profilú) egyesületek, szervezetek tevékenységének támogatását, továbbá az együttműködési lehetőségek feltárását célzó programokat. Támogatást kívánunk nyújtani olyan speciális térségi hiányszakmákat érintő előképzési programok megszervezéséhez és lebonyolításához, melyek hozzájárulhatnak az egyébként ilyen igényekkel rendelkező lakosság további tanulásához, a meglévő és induló vállalkozások hatékonyságának javításához és a vállalkozói kedv fokozásához. Szintén támogatni kívánjuk a társadalmi és szociális feszültségek csökkentését szolgáló, programokat, rendezvényeket. Figyelmet kívánunk fordítani a hagyományos kézműipari, kisipari mesterségekkel történő megismertetést célzó programok, rendezvények támogatására. Mindezzel célunk a civil szerveződések, önszerveződésének elősegítése és fejlődésük támogatása, a korosztályok közötti kohézió erősítése, a hátrányos helyzetben lévők segítése, a gyermekvállalási hajlandóság növelésének elősegítése, így a népesség megtartása. Fontos, hogy ezen célkitűzéseinkkel mi is segíthetünk abban, hogy értéké tegyük a közösségért végzett munkát, széles körű motiváltságot teremtve a közösségért végzett tevékenységek vonatkozásába.

Tartós munkanélküliek foglalkoztatása közfoglalkoztatási programok révén, amelyben megvalósul közösségi célú foglalkoztatás (pl. közösségi alapú szociális vállalkozások, szociális szövetkezetek működtetése) egy kistérségi szervezésű szervezet keretein belül, amelyben lehetőség van a munkavállalók munkavégzésben történő előrelépésére, a teljesen támogatott státusból a részlegesen támogatott státuszba. Előnyben kell részesíteni a romák, a nők, a megváltozott munkaképességűek, valamint a fogyatékkal élők munkaerő-piaci esélyeinek javítását. Civil szervezetek bevonása szükséges a foglalkoztatás szervezésébe, a képzésbe, illetve a mentális fejlesztésbe. A foglalkoztatási programoknak a hazai finanszírozású közmunkaprogramok által nyújtott bértámogatást szükséges kiegészíteniük magasabb szintű munkaszervezéssel.

A szükséges alapfokú ismeretek megszerzése, szakképzés megszerzése, illetve egyéb kompetencia alapú képzése (pl. önkifejezés, logikus gondolkodás, digitális írástudás, idegen nyelvismeret). A Tanoda programok működésének felülvizsgálata, az eredményeket felmutató iskolák további támogatása.

A foglalkoztatottak eltérő igényű mentális fejlesztése és családsegítése, ami kapacitásbővítést igényel,

A nyílt munkaerő-piaci elhelyezések számának növelése érdekében a megye területén tevékenykedő munkaadókkal (pl. munkaerő-kölcsönzés révén), ezek érdekképviseleti és szakmai szervezeteivel való

együttműködés bővítése, illetve további együttműködés a közfoglalkoztatás területén a települési és nemzetiségi önkormányzatokkal, ezek társulásaival, civil szervezetekkel, egyházakkal.

A hátrányos helyzetű gyermekek, akik különösen a kistelepüléseken élnek korai nevelés ösztönzése a Biztos Kezdet program állandósulásával és kiterjesztésével, mely keretében nevelési, egészségfejlesztési programokat valósítanak meg. A lepusztult lakókörnyezet infrastrukturális fejlesztése (lakóépületek energia hatékony felújítása, közművesítése), fedett és szabadtéri közösségi terek kialakítása és fejlesztése, mely fejlesztésekbe bevonhatók a közfoglalkoztatási programok

Közösségfejlesztési programok szervezése, melyek szociális ellátáshoz, kulturális programokhoz, illetve oktatáshoz kapcsolódhatnak (pl. erőszakmentes konfliktuskezelő készségek fejlesztése; iskolán kívüli bűnmegelőzési célú szabadidős, oktatási, kulturális és sporttevékenységek, készségfejlesztő programok szervezése). A romák által nagy arányban lakott térségekben, településeken biztosítani kell a nemzetiségi önkormányzattal való egyeztetést, illetve részvételüket az egyes intézményekben, szakmai programokban (pl. a rendőrségnél, szociális, oktatási intézményeknél).

5.2 Környezeti fenntarthatóság

A HFS célkitűzések alapján meghatározott intézkedésekben megfogalmazásra került többek között az a követelmény is, hogy a HACS a környezeti fenntarthatóság elveinek megfelelő projektjavaslatot részesítheti támogatásban. A környezeti fenntarthatóság elve magában foglalja a természetmegőrző és ökológikus vidékfejlesztés alapelveit, így a helyi természeti értékek védelmét, a természetes térszerkezet megőrzését és a környezet korlátozott eltartó képessége figyelembevételével kialakított föld- és tájhasználatot. Fontos szempont a talaj, a természetes vízkészlet és a levegő szennyezettségének visszaszorítása, valamint a megfelelő erdőgazdálkodással, ár- és belvízvédelmi fejlesztésekkel a talajerózió megakadályozása. A környezeti fenntarthatóság érdekében a HVS megvalósítása során fontos alapelv a kimerülőben lévő fosszilis tüzelőanyagok (kőszén, kőolaj, földgáz) mérséklése, a megújuló energiahasznosító rendszerek alkalmazásának ösztönzése a szélenergia, vízenergia, napenergia, biomassza és geotermikus energia kihasználásával.

A környezeti fenntarthatóság érdekében támogatjuk a természeti értékek, a biológiai sokféleség védelmét és megőrzését, a táj – és ökológiai gazdálkodás fejlesztését. Segítjük a térség erdejének gazdag növény és állatvilág megőrzését, tájkímélő gazdálkodási formák bevezetését, támogatjuk az öko és vadászturizmus fejlesztését, a hozzájuk kapcsolódó marketing tevékenységeket. Támogatást kívánunk nyújtani tanösvények kiépítésére, felújítására, bővítésére, erdei gyalogos ösvények kialakítására, fejlesztésére, valamint a fejlesztésekhez kapcsolódó marketing tevékenységekre. Kiemelt figyelmet kívánunk fordítani a vidéki élet sokszínűségének megőrzését és- fejlesztését, a táji értékek fennmaradásával, a tájkép és a biológiai sokféleség megőrzésével párhuzamosan az ökológiai vidékfejlesztés előmozdításával. Ösztönözni kívánjuk a környezettudatos magatartás megerősítését célzó fejlesztéseket, népszerűsítő rendezvényeket, a gazdag és változatos biodiverzitás fenntartását, valamint a térségben gazdálkodási tevékenységet folytatók és a természet közötti harmonikus kapcsolat kialakítását célzó fejlesztéseket. Támogatást kívánunk nyújtani az egészség- és környezettudatos magatartás elterjesztéséhez, a természeti értékek széles körben való megismertetéséhez kapcsolódó rendezvények, tájékoztatások, oktatások, programok, ismeretterjesztő előadások megtartására. Különös figyelmet kívánunk fordítani a szennyezés megelőzését és minimalizálását, a hulladék koncentrációjának visszaszorítását, újrahasznosítás célul kitűző fejlesztési elképzelések támogatását. Támogatni kívánjuk a szelektív hulladékgyűjtés terjesztésére és a lakosság szemléletmód váltására irányuló programok megvalósítását. A sikeres fejlesztések (jó gyakorlatok) térségen belüli terjesztése érdekében támogatni kívánjuk a helyi megújuló energia hasznosítás fejlesztését, bemutató mintaprojektek létrehozását, melyek által a helyi öngondoskodás környezetbarát, fenntartható módon valósítható meg a mezőgazdasági termelés újszerű diverzifikálásával.

6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása

A jövőkép és a célok megfogalmazása előtt célszerű néhány alapelvet lefektetni:

- (1) **Többfrontos beavatkozás:** A területi elmaradottság, a periféria lét többszörösen összetett jelenség. Mint láttuk, tényezői között a demográfiai egyensúly megbomlása, a földrajzi elszigeteltség, a gazdaság gyenge jövedelemtermelő képessége, a szolgáltatásokhoz való hozzájutás nehézsége, az erőforrások alulhasznosítása egyaránt megtalálható. A problémaköteg középpontjában az alacsony foglalkoztatottság áll, ami mára a továbblépés akadályaként és a többi tényező gerjesztőjeként éppúgy megjelenik, mint az előbbiek következményeként. Ebből a körből csakis a tényezők egészére és a közöttük lévő kölcsönhatásokra koncentráló fejlesztési stratégiával lehetséges kitörni. A foglalkoztatás önmagában és öncélúan hosszabb távon is fenntartható módon nem javítható. A direkt állami támogatással munkahelyeket fenntartó közfoglalkoztatás tartós, piaci foglalkoztatássá alakítása kívánatos, de ehhez a visszahúzó tényezők együttes javítása és pontosan megcélzott, kereslettel rendelkező gazdasági tevékenységek szükségesek.
- (2) **Innovatív, a jövő szükségleteire fókuszáló fejlesztés:** A kétségkívül égető hiányok szociális tűzoltás keretében történő csökkentése sajnos tartós, előbb-utóbb a térség saját erőből történő fejlődéséhez vezető változást nem tud eredményezni. A ma fejlett térségek utánzása, az általuk korábban megvalósított fejlesztések másolása az időközben megváltozott környezet és felszínre került káros természeti és társadalmi hatások miatt szintén nem járható út. A perifériák fejlesztése új megközelítési módot követel, melynek alapja a természeti és kulturális erőforrások iránti kereslet napjainkban kirobbanó növekedése. A nagyvilágban egyre erőteljesebben bontakozik ki a korábbi modernizációs folyamatok környezetromboló és a társadalomtól elszakadó gazdasági fejlődése következményeként szűkössé vált természeti és kulturális értékek iránti igény. A gazdaságban is értelmezett értéké válik a tiszta víz, az egészséges lakó környezet, az egészséges ételmiszer, a megújuló (zöld) energia, a hagyományokra, kulturális örökségre alapozott megélhető élmény, a valahová tartozás, a térségi identitás, a személyre szabott, egyedi szolgáltatás, a kisközösségek támogató szolidáris hálójára. Mindezekkel az erőforrásokkal a korábbi modernizációból kimaradt, ma elmaradottként tekintett térségek rendelkeznek, csak ezek az erőforrások vagy rejtve vannak, vagy még nem hasznosítottak.
A változtatásokhoz szükséges pénzügyi, szellemi és társadalmi belső tőke együttes hiánya, valamint az előző időszak fejlesztéseinek alacsony hatékonysága, a klasszikus modernizációs fejlesztéssel való szakítás szükségességére pedig a fejlesztés új technikáinak életre hívását indokolják. A perifériák fejlesztésének újszerűségét három tényező határozza meg:
 - b. egy több százéves lefelé futó trenddel kell szakítani,
 - c. a más térségekben korábban sikerrel alkalmazott modernizációs technikák itt nem alkalmazhatók, hiszen éppen azokat az erőforrásokat akarjuk most megőrizve hasznosítani, melyeket azok leromboltak,
 - d. a térségen belüli humán, ill. szellemi erőforrások a fenntartható gazdasághoz már nem elégségesek.Ez a három körülmény sajátos, Magyarországon csak kevésbé elterjedt, az eddigi, a jelen szociális problémáinak tűzoltó kezelését előtérbe állító trendekből nem levezethető jövőbeni szükségletekre fókuszáló radikális fejlesztést és azt megalapozó tervezést kíván. A térségek felzárkózásához a szociális alapú fejlesztések nem elegendők. A kívánt, a jövő kihívásaira reagáló új gazdasági tevékenységekre épülő fejlődési pálya a helyi adottságokra épül és a perifériákon jelenleg hiányzó, a tudás társadalomhoz való integrációt biztosító kreativitás a fő mozgató ereje.
- (3) **Stratégiai fókuszok megtalálása:** Miközben láttuk, hogy egyszerre „több fronton kell támadni”, az erőforrások limitáltak, így szükséges a leghatékonyabb, egyszerre több területen előrelépést hozó

területek megtalálása és megcélzása. Az elmaradott térségek problémái és a fentebb vázolt innovatív fejlődését gátló tényezői végső soron három fő kérdés köré csoportosíthatók:

- I. **A centrummal való kapcsolatok hiánya, vagy egyoldalúsága:** A perifériák töredék gazdasága a regionális piacoktól elszigetelten létezik. Termékeik nem, vagy nehezen, vagy kiszolgáltatott módon találják meg az utat a külső piacokra. Az erőforrások feltárásához és hasznosításához szükséges hiányzó szereplőket és kompetenciákat nem tudják kívülről (a centrumból) pótolni, vagy ha igen, az erőforrásaik feletti kontroll elvesztéséhez vezet. A városi munkahelyekre való bejutás fizikai és társadalmi értelemben is nehéz, a mobilitás jószerivel csak elköltözéssel biztosítható. A városi szolgáltatások nem veszik figyelembe az ők szükségleteiket, hiányzik, vagy a lehetőségektől elmarad a kihelyezett szolgáltatások kiépülése.
- II. **A térségi önellátó képesség gyengesége:** Azokat a javakat (termékeket és szolgáltatásokat) sem állítják elő helyben, melyekhez az erőforrások biztosítottak, így foglalkoztatási lehetőségek maradnak kihasználatlanul, a pénzforrások kivándorolnak a térségből, nem tud a multiplifikációs hatás érvényesülni, ráadásul az ökológiai lábnyom is növekszik.
- III. **A változások társadalmi feltételeinek hiánya:** A változásokhoz szükséges hiányzó infrastruktúra és anyagi tőke kívülről pótolható, de a helyi társadalmi erőforrások nélkül a mai fejlesztési gyakorlatban a fejlesztés lehetősége is elvész. A társadalmi feltételek körébe nem csupán a népesség munkavégző képességét és fogyasztását befolyásoló egészségi, iskolázottsági, kulturális, jövedelmi tényezők játszanak szerepet, de a társadalmi felelősségvállalást, a társadalmi részvételt, a partnerséget is alakító morális helyzet, kreativitás, új dolgokhoz való viszonyulás, bizalom, valamint a jó kormányzás, a helyi vezetés minősége is beletartozik.

Az előző pontban jelzett új fejlődési pálya eme három fejlesztési terület mentén követel együttes elmozdulást.

- (4) A megyei felzárkóztatási program a fentebb jelzett megfontolások érvényesítéséhez a komplex fejlesztési programmal való fejlesztésre kijelölt térségekben
- a. a centrumhoz való kapcsolódás megyei stratégiához illeszkedő lehetőségeinek feltárásával,
 - b. a térségi önellátást erősítő programok rendszerbe szervezésével és távlatosságának erősítésével
 - c. a humán- és társadalmi tőkehátterének fejlesztésével tud hozzájárulni.

A centrumhoz való kapcsolódás érinti:

- a gazdasági hálózatok perifériákra való kiterjesztését,
- a turizmus komplex kínálati és marketing rendszerének kialakítását,
- a térségi termékek városi értékesítő helyeit és szervezeteit,
- a szolgáltatásszervezés kérdéseit, a szolgáltatások kihelyezésének lehetőségét,
- a közlekedés és kommunikáció fejlesztését.

A térségi önellátás kiterjed:

- a mezőgazdasági termékek, élelmiszerek előállítására,
- a helyi energia előállításra,
- az építőanyagok előállítására,
- a szolgáltatások szervezésére, abban az innovatív megoldások keresésére.

A helyi / térségi foglalkoztatás és az esélyegyenlőség növelése mindezek eredőjeként áll elő, amennyiben horizontális szempontként minden egyes intézkedés során a lehetséges foglalkoztatási vonzatok mérlegelésre, majd megvalósításra kerülnek.

Stratégiánk kidolgozásánál a korábbi évek tapasztalatát figyelembe véve mutatjuk be a HFS innovatív és integrált elemeit. Az előző tervezési időszakhoz képest szűkösebb források ellenére próbálunk újszerű megoldásokat találni és ezek mentén ösztönözni a különböző szektorok, ágazatok többszereplős fejlesztésének még nem egészen kialakult lehetőségeit.

Amellett, hogy a HFS szervesen kapcsolódik a 2014-2020-as időszakban alkalmazott Operatív Programokhoz, és más megyei, térségi fejlesztési tervekhez, stratégiákhoz (lásd: 4.3 pont), több olyan innovatív és kiegészítő elemet is tartalmaz, melyek tovább fokozzák a központi programok pozitív hatásait a BTGE működési területén. Fontos és egyedi megközelítésnek gondoljuk azon térségi induló vállalkozások támogatását a szolgáltatási szektorban, melyek számára az alapvető feltételek sem adták tevékenységeik végzéséhez (tevékenység végzéséhez szükséges eszközök, pénz hiánya miatti munkaerő deficit, elégtelen vagy hiányzó marketingtevékenység miatti teljes ismeretlenség, kapcsolati tőke hiánya), így a más operatív programok által kínált fejlesztési lehetőségekkel sem tudnak élni. Ugyan ezen megfontolásból kívánjuk támogatni (egyfajta „kezdőlökést” adni) a térségre egyedileg jellemző hagyományos-, bio- és kézműves termékek, élelmiszerek piacra jutását, hozzásegítve ezzel pályázóinkat a további fejlődéshez (pl.: VP további forrásaiból).

Turisztikai téren kifejezetten a térségi hagyományokra épülő, öko- vadászturisztikai célú fejlesztéseket tekintjük kitörési pontnak (más OP-k célkitűzéseiben ilyen formában nem találhatók turisztikai fejlesztési lehetőségek), melyek hozzájárulhatnak a megyei turisztikai célok megvalósulásához, a peremfeltételek fejlesztésével később lehetővé válnak komplexebb, átfogóbb turisztikai célok megvalósításai (megyei, térségi), érdekszervezeti tömörülések, így ez mindenképpen egy innovatív megközelítési módnak tekinthető.

Fontosnak tartjuk HFS-ben a működési területünkön működő non-profit szervezetek számára olyanfajta támogatások elérhetővé tételét, melyek felhasználásával nagyobb nyilvánosságot kapnak programjaik, továbbá nem csak közvetlen (tárgyasult) formában jelentkeznek fejlesztési eredmények, hanem a térségi társadalom általános állapotának javulásához járulnak hozzá (pl.: egészséges életmódhoz köthető, sport és szűrő rendezvények, fiatalokat célzó, térségi hagyományokat felelevenítő és szórakoztató rendezvények, nevelő, szemléletformáló és oktató programok megvalósítása).

A LEADER program arra ösztönzi a helyben élőket, hogy vegyenek részt a térség hosszú távú fejlődését meghatározó döntések meghozatalában, együttműködve az érdekelt gazdasági és társadalmi szereplőkkel, a civil és az önkormányzati szervezetekkel, közintézményekkel. Ennek koordinálásában továbbra is nagy szerepe van a Helyi Akciócsoportnak, mint egy jogi személyiséggel rendelkező szervezetnek, amely képes arra, hogy ellássa a helyi szintű végrehajtással járó adminisztratív teendőket. Ebben a tervezési ciklus során ösztönöztük a helyi szereplőket a kezdeményezésre. Fórumok, tájékoztatók keretében ismertetjük a lehetőségeket a helyi érdekeltek körében.

7. A stratégia beavatkozási logikája

7.1 A stratégia jövőképe

A térség a centrumokhoz képest más, de azoktól összességében nem rosszabb életlehetőségeket tud az itt élő, maihoz képest igényesebb, a térség folyamatos megújítására felkészült lakosok számára biztosítani. A térség vonzereje a centrumok munkalehetőségeinek és szolgáltatásainak könnyű elérhetőségében, a munkahelyeket és minőségi termékeket biztosító térségi önellátás magas fokában, a természet-közeli, komfortos lakóhelyben és az egymásért és a térségért felelősséget érző közösségekben rejlik.

7.2 A stratégia célhierarchiája

Ssz.	Átfogó célok
1	Regionális integráció: centrumokkal való szorosabb kapcsolatok
2	Térségi önellátás erősítése
3	Identitás, változáshoz való pozitív viszonyulás és társadalmi részvétel erősítése

Ssz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Célértékek
1	Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése	<ul style="list-style-type: none"> foglalkoztatottak számának növekedése hozzáadott érték kooperációban előállított termék és szolgáltatás helyi termékadás turisztikai bevételek új, kreatív tevékenységek Borsod-Torna-Gömör Térségi Helyi Termék védjegyrendszerben való részvétel Kereskedelmi forgalomban értékesíthető vagy őstermelőként a piacon értékesített termék fejlesztése/létrehozása. Príma Porta védjeggyel rendelkező új vagy fejlesztett szolgáltatások száma. Mikrovállalkozások versenyképességének növelése 	5-6 fő 10 % növekedés 1-2 REL csoport alakul 2-5 új üzem 8-13 együttműködés 10% növekedés 17-20 tag 17-20 db 13-15 db 30 db
2	Kreatív szellemi tőkebázis és társadalmi felelősségvállalás növelése	<ul style="list-style-type: none"> új munkahelyek szakképzettség javulása kreatív tevékenységekben résztvevő gyerekek és fiatalok kreatív tevékenységekben részt vevő felnőttek fiatalok letelepedése Megvalósított rendezvények száma. 	0 fő 10-12 fő 250-300 fő több, mint 850 fő 5-10 fő 83-88 db
3	Természeti és kulturális környezeti értékek feltárása, tudatosítása, megőrizve hasznosíthatóvá tétele	<ul style="list-style-type: none"> új munkahelyek turisztikai programkínálat bővülése, História-völgy kiterjedése feltárt hasznosítható erőforrás 	2-3 fő 25 db új szolgáltatás 3 db

	Intézkedések, beavatkozási területek	Melyik specifikus cél(ok)hoz járul hozzá		
		1	2	3
1	„Helyi termékek előállításának támogatása”	x		
2	„Príma-Porta védjegy hálózat és az ehhez kapcsolódó integrált kulturális és öko-turisztikai kínálat fejlesztése”	x		x
3	„Térségi kulturális rendezvénysorozatokhoz kapcsolódó rendezvények, helyi termék napok támogatása”		x	
4	Kreatív közösségek kialakítása		x	
5	„Társadalmi innovációk támogatása”			x
6	Mikrovállalkozások eszközbeszerzésének támogatása	x		
7	Térségek közötti és nemzetközi együttműködések VP.19.3.1.		x	

A választott célok szöveges indoklása:

A térség felzárkózásához a szociális alapú fejlesztések nem elegendők. A kívánt változásokhoz vezető új fejlődési pálya a helyi adottságokra épül és a térségben jelenleg hiányzó, a tudás társadalomhoz való integrációt biztosító kreativitás a fő mozgató ereje.

A periféria létből való kilépés alapfeltétele a tágabb térségbe való integráció, a centrumokkal kialakított élénk gazdasági, társadalmi, kulturális, politikai kapcsolatok kialakulása.

A centrumok a periféria termékeinek felvevőpiaciként, gazdasági kooperációk szervezőiként, a periféria felé irányuló CSR tevékenységek kibocsátóiként, a turisztikai szolgáltatások fogyasztóiként, a helyi fejlesztéshez hiányzó szellemi tőke birtokosaként, intézmények központjaiként, az érdekérvényesítés helyszíneiként jelennek meg. A centrumokkal való kapcsolatok tudatos alakítása a stratégia lényeges eleme.

A periféria kiszolgáltatottságának csökkentését és a helyi foglalkozási, jövedelemszerzési lehetőségek bővítését egyaránt szolgálja a térség önellátásának erősítése. Önellátás elsősorban bizonyos élelmiszerekből, alternatív energiaforrásra épülő energiából, személyi szolgáltatásokból képzelhető el. Ezekhez az ágazatokhoz a termékek- és szolgáltatások előállításán túl a munkaerőt felkészítő és a helyi tudást mozgósító képzési és a marketing eszközök fejlesztése is szükséges.

A térségben, különösen a dombvidéki részek aprófalvaiban tapasztalható fásultság, a nagyobb települések fiataljainak is érezhető, magas arányú elvándorlásban is megmutatkozó reményvesztettség és általában a térség negatív imázsa indokoltá teszi a létező pozitív jövőkép tudatosítására, a térségi identitás erősítésére és a változásokhoz, az azokban való részvételhez kapcsolódó társadalmi felelősség erősítését.

A korábban már elindult helyi termék előállítás és értékesítés, a helyi energiaellátás, a turizmus, valamint teljesen új irányként a vidéki kreatív ipart megalapozó tevékenységek alkotják a Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése célkitűzés kiemelt területeit.

A stratégia az új fejlődési pálya társadalmi feltételeiből a kreativitást és a tudást is magába foglaló szellemi tőke biztosítását és a társadalmi felelősségvállalást emeli ki. A belső szellemi tőke fejlesztésén túl külső

szellemi tőkebevitelre is szükség van – közvetve (képzéseken keresztül), vagy közvetlenül (külső szakemberek bevonásával). A térségen belül a szükséges tudást és kreativitást közösségi képzési formák és kreatív közösségek fejlesztésén keresztül kívánjuk megvalósítani. Ezek, valamint a 2015. második félévében a Miskolci Egyetem térségünkre koncentráló társadalmi innovációs projektje eredményeként már az első szakaszban számítunk társadalmi innovációs ötletek megfogalmazására, így ezek kísérleti megvalósítását is támogatni kívánjuk.

A helyi természeti és kulturális erőforrások az új fejlődési pálya alapját képezik. Ezért azok feltárása, hasznosíthatóvá tétele kulcsfontosságú. Egyelőre nem rendelkezünk teljes erőforrástérképpel és hasznosítási tervekkel. Megőrzésük pedig a fenntarthatóság alapfeltétele. A gazdasági célhoz kapcsolódva a helyi termékek alapanyagát adó földterületek, erdők ismerete, a turizmus számára fontos építészeti, a bemutatható természeti és kulturális értékek feltárása, fejlesztésekbe való bevonása bír jelentőséggel. Az értékek feltárása és tudatosítása a társadalmi cél elérésében is meghatározó szerepet játszik.

	Új fejlődési pályára állás előkészítése		
	regionális integráció: centrumokkal való szorosabb kapcsolatok	térségi önellátás erősítése	identitás, változáshoz való pozitív viszonyulás és társadalmi részvétel erősítése
1. helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek			
1.1. Helyi termékek előállításának és értékesítése			
<ul style="list-style-type: none"> magas hozzáadott értékkel rendelkező helyi termékek előállítása 	(telep)hely kijelölése	üzletszerűen működő feldolgozó üzemek, termelők közötti együttműködés – közös termék	termékfejlesztési tanácsadás
<ul style="list-style-type: none"> környezeti fenntarthatóságot erősítő termékek előállítása 		helyi energia	
<ul style="list-style-type: none"> helyi termékek márkázása 	betörés városi piacokra	védjegyztetés	házi remek – verseny
<ul style="list-style-type: none"> helyi termékek értékesítési csatornáinak kiépítése 		térségi helyi termék-polcok, prima porták	tudatos fogyasztói kampányok
1.2. Integrált kulturális és ökoturisztikai kínálat kialakítása „Prima-Porta” védjegy hálózat	egynapos ajánlatok a centrum vendégeinek turisztikai mobil alkalmazás készítése	szállások programokhoz kapcsolása térségi fogadópontok	vendégfogadók motiválása és képzése
1.3. Mikrovállalkozások eszközbeszerzésének támogatása	versenyképesség növelése		
2. Kreatív szellemi tőkebázis és társadalmi felelősségvállalás növelése			
2.1. Kreatív közösségek kialakítása			
<ul style="list-style-type: none"> kreatív mag kialakítása, képzése 	kapcsolódás külső képzésekhez	Kreatív Mag Kör	
<ul style="list-style-type: none"> gyerekek kreatív programjai 		gyermektáborok	
<ul style="list-style-type: none"> 4H mozgalomhoz kapcsolódó ifjúsági közösségek 	tapasztalatcsere	folyamatos rendezvények, táborok, eszközbeszerzés	
<ul style="list-style-type: none"> alkotó (és sport) körökben résztvevők számának és megmutatkozási lehetőségeinek bővítése 		kiállítás, tábor, eszközbeszerzés,	kulturális találkozók
2.2. közösségi képzési formák			
<ul style="list-style-type: none"> szakképzés 		oktatási bázis	
<ul style="list-style-type: none"> népfőiskola, erdei iskola 		képzési programok, eszközök	
<ul style="list-style-type: none"> bemutató oktató helyek 			
2.3. Társadalmi innovációk létrehozása a térségi erőforrások feltárása és hasznosítása érdekében			
<ul style="list-style-type: none"> adaptálható innovációk feltárása 	tapasztalatcserek	innovációs körök működése	nemzetközi szervezethez kapcsolódás
<ul style="list-style-type: none"> társadalmi innovációs pilot programok 	külső képzéshez kapcsolódás	pilot programok	Társadalmi Innovációs Akadémia
3. Természeti és kulturális környezeti erőforrások feltárása és hasznosíthatóvá tétele			vetélkedő, kiadvány, média
3.1. mezőgazdasági és ipari erőforrások			
<ul style="list-style-type: none"> termőterületek, lelőhelyek 		kataszter	
<ul style="list-style-type: none"> hagyományos fajták, technológiák 		adatbázis, bemutató hely	
3.2. turisztikai erőforrások			
<ul style="list-style-type: none"> építészeti értékek 		kataszter, helyreállítás	
<ul style="list-style-type: none"> néprajzi, kulturális értékek 		bemutató helyek	
<ul style="list-style-type: none"> természeti értékek 		tanösvények	

8. Cselekvési terv

8.1 Az intézkedések leírása

8.1.1. intézkedés

1. Intézkedés megnevezése

Helyi termékek előállításának támogatása

2. Specifikus cél:

Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése

3. Indoklás, alátámasztás:

A Borsod-Torna-Gömör Helyi Akciócsoport területén a helyi termékek és szolgáltatások népszerűsítését a Borsod-Torna-Gömör Egyesület már a 2007-2013-as EU-s pályázati időszakra vonatkozó Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájában is egyik kiemelkedő célként, feladatként határozta meg. Az Egyesület a térségben három védjegyet alapított meg, melyhez a térség vállalkozói aktívan csatlakoztak. Ennek területi minősítési rendszere jelenleg a Sajó-Szuha Karszt, História-Völgy, Cserehát-Bódva-Vidék mikro körzetekben kézműves, élelmiszert előállító, falusi szállásadó, szolgáltató területen működő vállalkozásokat és termelőket foglal magába. A teljes védjegy program keretében megalapított védjegyeket mind hazai mind nemzeti szabadalommal láttuk el, melynek védjegytulajdonosa a Borsod-Torna-Gömör Egyesület.

A Borsod-Torna-Gömör Helyi Akciócsoport területén lévő tradicionális helyi termékek előállítására és feldolgozására szolgáló fejlesztések, amelynek megvalósulásával a helyi gazdasági és turisztikai árbevétel növekedik a térségben, hatására az ország leghátrányosabb helyzetű térségében csökken a munkanélküliek száma.

Jelen intézkedésben megfogalmazott célok mentén a pályázókat ösztönözzük a Rövid Ellátási Lánc Tematikus Alprogram termelői együttműködésen alapuló kiírásokhoz.

A helyi terméket termelő, előállító vállalkozók, őstermelők növelik a térség értékét, ezért kiemelt figyelmet fordítanak rájuk. A helyi termékek a turizmusban nagy szerepet játszanak, mivel az ide utazóknak be tudjuk mutatni a térségünkre jellemző alapanyagokat, ételeket, kézműves termékeket.

Jelenleg több oknál kifolyólag sem lehet a védjegyrendszer által nyújtott lehetőségekkel megfelelően élni, mert

- a Borsod-Torna-Gömör Helyi Akciócsoport térsége jelenleg piaci lehetőségekkel, gazdasági stabilitással hátrányos helyzete miatt nem rendelkezik, magát a Borsod-Torna-Gömör Védjegyes termékeit, szolgáltatásait még nagyon kevesen ismerik. A védjegyhez tartozáson keresztül a helyi termelők, vállalkozások, saját piaci helyzetük és gazdaságfejlesztésük stabilizálására, fejlesztése érdekében hatékonyabb marketingre van szükség.
- A védjegyesek számának bővítése a piaci lehetőségek bővítésével párhuzamosan lehetőséget biztosít a térségi termelés növelésére, további munkahelyek teremtésére.
- A védjegyrendszerrel kapcsolatban kialakuló együttműködések gátolják a társadalmi aktivitás erősítését.
- A védjegyek közösségi alkalmazása lehetőséget biztosít a vállalkozásoknak arra, hogy egy-egy kereskedelmi egységben közös arculattal, jó piaci feltételekkel jelenjenek meg, melynek szélesítése a jelenlegi termelésük mennyiségét és minőségét is fejleszti.

(SWOT kapcsolódás: E1,E2,E3,E4,E6, GY1, GY2, GY8, GY9, L1, L3, V4,)

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Akadályok leküzdése részben az ebben az intézkedésben valósulnak meg. Az intézkedés keretében kiírt LEADER pályázat az egész Helyi Akciócsoport térségét lefedő védjeggyel rendelkezők és az újonnan csatlakozó termelők és szolgáltatók tevékenységének fejlesztését támogatja, a helyi termelés és szolgáltatás minőségének és mennyiségének emelése, munkahelyek teremtése, társadalmi aktivitás erősítése érdekében. Beruházási és nem beruházási jellegű tevékenységek támogathatóak.

Támogatható tevékenységek:

- A Borsod-Torna-Gömör védjegyes tevékenység végzéséhez szükséges infrastrukturális és technológiai háttér megteremtése (épületek, építmények külső és belső rekonstrukciója, energetikai fejlesztése, eszközök beszerzése)
- Borsod-Torna-Gömör védjegyes termék, szolgáltatás piacra jutását segítő marketing tevékenység
- technológia fejlesztés
- tájékoztatás és nyilvánosság biztosítása
- marketing
- infrastrukturális beruházások fejlesztése
- projektmenedzsment
- megújuló energiaforrást hasznosító technológiák bevezetése, fejlesztése
- projekt előkészítéséhez kapcsolódó tevékenységek
- szakmai tevékenységekhez kapcsolódó szolgáltatások

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

A Borsod-Torna-Gömör Helyi Akciócsoport területén a leírt intézkedés egy rendszerhez való csatlakozást, az abban való megerősödést teszi lehetővé a pályázónak vállalkozási tevékenységtől, mezőgazdasági, turisztikai, kézműves- és kisipari, illetve kulturális jellegétől, továbbá szféráktól (önkormányzat, civil, vállalkozó) függetlenül. Ez az intézkedés lehetővé teszi, hogy a partnerek egymással együttműködve, egymást erősítve tudnak fejlődni. Az intézkedés a VP-ben található két tematikus alprogramhoz illeszkedik, mely a rövid ellátási lánc és a fiatal gazda program, azzal a különbséggel, hogy a Borsod-Torna-Gömör Egyesület specifikus célja a védjegyrendszer erősítése. A VP-ből a helyi termékek és szolgáltatások területi jellegű fejlesztése támogatható, viszont az intézkedés a szférák közötti együttműködések a pályázók körének leszűkítésével egyik intézkedés sem teszi lehetővé. A GINOP-ból mezőgazdasági vállalkozás nem részesülhet támogatásban, míg a VP-ben épp a nem mezőgazdasági termelés irányába ösztönzik a vállalkozókat. Jelen intézkedés kiegészíti a VP 4.2.1. Mezőgazdasági termékek feldolgozásának fejlesztése, a VP 4.2.2. Borászat fejlesztése helyi termék előállítók feldolgozó, tároló kapacitásainak fejlesztése, VP 6.2.1. Nem mezőgazdasági tevékenységek elindítása, VP 6.3.1. Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése, VP 6.4.1. Nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése, VP 16.3.1. Kis gazdasági szereplők együttműködései, VP 16.4.1. REL együttműködés, VP 16.9.1. Szolidáris gazdálkodás együttműködései, VP 7.2.1. Kisméretű infrastruktúrák fejlesztése a vidéki térségekben, VP 7.4.1 Alapvető szolgáltatások fejlesztése a vidéki térségekben, VP 3.4.2. Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás- hatékonyságának elősegítése a feldolgozásban, VP 3.1.1. Minőségrendszerhez történő csatlakozás, VP 9.1.1. Termelői csoportok létrehozása.

A Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyrendszere nem országos kiterjesztésű, viszont Szabadalmi Hivatal által hazai és nemzeti védettséget kapott 2014-ben. Ahhoz, hogy a 3.1.1. Minőségrendszerhez történő csatlakozás intézkedés feltételeinek megfelelően rendelkeznie kellene monitoring rendszerrel. A LEADER intézkedés keretében az együttműködő partnerek saját maguk határozzák meg az együttműködések témáját, viszont a 3.1.1. intézkedésben konkrétan meghatározott és kiépített rendszer mentén kell együttműködniük. A legnagyobb hozzáadott értéket a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyrendszer adja, mely bevezetésre került a

2007-13-as időszak LEADER Helyi Vidékfejlesztési Stratégia keretei között, jelen stratégiában pedig lehetőséget ad a továbbfejlesztésre, hiányzó részek kiépítésére, ezt egyik OP intézkedése sem teszi lehetővé.

6. A jogosultak köre:

Alapjogosultság: A pályázó akkor támogatható, ha:

- a Helyi akciócsoport területén székhellyel vagy telephellyel rendelkezik legalább a támogatási kérelem benyújtását megelőző év január elsejétől.
- a pályázat benyújtása előtt, kötelezően részt vesz a Borsod-Torna-Gömör Egyesület által biztosított konzultáción és az erről szóló igazolást benyújtja a pályázathoz.

A jogosultak köre:

- korlátolt felelősségű társaság
- betéti társaság
- szociális szervezet
- egyéb szervezet
- egyéni cég
- egyéni vállalkozó
- adószámmal rendelkező magánszemélyek közül az mezőgazdasági őstermelő
- nonprofit korlátolt felelősségű társaság
- helyi önkormányzat,
- helyi önkormányzatok társulása
- helyi nemzetiségi önkormányzat
- egyéb alapítvány
- egyéb egyesület
- egyéb szövetség
- nonprofit részvénytársaság
- egyéb, jogi személyiségű nonprofit szervezet
- elsődlegesen vallási tevékenységet végző belső egyházi jogi személy
- bevett egyház
- agrárgazdasági szervezet

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Az pályázhat, aki:

- a fejlesztés eredményeként legalább egy kereskedelmi forgalomban értékesíthető vagy őstermelőként a piacon értékesített terméket hoz létre vagy fejleszti a már kereskedelmi forgalomba lévő termékét (új eljárást alkalmaz, vagy magasabb minőséget hoz létre). A termék elnevezésében a Borsod-Torna-Gömör HACS térségére utalni kell. A kistájhoz tartozó helyi védjegy megjelenítést, valamint a termék csomagolását az Arculati Kézikönyvben foglaltaknak megfelelően végzi.
- vállalja, hogy a LEADER pályázat keretében megvalósuló fejlesztés hatására előállított termékét a Borsod-Torna-Gömör Helyi Termék Védjegyrendszerében minősíti 1 éven belül és a projekt fenntartási időszak végéig ott tagként együttműködik.
- vállalja, hogy szoros együttműködést épít ki a Borsod-Torna-Gömör Egyesülettel, annak marketing anyagait megjeleníti telephelyén, honlapján, rendezvényein és saját marketing anyagait is az egyesület rendelkezésére bocsátja.

- vállalja, hogy az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egyidejűleg a Borsod-Torna-Gömör Egyesületet tájékoztatja a megvalósult projektjéről és elektronikusan legalább 10 db fotót és A/4 méretű beszámolót nyújt be a btge@t-online.hu e-mail címre. A beszámoló elkészítésével kapcsolatos tájékoztató és formanyomtatvány az egyesület www.btge.hu honlapjáról letölthető.
- a projekt keretében a projekt összes elszámolható költségének maximum 50 %-át ingatlan építésre vagy felújításra fordítja.
- a projekt keretében a projekt összes elszámolható költségének maximum 10 % -át a Borsod-Torna-Gömör Védjegyrendszeréhez kapcsolódó marketing tevékenységre fordítja.
- a projekt megfelelését az intézkedésben megadott támogatható tevékenységeknek, alapelveknek, kötelezettség vállalásoknak és kiválasztási kritériumoknak a pályázathoz csatolandó projekttervben részletesen kifejti.
- legkésőbb a támogatási döntéstől számított 4 hónapon belül kezdeményezi taggá válását a Borsod-Torna-Gömör Helyi Termék Védjegyrendszerben.
- vállalja, hogy a kifizetési igénylés jóváhagyására irányuló adatszolgáltatást a Borsod-Torna-Gömör Egyesület részére megküldi a btge@t-online.hu e-mail címre a kifizetési kérelem jóváhagyásától számított 15 napon belül.

A kedvezményezett köteles legalább a fenntartási időszak végéig online és offline megjelenéseiben a Borsod-Torna-Gömör Térségi Helyi Termék védjegyrendszer rá vonatkozó arculati elemeit megjelentetni az Arculati Kézikönyv alapján. (<http://helyitermek.btge.hu/helyitermek/index.php/arcuati-kezikonyv>)

Kiválasztási kritérium:

Előnyt élvez a projekt kiválasztása szempontjából az, aki:

- a projekt keretében munkahelyet teremt (beleértve az önfoglalkoztatást is),
- fogyatékkal élőt és szociálisan hátrányos helyzetű személyt alkalmaz,
- a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyét már használja vagy minősítési rendszerben vesz részt a pályázat benyújtása előtt,
- a projekt megvalósítása az önkormányzati, a civil és a vállalkozói szektor együttműködésével történik a projekt keretében megújuló energiaforrást hasznosító technológiát fejleszt vagy épít ki. A projektgazda környezeti szempontokat alkalmaz az eszközök, alapanyagok, szolgáltatások beszerzésénél, az építések megvalósításánál –ezt megfelelően alátámasztja,
- egy működő vállalkozási tevékenységét egészíti ki vagy UMVP, VP vagy valamely operatív program keretében támogatott és azóta jelenleg is működő fejlesztése volt és azt kiegészíti,
- környezeti szempontokat alkalmaz,
- akinek a projektterve megalapozott,
- amely projektnek részét képezi megújuló energiaforrást hasznosító technológia fejlesztése, vagy kiépítése,
- aki a 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „kedvezményezett” vagy „komplex programmal fejlesztendő” kategóriába tartozó járás, valamint a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett településen valósítja meg a projektjét.

8. Tervezett forrás:

Allokált forrás nagysága	151.290.902Ft	
Támogatás aránya	<ul style="list-style-type: none">- mikrovállalkozás- civil- egyház- önkormányzat- szövetkezetek	<ul style="list-style-type: none">- 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „kedvezményezett” kategóriába tartozó járás, valamint a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett település esetén a maximális támogatási intenzitás: 60 %- 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „komplex programmal fejlesztendő” kategóriába tartozó járás, valamint a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett település esetén a maximális támogatási intenzitás: 70 %- 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „nem besorolt” kategóriába tartozó járás esetén: 50%
Vissza nem térítendő támogatás összege	minimum 1.000.000.-Ft maximum 15.000.000.-Ft	
Támogatási konstrukció költség-elszámolás módja:	hagyományos költségelszámolás	

A támogatási előleggel kapcsolatos feltételeknek megfelelő projektek esetében támogatási előleg igényelhető.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

Az intézkedés megvalósításának kezdete: 2018. I. félév

Az intézkedés megvalósításának ütemezése: pályázati benyújtási határidők

Az intézkedés megvalósításának vége: 2020. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

Indikátor neve	Indikátor célértéke (db)	Indikátor forrása
Támogatott kedvezményezettek száma típus szerint megbontva		
Létrehozott munkahelyek száma	4 fő	Támogatási kérelem/Egyéb forrás
Borsod-Torna-Gömör Térségi helyi Termék védjegyrendszerben való részvétel	17 db	Támogatási kérelem/Egyéb forrás
Kereskedelmi forgalomban értékesíthető vagy őstermelőként a piacon értékesített termék fejlesztése/létrehozása	17 db	Támogatási kérelem/ Egyéb forrás

8.1.2. intézkedés

1. Intézkedés megnevezése:

Príma-Porta védjegy hálózat és az ehhez kapcsolódó integrált kulturális és öko-turisztikai kínálat fejlesztése

2. Specifikus cél:

- Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése
- Természeti és kulturális környezeti értékek feltárása, tudatosítása, megőrizve hasznosíthatóvá tétele

3. Indoklás, alátámasztás:

Turisztikai vonzerővel bíró szolgáltatások száma nincs arányban a térség lehetőségeivel és az irányokban megnyilvánuló kereslettel. Hiányosak a falusi- agro- és ökoturisztikai szolgáltatások, vadászathoz, horgászathoz, lovas turisztikához, kulturális turizmushoz kapcsolódó szolgáltatások. A Borsod-Torna-Gömör Helyi Akciócsoport területén a turisztikai szolgáltatások népszerűsítését a Borsod-Torna-Gömör Egyesület már a 2007-2013-as EU-s pályázati időszakra vonatkozó Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájában is egyik kiemelkedő célként, feladatként határozta meg. Az Egyesület által megalapított védjegyrendszer egyik eleme a turisztikai szolgáltatásként értelmezhető Príma Porta védjegy.

Príma Porta: Olyan nyitott porta, ahol a helyi, hagyományosan előállított, (ökológiai) termékek vásárolhatók és fogyaszthatók. A jellemzően (városi) törzsvásárlói közönség nem csak a kiváló minőségű helyben előállított termékhez jut hozzá, de részt vehet a termelésben, ill. szabadidős programokban. A térségi önellátás fontos pillére. A *Príma Porta védjegy használója* kap egy kültéren elhelyezhető, díszes tanúsítványt, melyet cégtáblaként használhat, valamint termékei disztribúciójához hozzájuthat emblémás táskákhoz, kosarakhoz, címkékhez. Termékei és szolgáltatása megjelenik a térségi katalógusban és bekapcsolódhat a városokban folyó piacszervezésbe.

Komplex falusi turisztikai, agroturisztikai, ökoturisztikai és kulturális kínálatban a Príma Porta helyi termékekre és értékekre alapozott szolgáltatásai, a vendéglátási és szállásadási szolgáltatások együttesen jelennek meg. Az alapvető cél a helyi kulturális és természeti értékek bemutatása és beépítése a (mikro) térségi turisztikai kínálatba. Ez a turisztikai modell csakis a turisztikai szolgáltatók széleskörű együttműködésével valósítható meg. Az akciócsoport egész területét lefedő helyi védjegy témájú együttműködés, ezen belül a „Príma Porta” hálózat együttműködés fejlesztéséhez kapcsolódó hálózati projektek támogatása. A hálózat célja, hogy olyan közösségi jellegű fejlesztéseket valósítson meg, amelyek a hálózat tagjainak egy egységes és rendezett megjelenést kölcsönöz, valamint szolgálja a helyi termékek, szolgáltatások népszerűsítését, a szemléletformálást, a helyi értékek megőrzését és a helyi gazdaság fejlődését. Jelen intézkedésben megfogalmazott célok mentén a pályázókat ösztönözzük a Rövid Ellátási Lánc Tematikus Alprogram termelői együttműködésen alapuló kiírásokhoz.

(SWOT kapcsolódás: E5, E7,E9, E10, GYGY2GY6,GY7,GY8, L4, L5, V4, V5)

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Az intézkedés keretében kiírt pályázat az olyan turisztikai értékek, termelési, szolgáltatási tevékenységek, vállalkozások fejlesztését támogatja, amelyek alapvetően a térség, mikrotérség helyi adottságaira épülnek és ugyanakkor hozzájárulnak a térség kulturális és ökoturisztikai kínálatának formálásához. Beruházási és nem beruházási jellegű tevékenységek támogathatóak.

Támogatott tevékenységek:

- A Borsod-Torna-Gömör térség turisztikai kínálat részét képező értékek, tevékenységek, a termelés és szolgáltatás végzéséhez szükséges infrastrukturális és szolgáltatási háttér megteremtése (épületek, építmények építése, külső és belső rekonstrukciója, energetikai fejlesztése, eszközök beszerzése)
- a termékek, szolgáltatások, értékek turisztikai piacra jutását segítő marketing eszközök használata – csak a Borsod-Torna-Gömör Egyesület „Príma Porta” Arculati Kézikönyvében meghatározottak szerint.
- -infrastrukturális és szolgáltatási háttér megteremtéséhez szükséges eszközök beszerzése
- - marketing tevékenység
- - tájékoztatás és nyilvánosság biztosítása
- - infrastrukturális beruházások
- - megújuló energiaforrást hasznosító technológiák alkalmazása
- - szakmai tevékenységhez kapcsolódó szolgáltatások
- - projektmenedzsment
- - projektelőkészítés

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

A GINOP, illetve TOP a nagyobb országos jelentőségű turisztikai értékekre való rákapcsolódást segíti. Jelen intézkedés keretében a „Príma Porta” védjegyrendszerhez való rácsatlakozást erősítjük a helyi értékek mentén. A VP és az összes OP a turisztikai jellegű fejlesztése támogatott, viszont az intézkedés a szférák közötti együttműködések a pályázók körének leszűkítésével egyik intézkedés sem teszi lehetővé. A GINOP-ból mezőgazdasági vállalkozás nem részesülhet támogatásban, míg a VP-ben épp a nem mezőgazdasági termelés irányába ösztönzik a vállalkozókat. A TOP az önkormányzatok számára nyújt lehetőséget turisztikai fejlesztések megvalósítására. Az intézkedés kiegészíti a Vidékfejlesztési Program 6.4.1. Nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése, 16.3.1. Kis gazdasági szereplők együttműködései, 16.9.1. Szolidáris gazdálkodás együttműködései, 7.2.1. Kisméretű infrastruktúra fejlesztés, TOP-1.2.1-15 Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés, GINOP 7.1.5-16 Nemzeti parkok komplex turisztikai fejlesztése, GINOP-5.2.3-16 Fialatok vállalkozóvá válása - Vállalkozás indítási költségeinek támogatása, GINOP-5.1.2- Társadalmi célú vállalkozások ösztönzése, GINOP 7.1.1 – 2015 Nemzeti Kastély- és Várprogram turisztikai célú fejlesztéseinek támogatása, GINOP 7.1.2 -15 Aktív turisztikai hálózatok infrastruktúrájának fejlesztése.

6. A jogosultak köre:

Alapjogosultság:

A pályázó akkor támogatható, ha:

- a Helyi akciócsoport területén székhellyel vagy telephellyel, magánszemély igénylő esetében lakcímmel/tartózkodási címmel rendelkezik legalább a támogatási kérelem benyújtását megelőző év január elsejétől.
- a pályázat benyújtása előtt, kötelezően részt vesz a Borsod-Torna-Gömör Egyesület által biztosított konzultáción és az erről szóló igazolást benyújtja a pályázathoz,

Jogosultak köre:

- egyéb egyesület
- egyéb szövetség

- elsődlegesen vallási tevékenységet végző belső egyházi jogi személy
- nonprofit korlátolt felelősségű társaság
- nonprofit részvénytársaság
- korlátolt felelősségű társaság
- betéti társaság
- szociális szövetkezet
- egyéb szövetkezet
- egyéni cég
- egyéni vállalkozó
- adószámmal rendelkező magánszemély
- helyi önkormányzat
- helyi önkormányzatok társulása
- helyi nemzetiségi önkormányzat
- egyéb alapítvány
- egyéb, jogi személyiségű nonprofit szervezet

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Az pályázhat, aki vállalja, hogy:

- a fejlesztés valamilyen helyi érték, helyi termék bemutatását, közvetlen fogyasztását és értékesítését lehetővé tévő szolgáltatást hoz létre,
- a meglévő turisztikai szolgáltatóként a jelenlegi szolgáltatását a komplex turisztikai kínálat kialakítása érdekében bővíti, ennek keretében a bemutató hellyel rendelkezők továbbfejleszthetik jelenlegi bemutató szolgáltatásaikat és/vagy szálláshely, vendéglátó kapacitásokat hozhatnak létre.
- a fejlesztéssel érintett Príma Portán a Borsod-Torna-Gömör Térségi Helyi Termék védjegyrendszer vonatkozó arculati elemeit alkalmazza az Arculati Kézikönyvnek (<http://helyitermek.btge.hu/helyitermek/index.php/arculati-kezikonyv>) megfelelően, továbbá a helyi hagyományoknak megfelelő használati eszközöket, berendezési tárgyakat, dekorációs megoldásokat alkalmaz, a turisztikai fejlesztés helyszínén népszerűsítési lehetőséget biztosít nemcsak a saját terméke és/vagy szolgáltatása számára, hanem a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegy tulajdonosok számára is együttműködési megállapodások keretében,
- a „Príma Porta” védjegyrendszer minősítését követően a turisztikai szolgáltatását az év 365 napjából legalább 180 napon biztosítja
- vállalja, hogy a pályázat keretében megvalósuló fejlesztését a Borsod-Torna-Gömör Helyi Termék Védjegyrendszerében minősíti az utolsó kifizetési kérelemig és a projekt fenntartási időszak végéig ott tagként együttműködik szoros együttműködést épít ki a Borsod-Torna-Gömör Egyesülettel, annak marketing anyagait megjeleníti telephelyén, honlapján, rendezvényein és saját marketing anyagait is az egyesület rendelkezésére bocsátja.
- az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egyidejűleg a Borsod-Torna-Gömör Egyesületet tájékoztatja a megvalósult projektjéről és elektronikusan legalább 10 db fotót és A/4 méretű beszámolót nyújt be a btge@t-online.hu e-mail címre. A beszámoló elkészítésével kapcsolatos tájékoztató és formanyomtatvány az egyesület www.btge.hu honlapjáról letölthető.
- a projekt keretében a projekt összes elszámolható költségének maximum 10 % -át a Borsod-Torna-Gömör Védjegyrendszeréhez kapcsolódó marketing tevékenységre fordítja.

- a projekt megfelelését az intézkedésben megadott támogatható tevékenységeknek, alapelveknek, kötelezettségvállalásoknak és kiválasztási kritériumoknak a pályázathoz csatolandó projekttervben részletesen kifejti.
- legkésőbb a támogatási döntéstől számított 4 hónapon belül kezdeményezi taggá válását a Borsod-Torna-Gömör Helyi Termék Védjegyrendszerben
- vállalja, hogy a kifizetési igénylés jóváhagyására irányuló adatszolgáltatást a Borsod-Torna-Gömör Egyesület részére megküldi a btge@t-online.hu e-mail címre a kifizetési kérelem jóváhagyásától számított 15 napon belül.
- a kedvezményezett köteles legalább a fenntartási időszak végéig online és offline megjelenéseiben a Borsod-Torna-Gömör Térségi Helyi Termék védjegyrendszer rá vonatkozó arculati elemeit megjelentetni az Arculati Kézikönyv alapján. (<http://helyitermek.btge.hu/helyitermek/index.php/arculati-kezikonyv>)

Kiválasztási kritérium:

Előnyt élvez a projekt kiválasztása szempontjából az, aki:

- a projekt keretében munkahelyet teremt,
- fogyatékkal élőt és/vagy szociálisan hátrányos helyzetű személyt alkalmaz,
- a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyet használja vagy minősítési rendszerben vesz részt a pályázat benyújtása előtt,
- a projekt megvalósítása az önkormányzati, a civil és a vállalkozói szektor együttműködésével történik a projekt keretében megújuló energiaforrást hasznosító technológiát fejleszt, épít ki.
- a projektgazda környezeti szempontokat alkalmaz az eszközök, alapanyagok, szolgáltatások beszerzésénél, az építések megvalósításánál – ezt megfelelően alátámasztja,
- a projekt kapcsolódik egy korábbi fejlesztéshez, egy működő vállalkozási tevékenységet egészít ki, vagy valamely operatív program keretében támogatott és azóta jelenleg is működő fejlesztése voltakinek projekttervemegalapozott,
- szálláshely fejlesztés esetén az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egyidejűleg 3 vagy 4 napraforgós minősítést ér el a FATOSZ minősítési rendszere alapján.
- akinek projektterve megalapozott,
- a projektnek részét képezi megújuló energiaforrást hasznosító technológia fejlesztése, vagy kiépítése,
- aki a fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett eljárások besorolásáról szóló 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet alapján szerint „komplex programmal fejlesztendő eljárás”, „fejlesztendő eljárás” vagy „kedvezményezett eljárás” kategóriába tartozik.
- aki a fejlesztés megvalósításának helye „kedvezményezett települések” besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett településen vagy „jelentős munkanélküliséggel sújtott településen” valósítja meg a projektjét.

8. Tervezett forrás:

Allokált forrás nagysága	157.531.533Ft	
Támogatás aránya	<ul style="list-style-type: none"> - mikrovállalkozás és kisvállalkozás - középvállalkozás - természetes személy - -civil - egyház - önkormányzat szövetkezetek 	<ul style="list-style-type: none"> - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „kedvezményezett” kategóriába tartozó járás, valamint a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett település esetén a maximális támogatási intenzitás: 60 % - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „komplex programmal fejlesztendő” kategóriába tartozó járás, valamint a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett település esetén a maximális támogatási intenzitás: 70 % - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „nem besorolt” kategóriába tartozó járás esetén: 50 %
Vissza nem térítendő támogatás összege	minimum 1.000.000. -Ft maximum 10.000.000.-Ft	
Támogatási konstrukció költség-elszámolás módja	hagyományos költségelszámolás	

A támogatási előleggel kapcsolatos feltételeknek megfelelő projektek esetében támogatási előleg igényelhető.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

Az intézkedés megvalósításának kezdete: 2018. I. félév

Az intézkedés megvalósításának ütemezése: pályázati benyújtási határidők

Az intézkedés megvalósításának vége: 2020. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

Indikátor neve	Indikátor célértéke (db)	Indikátor forrása
Príma Porta védjeggyel rendelkező új vagy fejlesztett szolgáltatások száma	27	Borsod-Torna-Gömör Egyesület nyilvántartása/ Támogatási kérelem/ Egyéb forrás
Létrehozott munkahelyek száma	4 fő	Támogatási kérelem/ Egyéb forrás

8.1.3. intézkedés

1. Intézkedés megnevezése:

Térségi kulturális rendezvénysorozatokhoz kapcsolódó rendezvények, helyi termék napok támogatása

2. Specifikus cél:

Kreatív szellemi tőkebázis és társadalmi felelősségvállalás növelése

3. Indoklás, alátámasztás:

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület a 2007-2013-as pályázati időszakban is kiemelt hangsúlyt fektetett a településeken az együttműködések erősítő rendezvények támogatására. Hagyományt teremtő kulturális rendezvények, rendezvénysorozatok a História-völgyhöz kapcsolódó rendezvények, a Gömör-Tornai rendezvények és a Bán- Sajó völgyi települések tematikus kulturális rendezvényei. A minimális támogatási összeg 250.000 Ft míg a maximum támogatási összeg 1.500.000 Ft volt.

Ezen rendezvények társadalmi hatása a közösségi aktivitás területén volt jelentős. A helyi vagy több település összefogásával megvalósuló rendezvények segítik a közösségben rejlő kompetenciák, lehetőségek kibontakozását, az odatartozás érzésének mélyülését. Fontos, hogy olyan programok valósuljanak meg, amelyek segítik a közösség aktivitásának erősítését, közvetítik a helyi értékeket a helyi lakosság vagy a településre érkezők részére, segítik a hagyományok ápolását, a fiatalok helyben maradási lehetőségeinek megmutatását, a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegy rendszeréhez csatlakozó kézművesek, mezőgazdasági termelők termékeit megismerhessék, tudatosítva a lakosságban a helyi termékek iránti elhivatottságot, a tudatos vásárlását. új innovatív ötletek megvalósítását, az életminőség javításához lehetőséget adó megoldási módok megmutatását is.

Kulturális rendezvény vagy rendezvénysorozat lebonyolításához szükséges eszközök, szolgáltatások és a kapcsolódó marketing tevékenység igénybevételére, amely a Borsod-Torna-Gömör HACS területén a helyi kulturális értékek újraélesztéséből másokkal történő megismertetéséből áll. Nagyobb léptékű, több település lakóit vonzó kulturális rendezvények, programok szervezésére, nemzetiségi hagyományok bemutatására az alábbi rendezvények vonatkozásában: História-völgy, Gömör-Tornai Nyár, Bán-Sajóvölgye Fesztivál, Cserehát-Bódva Vidék és Sajó-Szuha Karszt Kistájhoz tartozó településeken helyi termék napok.

- SWOT kapcsolódás: E8,E10,E12, GY2, GY6, GY7, GY8, GY10, GY12, GY13, L4, L6, L7, V2, V3, V7

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Kulturális rendezvény vagy rendezvénysorozat támogatása együttműködés keretében az együttműködő partnerek által közösen kialakított rendezvénytervek alapján az alábbi rendezvények vonatkozásában: História-völgy, Gömör-Tornai Nyár, Bán- Sajó Völgye Fesztivál, Cserehát-Bódva Vidék és Sajó-Szuha Karszt Kistájhoz tartozó településeken helyi termék napok.

- Támogatható tevékenység a programok megvalósulása érdekében végrehajtott eszközbeszerzés, marketing tevékenység, rendezvényszervezés, fellépők, előadói díjak.
- szakmai tevékenységhez kapcsolódó szolgáltatások
- tájékoztatás és nyilvánosság biztosítása
- marketing
- projektelőkészítés
- eszközbeszerzés
- projektmenedzsment

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

A különböző rendezvények szervezése az Operatív Programokban önállóan nem támogatható tevékenység csak szakmai programhoz kapcsolódó résztvevénységként. Jelen intézkedés keretében meghatározott térségi kulturális rendezvények kimondottan a Helyi Fejlesztési Stratégia témáihoz köthetőek, így más OP-k ezeket nem támogatják.

Ez az intézkedés ezáltal lehetővé teszi, hogy területi jelleggel tovább erősödjenek az összekapcsolódási lehetőségek, amely által az együttműködési hálózatban nem résztvevő helyi lakosság is aktív részese lehet a stratégia közvetlen megvalósításának.

Hozzáadott érték, hogy a specifikus céloknál meghatározott célértékek szerint együttműködésben kell megvalósulnia a projektnek, ezzel elősegíti a térségi együttműködések kialakulását, növeli az aktivitást a térségben.

6. A jogosultak köre:

Alapjogosultság: A pályázó akkor támogatható, ha:

- egy településen kizárólag egy támogatási kérelem támogatható a települési önkormányzattal való kötelező együttműködés keretében.
- a Helyi akciócsoport területén székhellyel vagy telephellyel rendelkezik legalább a támogatási kérelem benyújtását megelőző év január elsejétől.

Jogosultak köre:

- egyéb szövetség
- polgárőr egyesület
- nemzetiségi egyesület
- sportegyesület
- egyéb egyesület
- egyéb alapítvány
- helyi önkormányzat
- helyi nemzetiségi önkormányzat

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Az pályázhat, aki vállalja, hogy:

- együttműködő partnerek által közösen kialakított rendezvény tervet valósít meg az alábbiak szerint:
História – völgy rendezvénysorozat: Boldva, Borsodszirák, Edelény, Szendrő, Szendrőlád, Bódvaszilás, Szinpetri, Hidvégardó. Komjáti, Tornaszentandrás, Damak
Gömör – Tornai NyárÉgerszög, Ragály, Trizs, Szuhafő, Aggtelek, Tornabarakony, Szögliget, Perkupa, Imola
Bán – Sajó Völgye Fesztivál: Sajóivánka, Vadna, Sajósenye, Sajóvámos, Sajópálfala, Sajóecseg, Szuhakálló, Berente, Nagybarca, Múcsony, Bánhorváti.
Cserehát-Bódva Vidék Helyi Termék Napok:
Abod, Balajt, Becskeháza, Bódvalenke, Bódvarákó, Debréte, Galvács, Hangács, Hegyemeg, Irota, Ládbesenyő, Lak, Martonyi, Meszes, Nyomár, Rakaca, Rakacaszend, Szakácsi, Szalonna, Szín,

Szőlőszardó, Teresztenye, Szuhogy, Tomor, Tornakápolna, Tornanádaska, Tornaszentjakab, Varbóc, Viszló, Ziliz

Sajó-Szuha Karszt Kistájhoz tartozó Helyi Termék Napok:

- Alsószuha, Alsótelekes, Dövény, Felsőkelecsény, Felsőnyárad, Felsőtelekes, Izsófalva, Jákfalva, Jósvafő, Kánó, Kurityán, Ormosbánya, Rudabánya, Rudolftelep, Zádorfalva, Zubogy, legalább 3 db a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyrendszeréhez csatlakozó helyi termelővel, kézművessel, kulturális csoporttal, művészeti alkotóval együttműködési megállapodást köt és a részvételük a rendezvényeken ellenőrizhető.
- az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egyidejűleg a Borsod-Torna-Gömör Egyesületet tájékoztatja a megvalósult projektjéről és elektronikusan legalább 10 db fotót és A/4 méretű beszámolót nyújt be a btge@t-online.hu e-mail címre. A beszámoló elkészítésével kapcsolatos tájékoztató és formanyomtatvány az egyesület www.btge.hu honlapjáról letölthető
- a projektből finanszírozott kulturális rendezvény, vagy rendezvénysorozat megvalósítása esetén legalább 75 fő elérését kell biztosítani. Az elérést jelenléti ív kitöltésével kell igazolni.
- a Cserehát-Bódva Vidék Helyi Termék Napok és a Sajó-Szuha Karszt Helyi Termék Napok rendezvényekre a pályázónak legalább 5 települési önkormányzattal kötött együttműködési megállapodással kell rendelkeznie. A rendezvényen a települések hagyományát, értékeit bemutató-, kiállító helyet biztosít partnereként.
- rendezvény esetében a kedvezményezett köteles a rendezvény témájáról, helyszínéről és időpontjáról szóló meghívót és a meghirdetés dokumentációját a rendezvény megvalósítási időpontját megelőző harmincadik napig a Borsod-Torna-Gömör Egyesületnek postai úton ajánlott küldeményként megküldeni.
- a rendezvények megvalósításához kizárólag az alábbi eszközök beszerzése támogatható: sátor, hangosítás, világítás technika, székek, padok, asztalok.
- a projekt keretében kötelező a Borsod-Torna-Gömör Térségi Helyi Termék Védjegyrendszer vonatkozó arculati elemeinek (plakát, szórólap) alkalmazása, mely az alábbi linken érhető el: helyitermek.btge.hu/helyitermek/index.php/arcuati-kezikonyv a rendezvénysorozatok esetében az alábbi támogató nyilatkozat szükséges:
 - História- völgy rendezvénysorozat esetében a Csereháti Településszövetség támogató nyilatkozata.
 - Gömör-Tornai Nyár rendezvénysorozat esetében a Gömöri Környezet és Tájfejlesztő Egyesület támogató nyilatkozata.
 - Bán-Sajó Völgye fesztivál rendezvénysorozat esetében a Vadna Községért Alapítvány támogató nyilatkozata.
- a projekt keretében a projekt összes elszámolható költségének maximum 5 % -át a Borsod-Torna-Gömör Védjegyrendszeréhez kapcsolódó marketing tevékenységre fordítja.
- a projekt keretében a projekt összes elszámolható költségének maximum 50 % -át eszközbeszerzésre fordítja.
- a projekt összes elszámolható költségének minimum 20 %-át a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyrendszeréhez csatlakozó helyi termelőtől, kézművestől és a LEADER HACS illetékességi területén székhellyel/telephellyel rendelkező helyi kulturális csoporttól, művészeti alkotó csoporttól igénybe vett szolgáltatásra fordítja.

Kiválasztási kritérium:

Előnyt élvez a projekt kiválasztása szempontjából az, aki:

- a projektből finanszírozott kulturális rendezvény, vagy rendezvénysorozat megvalósítása esetén több, mint 75 fő elérését biztosítja, melyet jelenléti ívvel igazolja
- a rendezvény minimum 4 órás szervezett programmal rendelkezik
- aki a fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet alapján szerint „komplex programmal fejlesztendő járás”, „fejlesztendő járás” vagy „kedvezményezett járás” kategóriába tartozik.
- aki a fejlesztés megvalósításának helye „kedvezményezett települések” besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett településen vagy „jelentős munkanélküliséggel sújtott településen” valósítja meg a projektjét,
- az Akciócsoport területén működő művészeti és alkotócsoportokat von be a programba,
- a rendezvény megvalósításában több kulturális terület képviselője vesz részt,
- a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyrendszer tagjait bevonja a programjába,
- a rendezvényt az elmúlt 5 évben legalább 3 alkalommal megrendezte,
- a megvalósítandó rendezvényét több kommunikációs csatornán, illetve médiumban népszerűsíti,
- akinek rendezvényterve megalapozott.

8. Tervezett forrás:

Allokált forrás nagysága	32.625.004 Ft	
Támogatás aránya	- civil, - önkormányzat,	- 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „kedvezményezett” kategóriába tartozó járás, valamint a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett település esetén a maximális támogatási intenzitás: 85 % - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „komplex programmal fejlesztendő” kategóriába tartozó járás, valamint a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett település esetén a maximális támogatási intenzitás: 95 % - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „nem besorolt” kategóriába tartozó járás esetén: 75 %
Vissza nem térítendő támogatás összege	minimum: 500.000. Ft. maximum 1.500.000.-Ft	
Támogatási konstrukció költség-elszámolás módja	hagyományos költségelszámolás	

A támogatási előleggel kapcsolatos feltételeknek megfelelő projektek esetében támogatási előleg igényelhető.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

Az intézkedés megvalósításának kezdete: 2018. I. félév

Az intézkedés megvalósításának ütemezése: pályázati benyújtási határidők

Az intézkedés megvalósításának vége: 2020. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

Indikátor neve	Indikátor célértéke (db)	Indikátor forrása
Rendezvények száma	53	Egyéb forrás
Rendezvényen résztvevők száma	3975 fő	Egyéb forrás
Létrehozott munkahelyek száma	0 fő	Egyéb forrás

8.1.4. intézkedés

1. Intézkedés megnevezése:

Kreatív közösségek kialakítása

2. Specifikus cél:

Kreatív szellemi tőkebázis és társadalmi felelősségvállalás növelése

3. Indoklás, alátámasztás:

A közösség aktivitásának erősítését, közvetítik a helyi értékeket a helyi lakosság vagy a településre érkezők részére, segítik a hagyományok ápolását, a fiatalok helyben maradási lehetőségeinek megmutatását, az idősek tudásának átörökítését, de akár az új, innovatív ötletek megvalósítását, az életminőség jobbításához lehetőséget adó újabb megoldások bevezetését szolgáló programokra a térség új fejlődési pályára állítására szükség van. A Borsod-Torna-Gömör Egyesület a 2007-13-as LEADER program keretében is nagy hangsúlyt fektetett a településeken az együttműködéseket erősítő rendezvények kisléptékű támogatására. Az intézkedés célcsoportja a térségben élő fiatalok és felnőttek, akik számára innovatív programokat, kreativitást erősítő fejlesztő rendezvényeket szerveznek és bonyolítanak le.

SWOT kapcsolódás: E8, E10, E12, GY2, GY3, GY6, GY7, GY10, GY12, GY13, L2, L4, L6, V3, V4, V5, V6

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Az intézkedés keretében kiírt pályázat a helyi, vagy több településes programok, akciók, rendezvények szervezésére, kreatív mag kialakítására és képzésére, gyermekek kreatív programjaira, „4 H mozgalomhoz” (átgondoltság, gyakorlatiasság, humanitás, természetesség) kapcsolódó ifjúsági közösségekben alkotó és sport körökben résztvevők számának és megmutatkozási lehetőségeinek bővítésére, gyermektáborok, tapasztalatcserék, rendezvények, kiállítások, kulturális találkozók, erdei iskolák szervezésére ad lehetőséget.

Támogatható tevékenység:

- projekt megvalósításához szükséges eszközök,

- rendezvény szervezés, lebonyolítás,
- fellépők, előadók,
- a rendezvény lebonyolításához tartozó marketing tevékenység,
- tájékoztatás és nyilvánosság biztosítása
- projektelőkészítés
- projektmenedzsment

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

A különböző rendezvények szervezése az Operatív Programokban önálló tevékenységként nem jellemző csak szakmai programhoz kapcsolódó résztvékenységként. Jelen intézkedés keretében meghatározott kreatív közösségek kialakításának támogatása kimondottan a Helyi Fejlesztési Stratégia témáihoz köthetőek, így más OP-k ezeket nem támogatják. Kiegészítő jellege azonban meghatározó, mert maga a kreatív szellemi tőkebázis és társadalmi felelősségvállalás növelése specifikus célként szerepel a fő stratégiai célok között.

6. A jogosultak köre:

Alapjogosultság: A pályázó akkor támogatható, ha a Helyi akciócsoport területén székhellyel vagy telephellyel rendelkezik legalább a támogatási kérelem benyújtását megelőző és január elsejétől:

Jogosultak köre:

- egyéb szövetség
- polgárőr egyesület
- nemzetiségi egyesület
- sportegyesület
- bevett egyház
- elsődlegesen vallási tevékenységet végző belső egyházi jogi személy
- egyéb egyesület
- egyéb alapítvány

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

- Az pályázhat, aki vállalja, hogy:a rendezvény, vagy rendezvénysorozat megvalósítása esetén legalább 30 fő elérést biztosítja. Az elérést jelenléti ívvel igazolja.

a megvalósított rendezvény, program eredményét láthatóvá teszi és megosztja kiállítás vagy filmvetítés vagy nyilvános előadás keretében a térség közösségeivel,

- a projekt keretében legalább egymást követő 4 napos rendezvényt vagy képzést, vagy a projekt megvalósítási ideje alatt legalább 4 db rendezvényt vagy képzéssorozatot valósít meg,
- az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egyidejűleg a Borsod-Torna-Gömör Egyesületet tájékoztatja a megvalósult projektjéről és elektronikusan legalább 10 db fotót és A/4 méretű beszámolót nyújt be

a btge@t-online.hu e-mail címre. A beszámoló elkészítésével kapcsolatos tájékoztató és formanyomtatvány az egyesület www.btge.hu honlapjáról letölthető,

- a projekt keretében kötelezően a Borsod-Torna-Gömör Egyesület logójával ellátott pólót a célcsoport részére átadja és azt a rendezvény ideje alatt viselik. A marketing elemek tervezésekor a Borsod-Torna-Gömör Térségi Helyi Termék védjegyrendszer vonatkozó arculati elemeit köteles alkalmazni.
- a projekt összes elszámolható költségének maximum 20 % -át fordítja eszközbeszerzésre.
- a projekt összes elszámolható költségének maximum 10 % -át fordítja marketing tevékenységre.

Kiválasztási kritérium:

Előnyt élvez a projekt kiválasztása szempontjából az, aki:

- önkénteseket, külső támogatókat von be a projekt megvalósításába,
- a rendezvényt vagy rendezvénysorozatot települési önkormányzat együttműködésével valósítja meg,
- a pályázat benyújtásakor a projekt megvalósításába bevont személyek szakmai kompetenciáit igazolja
- a Helyi Akciócsoport területén működő művészeti és alkotócsoportok részvétele és bevonása a programba
- a projekt megvalósításába elesett, szegénységben élő társadalmi csoportot von be,
- akinek a rendezvényterve megalapozott,
- aki a fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet alapján szerint „komplex programmal fejlesztendő járás”, „fejlesztendő járás” vagy „kedvezményezett járás” kategóriába tartozik.
- aki a fejlesztés megvalósításának helye „kedvezményezett települések” besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett településen vagy „jelentős munkanélküliséggel sújtott településen” valósítja meg a projektjét.
- a rendezvényt több kommunikációs csatornán népszerűsíti,
- a rendezvény, vagy rendezvénysorozat megvalósítása esetén több, mint 30 fő elérést biztosítja.

8. Tervezett forrás:

Allokált forrás nagysága	20.818.129 Ft Ft	
Támogatás aránya	civil, egyház,	<ul style="list-style-type: none"> - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „kedvezményezett” kategóriába tartozó járás, valamint a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett település esetén a maximális támogatási intenzitás: 85 % - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „komplex programmal fejlesztendő” kategóriába tartozó járás, valamint a

		105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett település esetén a maximális támogatási intenzitás: 95 % - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „nem besorolt” kategóriába tartozó járás esetén: 75 %
Vissza nem térítendő támogatás összege		minimum 500.000.- Ft maximum 3.000.000.-Ft
Támogatási konstrukció költségelszámolás módja		hagyományos költségelszámolás

A támogatási előleggel kapcsolatos feltételeknek megfelelő projektek esetében támogatási előleg igényelhető.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

Az intézkedés megvalósításának kezdete: 2018. I. félév

Az intézkedés megvalósításának ütemezése: pályázati benyújtási határidők

Az intézkedés megvalósításának vége: 2020. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

Indikátor neve	Indikátor célértéke (db)	Indikátor forrása
Támogatott projektekben résztvevők száma	900 fő	Borsod-Torna-Gömör Egyesület nyilvántartása
Megvalósított rendezvények száma	1 db	Borsod-Torna-Gömör Egyesület nyilvántartása
Létrehozott munkahelyek száma	0 fő	Egyéb forrás

8.1.5. intézkedés

1. Intézkedés megnevezése:

Társadalmi innovációk támogatása

2. Specifikus cél:

Kreatív szellemi tőkebázis és társadalmi felelősségvállalás növelése

Természeti és kulturális környezeti értékek feltárása, tudatosítása, megőrizve hasznosíthatóvá tétele

3. Indoklás, alátámasztás:

A térség erőforrásainak az itt élők jól-léte érdekében történő hasznosításához a helyi gazdasági és közszféra kapacitásai nem elegendőek. Szükség van a társadalom szélesebb körének bevonására, olyan új szerveződési formák, eljárások, közösségi megoldások létrehozására, melyek hozzájárulhatnak a térség új fejlődési pályára állásához. A társadalmi innovációk megfogalmazása terén az elmúlt évben a térségben a Miskolci Egyetem valósított meg egy projektet. Ennek keretében létrejöttek innovációs körök, megfogalmazódtak társadalmi innovációs ötletek. A kezdeményezést folytatását indokoltnak tartjuk. A kezdeményezés folytatása a bevont szereplők körének bővítése, valamint a megfogalmazott ötletek megvalósításának elindítása indokolt.

(SWOT kapcsolódás: E5,E8, E10, GY2, GY3, GY4, GY6, L2, L3, L4, L6, V5, V6, V7)

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

A helyi foglalkoztatás fejlesztését, az infokommunikációs technológiák társadalmi elterjesztését, fenntartható életmód, térségi önellátás és a társadalmi szolidaritás megerősítését, különböző etnikai csoportok egymás mellett élésének javítását szolgáló társadalmi innovációkhoz szükséges erőforrások feltárása, dokumentálása, társadalmi innovációs ötletek megfogalmazása és az ehhez szükséges tervezés. Fenti témakörökhöz kapcsolódó társadalmi innovációk megvalósítását segítő szervezési, képzési, marketing feladatokat segítő szolgáltatások és kisértékű eszközbeszerzések támogatásához.

Támogatható tevékenységek köre:

- Szakmai megvalósításhoz kapcsolódó tevékenységek;
- Marketing tevékenységek;
- Tájékoztatás és nyilvánosság biztosítása;
- Eszközbeszerzés;
- Projektelőkészítés;
- Projektmenedzsment.,

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

A tervezett intézkedés teljesen egyedi, ami az egész térséget átfogó programok koordinációja, menedzselése tekintetében erős szakmai támogatási kapacitás kiépítését teszi lehetővé. Más Operatív Programokban hasonló, kifejezetten tematikus programok szakmai támogatási kapacitásának kiépítését célzó konstrukciók nincsenek, a szférák közötti együttműködések pedig a pályázók körének leszűkítésével gyakorlatilag egy intézkedés sem teszi lehetővé. Jelen intézkedés szorosan kapcsolódik a Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégiájában szereplő valamennyi intézkedéshez és szervesen kiegészíti azokat.

Ugyancsak kiegészíti a Vidékfejlesztési Program 6.3.1, 6.2.1, 6.4.1, 16.3.1, 16.9.1, 7.2.1, 7.4.1, 4.2.1, 4.2.2, 9.1.1 és 3.1.1 intézkedéseit is.

6. A jogosultak köre:

Alapjogosultság: A pályázó akkor támogatható, ha a Helyi akciócsoport területén székhellyel vagy telephellyel rendelkezik legalább a támogatási kérelem benyújtását megelőző és január elsejétől.

Jogosultak köre:

- polgárőr egyesület
- nemzetiségi egyesület
- sportegyesület
- egyéb egyesület
- egyéb alapítvány
- egyéb szövetség
- bevett egyház
- egyéb, jogi személyiségű nonprofit szervezet
- elsődlegesen vallási tevékenységet végző belső egyházi jogi személy

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Az pályázhat, aki vállalja, hogy:

- újszerű szervezetet, eljárást, terméket hoz létre.
- korábban nem kielégített helyi szükségleteket valósít meg, melynek eredményeként kimutatható konkrét társadalmi haszon (foglalkoztatás, hátrányok csökkentése, esélyegyenlőség, közösségek megerősítése, korábban nem kielégített társadalmi szükségletek, természeti és kulturális örökségek védelme) jön létre.
- az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egyidejűleg a Borsod-Torna-Gömör Egyesületet tájékoztatja a megvalósult projektjéről és elektronikusan legalább 10 db fotót és A/4 méretű beszámolót nyújt be a btge@t-online.hu e-mail címre. A beszámoló elkészítésével kapcsolatos tájékoztató és formanyomtatvány az egyesület www.btge.hu honlapjáról letölthető.
- projektjét a pályázat benyújtása előtt szakmai konzultáción egyeztetni a Miskolci Egyetemmel. Kizárólag azok a projektek támogathatóak, melyeket a Miskolci Egyetem jóváhagyott és támogatott.
- a projekt összes elszámolható költségének maximum 20 % -át fordítja eszközbeszerzésre.
- a projekt összes elszámolható költségének maximum 10 % -át fordítja marketing tevékenységre.

Kiválasztási kritérium:

Előnyt élvez a projekt kiválasztása szempontjából az, aki:

- aki a fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet alapján szerint „komplex programmal fejlesztendő járás”, „fejlesztendő járás” vagy „kedvezményezett járás” kategóriába tartozik.
- aki a fejlesztés megvalósításának helye „kedvezményezett települések” besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett településen vagy „jelentős munkanélküliséggel sújtott településen” valósítja meg a projektjét.
- a projekt megvalósításába fogyatékkal élő és szociálisan hátrányos helyzetű célcsoportot von be,

- külső vállalati partnert von be a centrumokkal való kapcsolódás okán,
- projektjében társadalmi vállalkozás elem is van, amely akár közvetlenül hat a kedvezményezettek életére, akár a szervezet fenntartható működését biztosítja, illetve nagyobb vállalatok társadalmi felelősségvállalását kapcsolja be,
- programterve megalapozott,

8. Tervezett forrás:

Allokált forrás nagysága	8.530.593 Ft Ft	
Támogatás aránya	<ul style="list-style-type: none"> - civil, - egyház, - önkormányzat, - szövetkezet 	<ul style="list-style-type: none"> - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „kedvezményezett” kategóriába tartozó járás, valamint a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett település esetén a maximális támogatási intenzitás: 85 % - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „komplex programmal fejlesztendő” kategóriába tartozó járás, valamint a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett település esetén a maximális támogatási intenzitás: 95 % - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „nem besorolt” kategóriába tartozó járás esetén: 75 %
Vissza nem térítendő támogatás összege	minimum 500. 000.- Ft maximum 3.000.000.-Ft	
Támogatási konstrukció költség-elszámolás módja	hagyományos költségelszámolás	

A támogatási előleggel kapcsolatos feltételeknek megfelelő projektek esetében támogatási előleg igényelhető.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

Az intézkedés megvalósításának kezdete: 2018. I. félév

Az intézkedés megvalósításának ütemezése: pályázati benyújtási határidők

Az intézkedés megvalósításának vége: 2020. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

Indikátor neve	Indikátor célértéke (db)	Indikátor forrása
Létrehozott újszerű szervezet, eljárás, termék száma	1	Támogatási kérelem/ Egyéb forrás
Létrehozott munkahelyek száma	0 fő	Támogatási kérelem/ Egyéb forrás

8.1.6. intézkedés

1. Intézkedés megnevezése:

Mikrovállalkozások eszközbeszerzésének támogatása

2. Specifikus cél:

- Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése

3. Indoklás, alátámasztás:

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület tervezési területén jelentős szerep jut a mikrovállalkozásoknak a foglalkoztatás és a szolgáltatások körének bővítése tekintetében.

Ezek a vállalkozások, méretüknél fogva, jellemzően kimaradnak a GINOP nyújtotta lehetőségekből. LEADER forrásból történő támogatásuk célja a versenyképességük növelése. A térségben működő mikrovállalkozások számára fontos, hogy jövőbeli terveik eléréséhez fejleszteni tudják meglévő nem mezőgazdasági tevékenységüket, kiszélesítsék működési területüket, ezzel is erősítve a foglalkoztatásban betöltött szerepüket. Fontos azon helyi vállalkozások támogatása, amelyek a helyi szükségletek kielégítését is szolgálják, és tevékenységükkel hozzájárulnak a térség gazdasági fellendítéséhez.

Az intézkedés keretében megvalósítható gép- és eszközbeszerzést a Borsod-Torna-Gömör HACS már a 2007-2013 programozási időszakban is fejlesztési célként határozta meg. Az intézkedés célja hozzájárul a térségi mikrovállalkozások erősödéséhez, a térség gazdasági erőforrásainak növekedéséhez, valamint a foglalkoztatás megtartásához.

(SWOT kapcsolódás: E5, E7,E9, E10, GYGY2GY6,GY7,GY8, L4, L5, V4, V5)

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Az intézkedés keretében kiírt pályázat az olyan tevékenységeket támogat, amely a helyi termelő és szolgáltató mikrovállalkozások versenyképességének növeléséhez, foglalkoztatás megtartásához járul hozzá infrastrukturális és szolgáltatási háttér megteremtéséhez szükséges eszközök beszerzésével. Beruházási jellegű tevékenységek támogathatóak.

Támogatott tevékenységek:

- infrastrukturális és szolgáltatási háttér megteremtéséhez szükséges eszközök beszerzése
- tájékoztatás és nyilvánosság biztosítása
- projektmenedzsment
- projektelőkészítés

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Vidékfejlesztési Program (VP) Működő, mezőgazdasági tevékenységet végző mikrovállalkozások szolgáltatás fejlesztése nem jelenik meg a felhívásban lehetőségként. Ezáltal kiegészítő intézkedésként jelenik meg a vidégi térségek fejlesztésén belül. GINOP: Termék előállítási tevékenységhez kötött fejlesztések valósulhatnak meg. Itt is kiegészítő intézkedésként értelmezhető. TOP: nem jelenik meg hasonló intézkedés. EFOP: nem jelenik meg hasonló intézkedés. A HFS az intézkedés által megteremti azok számára a fejlesztési lehetőséget, akik egyéb programból nem részesülnének támogatásból.

Induló vállalkozások nem támogathatóak az intézkedés keretében.

6. A jogosultak köre:

Alapjogosultság:

A pályázó akkor támogatható, ha:

- a támogatást igénylő székhelye/telephelye legalább a támogatási kérelem benyújtásának évében január elsejétől a HACS területén van.
- egyéni és/vagy társas mikroállalkozás méreténél fogva megfelel a 2004. XXXIV. törvény alapján.

Jogosultak köre:

- Korlátolt felelősségű társaság (113)
- Betéti társaság (117)
- Egyéni vállalkozó (231)
- Egyéni cég (228)
- Nonprofit korlátolt felelősségű társaság (572)
- Nonprofit betéti társaság (576)
- Szociális szövetkezet (121)

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Az pályázhat, aki vállalja, hogy:

- a fejlesztést kizárólag az adóhatósághoz (NAV) a támogatási kérelem benyújtásának évében január elsejétől a már bejelentett és folytatott tevékenységek vonatkozásában valósítja meg,
- nem mezőgazdasági tevékenység folytatásához és/vagy szolgáltatások biztosításához szükséges fejlesztést valósít meg,
- az igényelt kifizetésekre és a kifizetési igénylés jóváhagyására irányuló adatszolgáltatást a Borsod-Torna-Gömör Egyesület részére megküldi a btge@t-online.hu e-mail címre,
- az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egyidejűleg a Borsod-Torna-Gömör Egyesületet tájékoztatja a megvalósult projektjéről és elektronikusan legalább 5 db fotót és A/4 méretű beszámolót nyújt be a btge@t-online.hu e-mail címre. A beszámoló elkészítésével kapcsolatos tájékoztató és formanyomtatvány az egyesület www.btge.hu honlapjáról letölthető.
- a projekt megfelelését az intézkedésben megadott támogatható tevékenységeknek, alapelveknek, kötelezettségvállalásoknak és kiválasztási kritériumoknak a pályázathoz csatolandó projektervében részletesen kifejti.
- **egy támogatást igénylő két támogatási kérelmet nyújthat be. Amennyiben az egy támogatást igénylő a felhívásra benyújtott támogatási kérelmét visszavonja, úgy további egy kérelem benyújtására van lehetőség, de második alkalommal csak abban az esetben van lehetőség, ha már részesült támogatásban és benyújtotta a záró kifizetési igénylést is.**

Kiválasztási kritérium:

Előnyt élvez a projekt kiválasztása szempontjából az, aki:

- aki a fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet alapján szerint „komplex programmal fejlesztendő járás”, „fejlesztendő járás” vagy „kedvezményezett járás” kategóriába tartozik,
- aki a fejlesztés megvalósításának helye „kedvezményezett települések” besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett településen vagy „jelentős munkanélküliséggel sújtott településen” valósítja meg a projektjét,
- székhellyel rendelkezik a Borsod-Torna-Gömör Egyesület területén legalább 2017. január 1-től,
- aki fejlesztését bemutatja írott sajtóban/televíziós médiában,
- aki igazolja tagságát vagy vállalja, hogy tagfelvételt kezdeményez egy, a térségben működő terület-, vidékfejlesztés, turizmus, foglalkoztatás területén tevékenykedő helyi vagy térségi, civil szakmai szervezet tagságába,
- akinek projektterve megalapozott,

8. Tervezett forrás:

Allokált forrás nagysága	- Ft 664.584.838 Ft	
Támogatás aránya	- mikroállalkozás	- 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „kedvezményezett” kategóriába tartozó járás, valamint a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett település esetén a maximális támogatási intenzitás: 60 % - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „komplex programmal fejlesztendő” kategóriába tartozó járás, valamint a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szerint kedvezményezett település esetén a maximális támogatási intenzitás: 70 % - 290/2014 (XI.26.) Kormányrendelet szerint a „nem besorolt” kategóriába tartozó járás esetén: 50 %
Vissza nem térítendő támogatás összege	minimum 2.000.000. -Ft maximum 10.000.000 Ft	
Támogatási konstrukció költség-elszámolás módja	hagyományos költségelszámolás	

A támogatási előleggel kapcsolatos feltételeknek megfelelő projektek esetében támogatási előleg igényelhető.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

Az intézkedés megvalósításának kezdete: 2018. I. félév

Az intézkedés megvalósításának ütemezése: pályázati benyújtási határidők

Az intézkedés megvalósításának vége: 2022. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

Indikátor neve	Indikátor célértéke (db)	Indikátor forrása
Fejlesztett tevékenység(ek) száma	1 db	Borsod-Torna-Gömör Egyesület nyilvántartása

8.1.7. intézkedés

1. Intézkedés megnevezése:

EFOP 1.7 Közösségfejlesztés, szakmai kapacitás erősítése a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyrendszer tagjai számára

2. **Specifikus cél:** Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése

3. **Indoklás, alátámasztás:**

A térség fejlődésében a helyi termék kiemelkedő jelentőségű. Ezt felismerve indította el a Borsod-Torna-Gömör Egyesület a helyi termékek térségi feltárására, termelésének ösztönzésére, népszerűsítésére irányuló programját. A helyi erőforrások hasznosításának pedig leginkább kézenfekvő módja a helyi termékek előállításának és értékesítésének növelése, szorosan kapcsolódva a helyi turisztikai szolgáltatások bővítéséhez. A térség lakosai, nehéz helyzetben lévő kisvállalkozói önmagukban nem képesek a helyi termékfejlesztési és marketing feladatok ellátására. Ezek a tevékenységek csak széleskörű partnerségben végezhetőek el. A partnerség szervezése pedig a LEADER HACS alapvető feladati közé tartozik.

Az 1000 fő alatti településeken jellemzően az alábbi folyamatok szinte visszafordulhatatlanul elindultak:

- elöregedés
- szociális, oktatási- nevelési és egészségügyi ellátás elérhetőségének csökkenése,
- az alap infrastruktúra romlása, esetekben hiánya
- a hátrányos helyzetű, szociális támogatásban részesülő lakosság arányának növekedése

A kistelepülések súlyos, összetett társadalmi problémákkal küzdenek, amelyeknek a helyi gazdaságra és a települések hosszútávú életképességére is hatással bírnak. A települések nagyrésze elöregedő, 100 fő alatti aprófalvas települések, folyamatos fogyással.

Az intézkedés kapcsolódik az összes többi intézkedéshez, mind a helyi közösségek erősítését szolgálja, a fiatalok helybentartását, a települések népességmegtartó erejének megtámasztását, új gazdasági folyamatok elindítását, amelyek mind a helyi gazdaságot, mind a turizmus szektorát erősíthetik.

Szükségesnek látjuk az együttműködés erősítését, hisz a különböző helyi termékek előállítói akkor tudják eredményüket maximalizálni, ha egymással is együttműködnek az alapanyagok biztosításában, a feldolgozó kapacitások kiaknázásában, a termék szettek, többmesterséget érintő termékek összeállításában, a csomagolásban, a minősítési eljárásokban és az értékesítésben.

A térség szempontjából jellemző (a helyzetfeltárásban említett) roma szervezetek, kisebbségi önkormányzatok és sérülékeny csoportok bevonása (hátrányos helyzetű emberek, kisebbség, nők, fiatalok, idősek stb...) a fenti intézkedésben a helyi termékek előállításával, értékesítésével kapcsolatban kiemelten fontosnak tartjuk a helyi védjegyrendszerhez való csatlakozásuk lehetővé tételével (Cserehát-Bódva Vidék, Sajó-Szuha-Karszt, História-Völgy, Házi Remek, Kiváló Tájtermék és Príma Porta Védjegyek)

(SWOT kapcsolódás: E1, E2, E3, E4, GY 3, GY4, GY6, GY9, L1, V3, V4)

1. Tervezett forrás:

Allokált forrás nagysága	50 millió Ft	
Támogatás aránya	- civil,	100 %
Vissza nem térítendő támogatás összege	maximum 50.000.000.-Ft	
Támogatási konstrukció költség-elszámolás módja	hagyományos költségelszámolás	

8.1.8. intézkedés

1. Intézkedés megnevezése:

Helyi termék előállítók , kézművesek és Príma Porta tulajdonosok együttműködése a REL programban

2. Specifikus cél: Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése

3. Indoklás, alátámasztás:

A korábban már elindult helyi termék előállítás és értékesítés, a helyi energiaellátás, a turizmus, valamint teljesen új irányként a vidéki kreatív ipart megalapozó tevékenységek alkotják a Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése célkitűzés kiemelt területeit.

A Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegy jogosultjai a mezőgazdasági termelők, kézművesek és Príma Porta tulajdonosok (szállásadók, falusi vendégasztal szolgáltatók) közöttük már közel egy éves közösségfejlesztési, együttműködési kezdeményezéseket bonyolítottunk le. A közösségfejlesztés hatására, több Helyi Védjegy tulajdonos kíván együttműködni, hisz indokolt a térség helyi szereplőinek széleskörű együttműködésén alapuló programok megvalósítása a helyi termékek és szolgáltatások keresletének érdekében. Célunk a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegytulajdonosokkal együttműködve közös pályázatot benyújtani a VP. 16.4.1 intézkedésére.

(SWOT kapcsolódás: E1,E2,E3,E4, E6, E7, GY3, GY4, GY6, GY8, GY9, GY11, L1, L3, L4, L5, L3, L4, L5, L7)

8.1.8. intézkedés

1. Intézkedés megnevezése:

Térségek közötti és nemzetközi együttműködések VP.19.3.1.

2. Specifikus cél:

Helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése és Kreatív szellemi tőkebázis és társadalmi felelősségvállalás növelése

3. Indoklás, alátámasztás:

A települések és a Borsod-Torna-Gömör Egyesület közötti együttműködés összetartó erejét az is bizonyítja, hogy 2013-as LEADER térségek közötti együttműködés keretében 8 pályázatot nyújtottunk be, összesen 26 együttműködő térségi szereplővel. A térségek közötti együttműködés célja új innovatív megoldások keresésének ösztönzése a vidéki térségek problémái és fejlesztési lehetőségei összefüggésében. További cél a helyi szereplők térségen kívüli kapcsolatrendszerének és a nemzetközi szerepvállaláshoz szükséges kompetenciáinak fejlesztése, új tudás bevonása az együttműködésben résztvevő vidéki térségekbe. A HACSOk bevonása az EMVA térségek közötti együttműködés jogcímre a megvalósítás szempontjából hasznos (szakmai menedzsment), hiszen szakmai tapasztalattal rendelkezünk mind a pályázat előkészítése, mind pedig a kifizetési kérelem összeállítása terén.

A Nemzetközi együttműködés terén jó gyakorlat 3 projekt, amelyet a Borsod-Torna-Gömör Egyesület lengyel, spanyol és román LEADER csoportokkal karöltve valósított meg. A védjegy bevezetéséhez szükséges ismeretek megszerzésének elengedhetetlen feltétele a közvetlen tudásátadás, valamint a kapcsolat- és hálózatépítés mintáinak bemutatása.

Az együttműködési projektek nem korlátozódhatnak kizárólag tapasztalatcserére, azoknak minden esetben olyan tárgyasult, vagy immateriális eredménye kell legyen, amelynek létrejöttéhez az együttműködésben résztvevő partnerek mindegyike bizonyíthatóan hozzájárult, illetve eredményeiből minden partner részesül.

Ezen tapasztalatokat és a jól kiépített kapcsolati rendszert szeretnénk a 2014-2020-as időszakban is tovább fenntartani és további új együttműködések létrehozni.

(SWOT kapcsolódás: E8, GY6, Gy12, GY13, L7, V4, V7)

8.2 Együttműködések

A Vidékfejlesztési Program megfogalmazza a térségek közötti együttműködések VP szintű célját: „A térségek közötti együttműködés célja új megoldások ösztönzése a vidéki térségek problémái és fejlesztési lehetőségei összefüggésében.

Az együttműködési projektek a korábbi időszakhoz hasonlóan központi kezelésűek lesznek, vagyis a pályázatokat az IH hagyja jóvá.

Nemzetközi együttműködések:

- **Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési (ETE) Program**

Az európai határon átnyúló, interregionális együttműködések alapvető kerete az Európai Területi Együttműködés. A sikeres programmegvalósításhoz jó alapot nyújt a 2004-2013 között létrejött nemzetközi kapcsolatok (magyar-szlovák) és a munkaszervezet dolgozóinak korábbi szakmai tapasztalatai a Interreg Közösségi Kezdeményezési programok, Phare CBC és egyéb, kapcsolódó Phare intézményfejlesztési programok végrehajtásában.

A határon átnyúló együttműködési programok pénzügyi keretei nyílt pályázati rendszerben kerülnek felhasználásra az egyenként meghatározott programterületeken, melyek meghatározása az érvényes Európai szabályozás szerint megyei (NUTS III-szintű) területi alapon történt. A programdokumentumokban rögzített fejlesztési célok és beavatkozási területek mentén lehetséges az együttműködési tevékenységeket finanszírozni. Az egyes programok a nemzeti határokon átlépő együttműködések a "főáramú fejlesztésekhez képest hozzáadott értéket hordoznak, illetve olyan közös problémákat céloznak megoldani, melyek gátolják a résztvevő országok kapcsolódó területei tekintetében az egymásra ható fejlesztések összehangolását, kölcsönös kihasználását".

Ez lehetőséget nyújt a határ menti LEADER HACS-ok számára olyan fejlesztésekre, amelyek enyhítik a helyi népesség fennálló gazdasági és társadalmi elszigeteltségét. Az érintett magyarországi HACS-ok a tervezési időszak elejétől folyamatosan koordinálják ezen programok lehetőségét.

A projektek kiválasztásáról a HACS-ok közösen gondolkodnak, különös hangsúlyt helyezve a NUTS III-as területi egységek által képviselt igényekre.

Tématerületek:

- **Gazdasági és társadalmi fejlődés:** tapasztalatcsere a vállalkozások közös fejlesztése és a terület turisztikai vonzerejének növelése érdekében; KKV-k közötti és az üzleti együttműködés fejlődésének támogatása; helyi termékek értékesítése, fejlesztése, piaci bevezetése.
- **Környezet- és tájvédelem:** a természeti környezetet ért károsodások kockázatának mérséklése; természeti erőforrások fenntartható használata és menedzsmentje.
- **Emberek közötti együttműködés:** emberek közötti (people-to-people) együttműködés - kisléptékű projektek.

• Magyarország–Szlovákia–Románia–Ukrajna ENPI Határon Átnyúló Együttműködési Program

A program **általános célkitűzése** az együttműködés fokozása és elmélyítése Ukrajna és a tagállamok támogatott határmenti régiói között, környezeti, szociális és gazdasági szempontból fenntartható módon.

Tématerületek:

- **Isd. a Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési (ETE) Programnál**

2007-13-as időszakban kialakított nemzetközi együttműködéseink a lengyel „Spisz” LEADER csoporttal, a szlovák „MAS Kras” és az erdélyi „Sóvidék – Hegyalja „ LEADER csoporttal továbbra is folytatódik.

2015. nyarán megállapodtunk velük, hogy a 2014-2020-as programozási időszakban minden országban jelenleg is tartó tervezés folyamán figyelmet fordít minden együttműködő partnerünk a tervezés folyamán, hogy a korábban elkezdett helyi termékek és gazdasági együttműködések területén közös projekteket valósítsunk meg.

Az Erasmus + program keretében együttműködésben állunk a Szlovák Mas Kras LEADER Akciócsoporttal. Az Erasmus + együttműködésben meghirdetett pályázat keretében a fő támogatható terület az innováció és a jó gyakorlatok cseréje, kis léptékű együttműködések és nagy léptékű projektek a programban részt vevő országok között. A projekt benyújtása folyamatban van. A pályázat témája az Olasz, Morva, Szlovén, Horváth, Török, Magyar és Szlovák Karsztok turizmusoktatás és a turizmusban szerzett tapasztalatcsere.

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület a 2014-2020 tervezési ciklusra együttműködést tervez a régió más LEADER csoportjaival az alábbi témákban:

Tervezett együttműködés: Szakrális utak az Észak-Magyarországi Régióban

Az együttműködés tervezett tématerületei: A vallásturizmus fejlesztése

Az együttműködés célja: Az együttműködés keretében összehangolt, a vallási értékeket bemutató turisztikai fejlesztés megvalósítása.

Indoklás, alátámasztás: A térségek közötti együttműködésben részt venni szándékozó LEADER HACS-ok területe gazdag az értékes egyházi épületekben, kegyhelyekben, vallási emlékekben, szakrális eseményekben. A régióban több HACS területét érinti a Mária út, valamint a Szent Erzsébet Út. A tervezett együttműködés lehetséges elemei a települések vallási kultúrkincseinek feltérképezése, az építészeti örökség, a vallási szokások, szakrális rendezvények összegyűjtése, közös adatbázis összeállítása, tematikus utak kialakítása, kapcsolódó marketing tevékenység fejlesztése.

Tervezett együttműködés: Kultúrák találkozása

Az együttműködés tervezett tématerületei: A térségi kulturális értékek bemutatása és népszerűsítése

Az együttműködés célja: A vidéki kultúra fennmaradását, a falusi élet örökségének megőrzését, a térségekben élő nemzetiségek és kisebbségek kulturális értékeinek bemutatását célzó, kulturális összefogást erősítő együttműködés kialakítása.

Indoklás, alátámasztás: A gazdag hagyományokkal, népszokásokkal, kézművességgel, népi iparművességgel rendelkező települések lakossága a földrajzi távolság miatt gyakran nem ismeri más térségek kulturális sokszínűségét. Az együttműködő partnerek térségének bemutatása, bemutatkozása a fogadó térség egy-egy rendezvényén valósul meg.

Tervezett együttműködés: Helyi termékek

Az együttműködés tervezett tématerületei: helyi termékek értékesítési lehetőségeinek kibővítése.

Az együttműködés célja: Helyi termékek népszerűsítése, más térségekre kiterjedő értékesítési csatornák kialakítása, tapasztalatcsere.

Indoklás, alátámasztás: A helyi termékek előállításának és értékesítésének fejlesztése hangsúlyos fejlesztési prioritásként jelenik a Helyi Fejlesztési Stratégiákban, a LEADER HACS-ok területén az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően egyre több helyi termék található. A helyben kialakult eljárásokkal készült egészséges, megbízható, hagyományos ízeket felvonultató termékeknek folyamatosan nőtt a kereslete az elmúlt években. A tervezett projekt rendezvények megvalósításával kívánja elősegíteni az együttműködő partnerek helyi termékeinek kölcsönös megjelenését, bemutatkozási lehetőséget, tapasztalatcsere-t biztosítva számukra.

8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei

A helyi partnerség jegyében 2008-ban alakult meg a Borsod-Torna-Gömör LEADER Egyesület. Más előírások között fontos szempont volt a közszféra, vállalkozói szféra és civil szféra megfelelő arányának kialakítása. A három szféra együttműködése először teljesedett ki ilyen nagy arányban. Az Egyesület Alapszabálya is szabályozza a három tagozat arányát, mely szerint a közszféra maximum 40 %-ban, a civil- és az üzleti szféra együttesen minimum 60 %-ban képviselteti magát az Egyesületen belül.

Miután elfogadta a Mezőgazdasági és Földművelésügyi Minisztérium a közösség vidékfejlesztési stratégiáját, 2008. április 29-én alakult meg a három kistérség 77 településének képviselőiből a Borsod-Torna-Gömör helyi akció csoport. Megalakítását minden település képviselő-testülete támogatta. Aktív tagokká a kistérség polgármesterei, a gazdasági szféra képviselői és civil szervezetek (többek közt az egyházak és a kisebbségi önkormányzatok) delegáltjai váltak.

A Helyi Akciócsoport és a munkaszervezet működésében fontos társadalmi szempontok a következők:

- az alulról jövő kezdeményezések felkarolását,
- a helyi lakosság aktivizálását és bevonása a fejlesztési folyamatokba,
- a kapcsolatteremtést, és kapcsolatrendszer illetve együttműködés kialakítását a vidéki térségek között a megszerzett tudás és tapasztalatok közös hasznosítása végett
- a helyi partnerséget erősítő innovációk kifejlesztését vagy adaptálását.

Ezen alapelvek jegyében Egyesületünk munkaszervezete rendszeresen szervez fórumokat a térségben, valamint a heti öt munkanapon ügyfélszolgálatlalt áll az érdeklődők rendelkezésére. Az Egyesület tagjaira vonatkozó előírásokat az Egyesület Alapszabálya tartalmazza, mely egységes szerkezetbe foglalt változatát a Borsod-Torna-Gömör Egyesület közgyűlése 2015. december 8. napján megtartott ülésén fogadott el. Az egyesület megalakulása óta nyitott, tagfelvétele folyamatos, tagjai sorába bárki, bármikor beléphet.

Az Egyesületnek tagja lehet minden olyan jogi személy, illetve egyéni vállalkozó, aki egyetért az Egyesület céljaival, elfogadja az alapszabályt, rendszeresen fizeti a tagdíjat és felvételéhez a Közgyűlés egyszerű szótöbbséggel hozott határozatával hozzájárul. A tagok felvétele belépési nyilatkozat alapján történik. A tagokat az Elnökség nyilvántartásba veszi és a rendelkezésre álló adatokat az adatvédelmi szabályoknak megfelelően őrzi. A jogi személyiségű tagok jogait képviselőjük útján gyakorolják. Az egyes tisztségekre ezen tagok képviselői választhatók. Tagsági viszonyát a tag kilépéssel bármikor, indokolás nélkül megszüntetheti. A kilépést az Egyesület Elnökének kell írásban bejelenteni.

Az Elnökség:

Az Elnökség az Egyesület delegáltakból álló ügyvezető szerve, amely 10 tagból áll. Az Elnök és az Alelnök minden esetben tagja az Elnökségnek. Az Elnökség tagjait a közgyűlés választja. Az Elnökség saját ügyrendje szerint működik, de legalább havonta egy alkalommal ülésezik. Az Elnökség összehívása, az ülések dokumentálása a Közgyűlésre vonatkozó rendelkezések szerint történik.

Az Elnök:

Bodnár-Pásztor Edina- Egyéni vállalkozó
3752 Szendrő, Bem utca 5.

Az Elnökség tagjai:

továbbá a 3 tagozat által delegált tagok, mégpedig a következő felosztásban:

közsféra:

- **Szaniszló János- Szendrő Város Önkormányzat**
3752 Szendrő, Hősök tere 1
- **Molnár Zoltán- Perkupa Községi Önkormányzat**
3756 Perkupa, Bajcsy-Zs. U. 38.

civil szféra:

- **Bencze Péter- Vadna Községért Alapítvány**
3700 Kazincbarcika, Egresi út 58. III/2.
- **Lukács Attila (Alelnök) - Hunor Lovas Egyesület.**
3744 Múcsony, Kossuth út 209.

üzleti szféra:

- **Harcza Attila- Szendrői Gazdaság Kft.**
3780 Edelény, Póts A.út 8.sz.
- **Csordás Józsefné -Egyéni vállalkozó**
3756. Perkupa, Órhegy út 1.sz

Az egyes szervezeti egységek, funkciók szerepének és felelősségi körének bemutatása:

A HACS működésével és a pályázatok kiválasztásával kapcsolatos döntéshozatali folyamatoknál, szinteknél minden esetben érvényesül a KSK rendelet 34. cikk (3) pontja.

	Közygűlés	Elnökség / Döntéshozó Testület	Helyi Bíráló Bizottság	Munkaszervezet	Tervezés Koordináló Csoport
A helyi szereplők fejlesztési és végrehajtási kapacitásainak kiépítése, beleértve a projektirányítási képességeik fejlesztését is.	Döntés (SzMSz szerint)	Döntés (SzMSz szerint)	-	Végrehajtás: jogszabályok és eljárásrendek követése	-
A pályázatok kiválasztása során összhang biztosítása a közösségvezérelt helyi fejlesztési stratégiával, e műveleteknek az adott stratégiai és célkitűzések és célértékek eléréséhez való hozzájárulásuk révén.	-	Döntés	Döntés	Előkészítés	-
A hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása a pályázatok kiválasztásához, amelyek elkerülik az összeférhetetlenséget, a holtteher vagy helyettesítő hatást, ugyanakkor biztosítják, hogy a kiválasztási döntések során a szavazatok legalább 50%-át állami vagy önkormányzati költségvetési gazdálkodó szervnek nem minősülő partnerek adják. Írásos kiválasztási eljárás nem folytatható.	Döntés (HFS kritérium)	Döntési javaslat	-	Előkészítés	Előkészítés
A pályázatok kiválasztása során a kiválasztási kritériumok összeállítása és súlyozása által összhang biztosítása a közösségvezérelt fejlesztési stratégiával, valamint a támogatás szükségességének (a pályázó ennek hiányában nem lenne képes megvalósítani a projektet) mérlegelése, pályázati felhívások vagy folyamatban lévő projektbenyújtási eljárás előkészítése és közzététele, beleértve a kiválasztási kritériumok meghatározását és súlyozását	Döntés (HFS kritérium)	Döntési javaslat	-	Jogszabályi megfelelésség biztosítása	Előkészítés
Támogatási kérelmek befogadása és értékelése.	-	-	-	Döntés előkészítés bírálatra	-
Pályázatok kiválasztása és a támogatás összegének rögzítése, továbbá a jóváhagyás előtt a javaslatok benyújtása a KÜ-hez a támogathatóság végső ellenőrzése céljából.	-	-	Kiválasztás döntés jóváhagyás	KÜ benyújtás	-
A közösségvezérelt HFS és a támogatott műveletek végrehajtásának monitoringja és az adott stratégiához kapcsolódó egyedi értékelési tevékenységek – független szereplő általi – végrehajtása.	-	-	-	Folyamatos monitoring és külső szereplő bevonása	

Az értékelés/kiválasztás folyamatának bemutatása:

Fentiekkel összefüggő elem a **pályázatás folyamatának leírása**. Meghirdetése központilag szabályozott módon meg. A pályázati lehetőségek népszerűsítésének módját, a pályázók segítségének (a pályázatok teljessé tételének segítése) tervezett módszerét a kommunikációs terv fejezet tartalmazza. A pályázatokat / intézkedéseket éves rendszerben, félévenkénti megjelenéssel a cselekvési tervben ütemezettek alapján kívánjuk meghirdetni. Célunk az intézkedésekre allokált források teljes felhasználása. Az ütemezésnél figyelembe vettük a 3 felülvizsgálati lehetőséget az esetleges igényenkénti átcsoportosításokkal. A pályázatok értékelését folyamatos pályázatással és szakaszos értékeléssel kívánjuk megvalósítani. A folyamatban résztvevő döntéshozatali és előkészítő szinteket és a feladatuk és a felelősségük leírását a fenti táblázat tartalmazza. A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Közgyűlésének a hatásköre a Helyi Bíráló Bizottság tagjainak meghatározása melyben biztosított a szférák aránya és az elesett, szegénységben élő társadalmi csoportok képviselője. A Helyi Bíráló Bizottság tagjai közül a közszférát képviselő Csabai Gyula Boldva Község Önkormányzata és Molnár Zoltán Perkupa Község Önkormányzata képviselője számos olyan roma programot valósított meg, melyben kellő tapasztalatot szerzett az elesett és mélyszegénységben élő társadalmi csoportok munkába állását ösztönző programok lebonyolításával. Az egyesület elnöke Bodnár-Pásztor Edina Szendrő város Önkormányzat projektmenedzsereként szerzett tapasztalatot a TÁMOP 6.1.2/LHH/11/B „Egészségre nevelő és szemléletformáló életmódprogramok a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben” c. pályázat kapcsán, Szaniszló János a TÁMOP-5.3.6-11/1 azonosító számú, „Komplex telep-program(komplex humán szolgáltatás hozzáférés biztosítása)” című pályázatban képviselt hátrányos helyzetű csoportok támogatását szolgáló projektet. Fentiek alapján a Helyi Bíráló Bizottságban látható az elesett, szegénységben élő társadalmi csoportok képviselője a döntéshozásban.

A legfontosabb kiválasztási szempontrendszer a HFS céljaihoz és intézkedéseire való illeszkedés vizsgálata, kiemelve a munkahelyteremtést, az együttműködést és az innovativitást és a közösségi szerepvállalást.

Az előbbi folyamatok **dokumentálásának** bemutatása elengedhetetlen része a megvalósításra vonatkozó rész leírásának: Az értékelés/kiválasztás folyamatát és a felelősségi jogköröket "Az egyes szervezeti egységek, funkciók szerepének és felelősségi körének bemutatása" pontban található táblázat tartalmazza.

A **kiválasztás és az eredményének kommunikálása** a pályázók felé szintén fontos része a megvalósítás folyamatának (milyen csatornán, mennyi időn belül): a ponthoz tartozó feladatokat a 8.4 fejezet (Kommunikációs terv) tartalmazza.

Az **összeférhetetlenség** kizárásáról a 272/2014. (XI.5.) Kormányrendelet VI. fejezet 39.§. rendelkezik. Ez alapján és az Európai Számvevőszék alábbi szabályai szerint:

- a) azok, akik részt vettek a projektek kidolgozásában (tartalmának kialakítása, pályázat elkészítése), nem vehetnek részt az adott felhívásra beérkező pályázatokkal kapcsolatos döntés előkészítésben (a projektek értékelése) és a döntésben (kiválasztás);
- b) a munkaszervezet csupán segítséget nyújthat a projektek fejlesztése, pályázatok elkészítése során (javasol, tanácsol, információt szolgáltat), de nem dönthet tartalom felett és nem írhatja meg a pályázatot vagy annak részeit;
- c) bárki, aki érintett egy adott projektben, nyilatkoznia kell erről, és nem vehet részt az értékelésben.

A helyi fejlesztési stratégia megvalósítását szolgáló humán erőforrás (képzettség, tapasztalat, készségek) bemutatása az elvégzendő feladatok tükrében:

A HACS / egyesület vezetése és operatív szervezete mind a civil, egyházi, önkormányzati és vállalkozói szférában közismert, igénylik a segítségünket kiemelve a támogatási források megismerésében és az azokhoz

való hozzájutásban, kooperációk kialakításában. Kiemelten fontosnak tartjuk, hogy munkavállalóink a térségben élnek, így nekik is munkát biztosítunk, s egyben motiváltak a fejlesztési források minél magasabb számú lekötésében is. Valamennyi munkavállaló felsőfokú, többféle végzettséggel rendelkezik. A személycseré nem volt jellemző, 2 esetet kivéve tartósan foglalkoztattuk a munkavállalókat. A jelenleg foglalkoztatott 4 főből 2 fő a kezdetektől a HACS munkavállalója. Az összeférhetlenségi és titoktartási követelményeket és etikai kódexet valamennyi munkavállalóra folyamatosan alkalmazzuk. A munkavállalók kiválasztása felhívás útján, nyílt módon történt.

A működés fizikai feltételeinek bemutatása:

A munkaszervezet a hatékony munkaerő gazdálkodás (és szakértelem) figyelembe vétele okán kiszervezéssel oldja meg a könyvelési és jogi feladatokat. Ennek megfelelően külső vállalkozási szerződés alapján megbízott könyvelő végzi a bérszámfejtési, könyvelési feladatokat, a bejelentések és bevallások elkészítését a különböző hatóságok felé. Külső megbízással láttatjuk el a rendeletben előírt könyvvizsgálói feladatokat. Egy irodával rendelkezünk székhelyünkön, melyet bérlünk egy helyi vállalkozó irodaházában (térségi központi elérhetőség, parkolási lehetőséggel). Az iroda bútorozott, melyet támogatásból valósítottunk meg. A munkaszervezeti iroda technikai eszközeinek felújítása 2015-ben megtörtént a korábbi MVH-s delegálási feladatok előírásainak tükrében. Ennek megfelelően az iroda technikai felszereltsége megfelel az előírásoknak és biztosítja a munkavégzés feltételeit (vonalas telefon, fax, internet, fényképezőgép, projektor, stb.), elhelyezkedése központi, az ügyfelek számára jól megközelíthető.

A működésre tervezett költségvetés szöveges alátámasztása:

A pénzügyi tervben 3 fő munkatárs alkalmazását tervezzük, melynek munkamegosztása 1 fő munkaszervezet vezető, 1 fő tanácsadó, 1 fő adminisztratív munkatárs. A tevékenység az Egyesület székhelyén Edelényben valósul meg 2 db irodahelyiségben. A működési forrás tervezésénél figyelembe vettük a várható egyéb pályázati lehetőségeket (EFOP 1.7, Erasmus +, Térségek közötti együttműködések menedzsmentje, Nemzetközi együttműködések menedzsmentje) A munkaszervezet működési forrásait a VP előírásainak megfelelően 60 % működési költség 40 % animációs költségekre terveztük. Az egyéb bevételek között a védjegyhasználati díjakat és a tagdíjakat terveztük. Természetesen ez kiegészíti az EMVA LEADER 19.4. alintézkedés és a 22/2015. (V.18:) IH közlemény szerinti működési forrásokat.

8.4. Kommunikációs terv

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület a külső kommunikáció mellett kiemelt figyelmet fordít a belső kommunikáció jó minőségére is. Az elkövetkezendő időszakban még aktívabban kívánjuk a kommunikációt fejleszteni hozzáigazítva a tevékenységi struktúrát a stratégia 2014-2020 évi specifikus céljaihoz és intézkedéseihez. A térségben élők hatékony és magas színvonalú tájékoztatásának előfeltétele, hogy az Akciócsoporton belül megfelelő belső kommunikáció valósuljon meg. Ennek érdekében az Akciócsoport tagjai, vezetősége, bizottságai, munkaszervezete több kommunikációs csatornán is érintkezik és közöttük az információ-áramlás szabadon történik. A belső kommunikáció során használt eszközök: személyes élőbeszéd (megbeszélés, tájékoztató, beszámoló stb.), telefon, internet, elektronikus levelezés, hagyományos levelezés. Munkaszervezeti megbeszélések, közgyűlések, rendkívüli közgyűlések, Fb ülések, tervezési és felülvizsgálati ülések, döntő biztosságok ülésézése. A belső kommunikáció átalakítása az egyik legfontosabb feladata. A megfelelő belső kommunikáció a stabil külső kommunikációnak is alapfeltétele. A belső kommunikáció kölcsönös előnyökön alapuló fenntartása az Egyesületnek és a tagoknak is egyaránt érdeke. Az Egyesületnek a belső kommunikáció eredményeképpen a tagság részéről hozzá eljutó tények hatékony külső kommunikációvá átalakításában kell fejlődnie.

Célcsoportok meghatározása

- A Borsod-Torna-Gömör Egyesület tagsága (51 önkormányzat, 30 civil szervezet, 45 vállalkozás)
- A Borsod-Torna-Gömör Egyesület működési területéhez tartozó 77 település lakossága 61964 fő. A 77 településen működő vállalkozások, civil szervezetek, közigazgatási intézmények, 77 település potenciális pályázói
- Helyi termékek iránt érdeklődők
- A turisztika és az ökoturisztika iránt érdeklődők
- Országos és nemzetközi partnerek
- A vidékfejlesztés iránt érdeklődők

A kommunikációs eszközök, tevékenységek típusainak bemutatása beleértve a pályázók és a szélesebb nyilvánosság tájékoztatásának módját

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület az alábbi kommunikációs eszközöket alkalmazza a tevékenységek típusainak bemutatására:

Honlap alkalmazás: Egyesületünk önálló weboldalt működtet. Weboldal elérhetősége: www.btge.hu.

E-mail: E-mail cím: btge@t-online.hu. A tagsággal a kapcsolattartás legjellemzőbb formája az e-mail. Csoportos levélküldésre alkalmas levelező listánk áll rendelkezésre. 2016-tól célunk havi és rendkívüli hírlevél küldését megvalósítani, annak érdekében, hogy minél szélesebb körben terjedjen az információ a hatékonyabb együttműködés és projektmegvalósítás érdekében.

Facebook: https://www.facebook.com/btgehu/?ref=aymt_homepage_panel A Facebook és az egyesületi honlap dinamikus tartalmi egységben működik jelenleg és a későbbiekben is. Jelenleg is minden hasznos információt közzéteszünk a facebook oldalon és a honlapon is egyaránt. Folyamatosan bővül a facebook oldalunk nyomkövetőinek a száma, melyet a www.btge.hu oldalon facebook kedvelő panel működik, jelenleg több mint 400 kedvelést értünk el.

Telefon: A Borsod-Torna-Gömör Egyesület rendelkezik több mobil telefontal és vezetékes telefontal is. Ezen telefonszámok elérhetőek a www.btge.hu oldalon a kapcsolatok kategóriába. A telefonon történő kapcsolattartás a többség számára a leggyorsabb ügyintézési mód, azonban tartalmilag egyáltalán nem teljeskörű valamint a telefonon történő kommunikáció nem rögzített, nem visszakövethető ezért hasznosnak gondolnánk egy ügyfélkezelő szoftver működtetését, melynek segítségével az ügyfélkapcsolat nyomkövetését segítené.

Személyes kapcsolattartás: A Borsod-Torna-Gömör Egyesület munkaszervezete a hét minden munkanapján ügyfélfogadást biztosít a munkaszervezet irodájában, melyet továbbra is kívánja biztosítani az ügyfelek számára. Személyes tanácsadás, beszélgetések. Képviselőtestületi üléseken, civil szervezetek megbeszélésein való megjelenés, beszámolók tartása. Egyesületünk fontos kommunikációs eszköze a nyilvános fórumok megtartása, járási, mikrotérségi szinten, a legtöbb esetben a helyi IKSZT-el közös szervezésben.

Kiadványok: Kiemelten kell figyelni arra, hogy tartalmában összhangban kell lennie az egyesület egyéb kommunikációs eszközeivel.

Kisfilmek: A Borsod-torna-Gömör Egyesület kiemelten figyelmet fordított eddig is, hogy a nagyobb szabású rendezvényeken, konferenciákon videó anyag is készüljön, a későbbiekben is kiemelt figyelmet kell fordítani rá és összhangban kell lennie az egyesület más kommunikációs eszközeivel.

Médiában való megjelenés: Egyesületünknek továbbra is célja a médiában történő információ nyújtás. Az Egyesület számára fontos kommunikációs csatorna a helyi média (megyei lapok, helyi újságok, helyi kábeltelevíziók, Sajómente hírportál, az Edelenyi Városi televízió, Vadna Községi Televízió, Boldva Községi

Televízió) mivel az adott településeken helyi szintű hírlapokon, hírmondókon, megyei napilapokon, interneten, helyi/térségi TV-n keresztül szinte minden házhoz eljut a közvetített információ.

A HACS dokumentumaihoz és a HACS-ról szóló információkhoz való hozzáférés lehetőségeinek bemutatása, visszacsatolási lehetőségek, ezek kezelésének és dokumentációjának módja

Az Egyesületről szóló információkat legkönnyebben a www.btge.hu honlapon érhetik el az érdeklődők. A honlapon közzé vannak téve az elérhetőségi adatok, így a tagok, érdeklődők könnyen elérhetik a munkaszervezet tagjait. A honlap az aktuális információkat tartalmazza, a teljesség igénye nélküli felsorolva a legfontosabb témákat:

- a Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) rövid ismertetését, céljait, prioritásait, intézkedéseit, aktualitását;
- a pályázatrendszerét (pályázatok/kérelmek beadási határideje, a beadás helye, a tanácsadás és információszolgáltatás helye és ideje);
- a pályázati dokumentáció, a kérelmekhez kapcsolódó formanyomtatványok, információanyagok, ezek biztosításáért felelős személyek, szervezetek elérhetőségét,
- a Vidékfejlesztési Program és tematikájában kapcsolódó Operatív Programok (TOP, GINOP, EFOP) intézkedéseiről szóló legfontosabb információkat (törvényi háttér, időhatárok, hozzáférés stb.),
- a HFS végrehajtásában közreműködők felkészítéséhez, képzéséhez biztosított tájékoztatásokat,
- egyéb információkat, településfejlesztési, szervezetfejlesztési lehetőségekről, aktuális pályázatokról,
- a támogatásban részesülők listáját, hozzájárulásukkal projektjeinek rövid bemutatását.
- a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegy rendszerhez tagok ismertetése, aktuális információ
- a korábbinál célunk hatékonyabban összpontosítani a dinamikus tartalmak hatékonyabb frissülésére.

Azonnali információcserére és visszacsatolási lehetőségre a személyes fórumokon, műhelymunkákon, rendezvényeken, helyi termék vásárokon és a munkaszervezet irodájában van lehetőség. Az egyesület fórumain és rendezvényein szintén lehetőség van az információcserére. A munkaszervezet igény szerint szívesen tart beszámolókat egyéb szakmai fórumokon, rendezvényeken, a helyi terékek népszerűsítéséhez kapcsolódó kiállításokon, rendezvényeken.

A kommunikációval kapcsolatos felelősségi körök és a humán kapacitás bemutatása

A Borsod-Torna-Gömör Egyesületnél fokozottabban kell hangsúlyt fektetni a kommunikációval kapcsolatos feladatokra. Ezen a területen nincs szakképzettsége egyik munkatársnak sem. Mindenkinek szüksége van tudásbővítésre általános és belső, külső irányú kommunikáció terén is.

A HFS-el kapcsolatos kommunikációs tevékenységek ütemterve

A Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) tervezési időszakában külön kiemelt figyelmet szentelünk a megfelelő tájékoztatásra. Ilyen fórumok, műhelymunkák során a legfontosabb témákat vitatjuk meg, illetve kérjük a jelenlévők véleménynyét a minél szélesebb körű társadalmi bázison alapuló tervezés érdekében. A legfontosabb témák amelyek megvitatásra kerültek, kerülnek:

- a HFS kidolgozása menetének ismertetése, céljai, prioritásai, intézkedései, SWOT analízise
- a Vidékfejlesztési Program intézkedéseiről és kapcsolódó Operatív Programokról szóló legfontosabb információk átadása (törvényi háttér, időhatárok, hozzáférés stb.),
- a kérelem beadás rendje (beadási határideje, a beadás helye, a tanácsadás és információszolgáltatás helye és ideje);
- tájékoztatás a kérelmekhez kapcsolódó dokumentációról, a formanyomtatványokról, csatolandó mellékletekről, információanyagokról, ezek biztosításáért felelős személyek, szervezetek elérhetőségéről.

Az Egyesület weboldala – www.btge.hu – a helyi közösséggel kapcsolatos információk megosztóhelye.

A kommunikációs tevékenység pénzügyi terve

A LEADER forrás működési terhére a kommunikációs feladatokat 8 órában végzi az Egyesület munkatársa. Ezek a költségek költségek kiegészülnek egyéb megjelenések, marketing eszközök ráfordításaival. Az éves költségigény előre láthatólag egy millió Ft, amely a munkatárs bérköltségét is tartalmazza.

8.5. Monitoring és értékelési terv

A program monitoringjának kulcsa, hogy a monitoring mutatószámok aktuális értékeit a program végrehajtói (munkaszervezet) folyamatosan gyűjtsék és értelmezzék, lehetőséget biztosítva ezáltal a HACS vezetés számára, hogy rendszeresen egyértelmű jelzést kapjon a program és az egyes projektek aktuális állásáról. A tevékenység tulajdonképpen magában foglalja az indikátorok meghatározását, majd a végrehajtás fázisában az adatgyűjtést és elemzést, a javaslattételt az esetleges beavatkozásra.

1. Az indikátorok definiálása, a célok meghatározása

Az indikátorok definiálása a célok meghatározása az intézkedés leírásoknál megtörtént. A HACS munkaszervezete folyamatosan figyelemmel kíséri a pályázott és megvalósuló projekteket. A szerződéssel, támogatói okirattal (a továbbiakban együtt: támogatási szerződés) lekötött fejlesztési források összegének gyűjtése a helyi döntések eredményeinek összegzése. Az indikátor - a lekötött fejlesztési forrás - összegzése döntési fordulókat zárásakor történik. A kedvezményezettek kifizetési kérelmeinek kifizető ügynökség által történő jóváhagyása alapján gyűjt adatot, szorosan együttműködve a kedvezményezettel és a kifizető ügynökséggel. A pályázó adatszolgáltatása önkéntes, a kifizető ügynökség szerződés alapján teszi hozzáférhetővé a LEADER pályázatok kifizetési adatait vagy nyilvánosságra hozza a kifizetések előrehaladását. Az indikátor - a kifizetésre került fejlesztési forrás - gyűjtése folyamatos, összegzése negyedévente történik.

2. Monitoring adatok feldolgozása és a feldolgozásból származó információ visszacsatolása

A monitoring adatok feldolgozása folyamatos, összegzésük negyedévente történik, visszacsatolás a döntéshozó szerv/szervek részére igény szerinti, de minimum azok gyűlésein előrehaladási tájékoztató jelentésként és döntések előkészítése valamint a HFS felülvizsgálata során.

3. HACS saját teljesítmény (pl. forrás-felhasználás, animációs tevékenység eredményei, saját szervezeti és szakmai fejlődés, fenntarthatóság, egyéb célok teljesülése stb.) értékelése

A saját teljesítmény adatainak gyűjtése és feldolgozása folyamatos, összegzésük negyedévente valósul meg a munkaszervezet által. Visszacsatolás a döntéshozó szerv/szervek részére igény szerint, de minimum azok gyűlésein tájékoztató jelentésként, illetve döntések előkészítése, valamint a HFS felülvizsgálata során történik. Értékelést a döntéshozó szerv/szervek végeznek, a kitűzött céloknak megfelelően elfogadják az eredményeket vagy azok módosításáról, megváltoztatásáról döntenek.

4. Felülvizsgálatok és értékelések eredményének kommunikálása

A HFS és egyes tevékenységek felülvizsgálata a HACS teljes tagságának bevonásával fórumokon, döntéshozó szervek gyűlésein és belső elektronikus levelezés segítségével történik. Az eredmények belső kommunikálása és terjesztése a HACS területén, nyilvános fórumokon, hírlevelekben és a honlapon valósul meg. Az eredmények külső kommunikálása a honlapon, esetenként megyei vagy országos médiában, felkérésre megyei, regionális vagy országos rendezvényen történhet.

Az eredmények összegyűjthetők a projektdokumentációkból, ha a beadott dokumentációban nincs benne a szükséges adat, akkor megkeressük az ügyfeleket. A munkaszervezet előre elkészített formanyomtatványokon kéri be a fejlesztéssel kapcsolatos adatokat. Az értékelést a HACS-unk - munkaszervezeti és elnökségi szintek előkészítésével - végzi. Az önértékelés a visszacsatoláshoz és a változások előkészítéséhez a leghatékonyabb módszer .

9. Indikatív pénzügyi terv

A HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

		Forrás: EMVA LEADER 19.2 alintézkedés								
Ssz.	Az intézkedések megnevezése	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Összesen	%
1	Helyi termékek előállítása és értékesítése, Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyhálózati projektek	0	0	0	151,291	0	0	0	151,291	14,61%
2	Integrált kulturális és öko-turisztikai kínálat kialakítása „Prima-Porta” védjegy hálózat	0	0	0	157,531	0	0	0	157,531	15,21%
3	Térségi kulturális rendezvénysorozatokhoz (História völgy,Gömör-Tornai Nyár,Bán-Sajó Völgye Fesztivál) a Cserehát-Bódva Vidék kistájhoz és a Sajó-Szuha Karszt Kistájhoz kapcsolódó települések helyi termék napok támogatása	0	0	0	32,625	0	0	0	32,625	3,15%
4	Kreatív közösségek kialakítása	0	0	0	20,818	0	0	0	20,818	2,01%
5	Társadalmi innovációk létrehozása a térségi erőforrások feltárása és hasznosítása érdekében	0	0	0	8,531	0	0	0	8,531	0,82%
6	Mikrovállalkozások eszközbeszerzésének támogatása	0	0	0	190,053	0	205.954	268,578	664,585	64,18%
7	Térségek közötti és nemzetközi együttműködések VP.19.3.1.	0	0	0	-	0	0	0	-	0%
	Összesen				560.85		205.954	268.578	1,035,381	100%

A HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

	Forrás: EMVA LEADER 19.4 alintézkedés								
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Összesen
Működési költségek	0,605	27,498	26,848	26,458	29,329	33,041	39,941	43,084	226,804
Animációs költségek	0	9,053	6,742	7,617	7,723	10,607	13,119	13,007	67,868
Egyéb tervezett bevételek ¹	1,26	1,6	1.44	3.20	3.06	3.4	3.4	3.4	20.76
Összesen	1,865	38,151	35,03	37,275	40,112	47,048	56,46	59,491	315.432

Kiegészítő információk

Mellékletek

1. számú táblázat: **Tervezési Csoport ütemterve**

Időpont	Cél	Tematika	Meghívottak
november	Megalakulás, helyzetelemzés	Lefedett terület és lakosság meghatározása, szükséglet és lehetőség elemzése	Tervezési Munkacsoport
november	SWOT és a stratégia intézkedéseinek megfogalmazása	Fejlesztési szükségleteinek, lehetőségeinek elemzése, célkitűzések megfogalmazása, integrált és innovatív jellemzőinek leírása, kimenetek vagy eredmények mérhető célértékei.	Tervezési Munkacsoport
november	Közösségi bevonás, cselekvési terv, egyéb pályázatok	Közösségi bevonás folyamatának leírása, egy cselekvési terv, amely bemutatja, hogyan történik a célkitűzések alapján az intézkedések meghatározása.	Tervezési Munkacsoport
november	Konzultáció a felkért szakértőkkel		Tervezési Munkacsoport MNVH, NAK,
november	Monitoring, pénzügyi terv	Monitoring intézkedések leírása, értékelésre vonatkozó konkrét intézkedések kidolgozása	Tervezési Munkacsoport
november	Együttműködési projektek	Nemzetközi, térségek közötti	Tervezési Munkacsoport
december	Közgyűlés	HFS Draft verzió jóváhagyása	

2. számú táblázat - **A térség lakosságszám szerinti településcsoportjai**

Települések lakosság száma	Települések neve
100 fő alatti	Tornabarakony, Tornakápolna, Debréte, Teresztenye, Becskeháza, Égerszög, Varbóc, Viszló, Bódvarákó, Irota, Imola, Galvács
101-500 fő közötti	Hegymeg, Szőlőszardó, Alsótelekes, Szakácsi, Szuha, Kánó, Tornaszentandrás, Meszes, Tornaszentjakab, Bódvalenke, Trizs, Abod, Komjáti, Jósvafő, Tomor, Damak, Szinpetri, Ládbesenyő, Nyomár, Dövény, Ziliz, Rakacaszend, Felsőkelecsény, Alsószuha, Martonyi, Sajósenye, Zádorfalva, Balajt
501-1000 fő közötti	Hidvégdárdó, Jákfalva, Zubogy, Aggtelek, Hangács, Sajóivánka, Szögliget, Vadna, Lak, Ragály, Felsőtelekes, Rudolftelep, Sajópálfala, Tornanádaska, Rakaca, Szin, Perkupa, Szuhaálló, Nagybarca, Felsőnyárad
1001-2000 fő közötti	Sajóecseg, Bódvaszilas, Szalonna, Borsodszirák, Szuha, Berente, Bánhorváti, Kurityán, Ormosbánya, Izsófalva
2001-3000 fő közötti	Szendrőlád, Sajóvamos, Boldva, Rudabánya
3001 fő feletti	Múcsony, Szendrő, Edelény

3. számú táblázat - **A Borsod-Torna-Gömör Egyesület illetékességi területéhez tartozó települések besorolása a 290/2014 (XI.26.) Korm. Rendelet szerint**

Járások neve és besorolása a 290/2014 (XI.26.) Korm. Rendelet szerint	Járásokhoz tartozó települések
Edelényi járás- Komplex programmal fejlesztendő	Abod, Edelény, Balajt, Becskeháza, Bódvalenke, Bódvarákó, Bódvaszilás, Boldva, Borsodszirák, Damak, Debréte, Égerszög, Galvács, Hangács, Hegymeg, Hidvégyardó, Irota, Komjáti, Ládbesenyő, Lak, Martonyi, Meszes, Nyomár, Perkupa, Rakaca, Rakacaszend, Szakácsi, Szalonna, Szendrő, Szendrőlád, Szin, Szinpetri, Szögliget, Szőlőszárd, Szuhogya, Tereszténye, Tomor, Tornabarakony, Tornakápolna, Tornanádaska, Tornaszentandrás, Tornaszentjakab, Varbóc, Viszló, Ziliz
Kazincbarcikai járás- Kedvezményezett járás	Alsótelekes, Bánhorváti, Berente, Felsőtelekes, Izsófalva, Kurityán, Múcsony, Nagybarca, Ormosbánya, Rudabánya, Rudolftelep, Sajóivánka, Szuhakálló, Vadna
Miskolci járás- Nem besorolt járás	Sajóecseg, Sajópálfala, Sajósenye, Sajóvamos
Putnoki járás- Komplex programmal fejlesztendő.	Aggtelek, Alsószuha, Dövény, Felsőkelecsény, Felsőnyárad, Imola, Jákfalva, Jósavfő, Kánó, Ragály, Szuhafő, Trizs, Zádorfalva, Zubogy

4. számú táblázat - **A térség településeinek gazdasági, társadalmi fejlettség szempontú, kedvezményzettség szerinti besorolása a 105/2015 (IV.23.) Korm. rendelet szerinti besorolás alapján**

105/2015. (IV.23.) Korm. Rendelet Társadalmi gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések	Abod, Balajt, Becskeháza, Bódvalenke, Bódvarákó, Égerszög, Galvács, Hangács, Hidvégyardó, Komjáti, Ládbesenyő, Lak, Martonyi, Meszes, Rakaca, Rakacaszend, Szakácsi, Szalonna, Szendrőlád, Szin, Szinpetri, Tomor, Tornabarakony, Tornakápolna, Tornanádaska, Tornaszentandrás, Tornaszentjakab, Viszló, Ziliz, Alsótelekes, Felsőtelekes, Nagybarca, Ormosbánya, Rudabánya, Rudolftelep, Dövény, Felsőkelecsény, Imola, Jákfalva, Kánó, Ragály, Zádorfalva
105/2015. (IV.23.) Korm. Rendelet Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	Balajt, Becskeháza, Bódvalenke, Boldva, Borsodszirák, Égerszög, Hangács, Hegymeg, Komjáti, Ládbesenyő, Rakaca, Szakácsi, Szalonna, Szendrőlád, Szin, Szinpetri, Szuhogya, Tornakápolna, Tornaszentandrás, Tornaszentjakab, Viszló, Ziliz, Bánhorváti, Felsőtelekes, Izsófalva, Kurityán, Nagybarca, Ormosbánya, Rudabánya, Rudolftelep, Szuhakálló, Dövény, Imola, Jákfalva, Ragály
Átmenetileg kedvezményezett települések jegyzéke	Edelény, Bódvaszilás, Damak, Debréte, Irota, Perkupa, Rakaca, Szendrő, Szögliget, Múcsony, Vadna, Alsószuha, Felsőnyárad, Jósavfő, Szuhafő, Trizs, Zubogy

5. számú táblázat - **Tervezéshez kapcsolódó programok/ műhelymunkák/konferenciák**

Időpont	Helyszín	Rövid összefoglaló
---------	----------	--------------------

2015. 01.16.	Edelény	Tájékoztatás a 2014-2020 időszak Európai Unió pályázati rendszerről, a Vidékfejlesztési Programhoz kapcsolódó Helyi Fejlesztési Stratégia előkészítése a Borsod-Torna-Gömör helyi közösség területén. Részvevők száma: 116 fő
2015.02. 12.	Sárospatak	LEADER HACS-ok lehetőségei a 2014-2020-as időszakban Részvevők száma: 26 fő
2015. 03.3.	Budapest	A Central Europe 2014-2020 bemutatása
2015. 03. 27.	Edelény	LEADER HACS-ok lehetőségei a 2014-2020-as időszakban Részvevők száma: 14 fő
2015. 03.25.	Gyöngyös	Szakmai kerekasztal megbeszélés a 2014-2020-as időszak stratégiáinak egyeztetése a Dél-Mátra Közhasznú Egyesület és a Borsod-Torna-Gömör Egyesület képviselőinek részvételével Részvevők száma: 22 fő
2015. 03. 25.	Felsőlajos	Országos konferencia a Helyi Akciócsoportok 2014-2020. közötti ellátandó feladatai, a Vidékfejlesztési Program céljai Részvevők száma: 120 fő
2015. 04. 9.	Edelény	Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegy tulajdonosok kerekasztal beszélgetése Részvevők száma: 25 fő
2015.04.17.	Edelény	A 2014-2020 közötti időszakra vonatkozó Vidékfejlesztési Program tervezésével kapcsolatos aktualitások.
2015. 05.7.	Edelény	Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegy tulajdonosok kerekasztal beszélgetése Részvevők száma: 30 fő
2015. 05.28.	Boldva	Az Irányító Hatóság 2014-2020 indikatív forrásainak megbeszélése
2015. 05. 5.	Vál	LEADER Egyesületek Szövetségének közgyűlése- a 2014-2020 programozási időszak aktuális kérdései, dr. Viski József agrár-és vidékfejlesztésért felelős helyettes államtitkár Részvevők száma: 40 fő
2015. 06.9.	Edelény	Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegy tulajdonosok kerekasztal beszélgetése Részvevők száma: 25
2015. 06. 11.	Edelény	Előadás a Vidékfejlesztési Program 2014-2020 témakörben. Előadó Dr. Benedek Tamás, az Agrár- Vidékfejlesztésért Felelős Államtitkárság Részvevők száma: 32
2015.07.16	Budapest	A Helyi Fejlesztési Stratégia célrendszerhez kapcsolandó vidék és gazdaságfejlesztés, egyéb fejlesztési lehetőségek című tájékoztató rendezvény a vidéki térségek számára elérhető támogatási lehetőségekről a 2014-2020-as időszakban
2015.07.16.	Budapest	2014-2020 átdolgozott Vidékfejlesztési Program ismertetése
2015. 08.27-28	Hernádvécse	2014-2020-as vidékfejlesztési program LEADER vonatkozásai

2015. 09.30	Mezőkeresztes	LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezői műhelynap
2015. 09.14.	Edelény	Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegy tulajdonosok kerekasztal beszélgetése, műhelymunka Részvevők száma: 12
2015.10.07	Boldva_IKSZT	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület szakmai fórumot rendezett a 2014-2020 LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezésével kapcsolatban. Részvevők száma: 33 fő
2015.11.16	Trizs	Tervezési műhelynap a Helyi Fejlesztési Stratégia elkészítésével kapcsolatban. Elképzelések, javaslatok megvitatása Részvevők száma:18
2015.11.19	Edelény	Tervezési műhelynap a Helyi Fejlesztési Stratégia elkészítésével kapcsolatban. Elképzelések, javaslatok megvitatása Részvevők száma:13
2015.11.25	Edelény	Tervezési műhelynap a Helyi Fejlesztési Stratégia elkészítésével kapcsolatban. Elképzelések, javaslatok megvitatása Részvevők száma: 45 fő
2015.11.26	Edelény	Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegy tulajdonosok kerekasztal beszélgetése, műhelymunka Részvevők száma: 13 fő
2015.12.01	Vadna	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítéséhez kapcsolódó tervezési műhelynapot valósított meg. Részvevők száma:30 fő
2015.12.02	Szendrő	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítéséhez kapcsolódó tervezési műhelynapot valósított meg. Részvevők száma: 13 fő
2015.12.08	Edelény, Művelődési Központ	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület közgyűlése. A Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020 tervezésének előzetes ismertetése és a tagok általi elfogadása. (20/2015. (XII.8.) számú határozat)
2016.01.13	Edelény	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület koordinálásával Bán-Sajó menti települések műhelymunkája, együttműködés erősítése. Részvevők száma: 7 fő
2016. 01.14	Forró	Észak-Magyarországi Helyi Akciócsoportok regionális értekezlete
2016.01.26	Edelényi kastélysziget	„Vidékfejlesztés a 2014-2020 programozási időszakban” című fórum került megrendezésre.
2016. 02.09	Budapest	A LEADER Egyesületek Szövetsége és a Kistérségi Fejlesztő Szervezetek Országos Szövetsége által szervezett szakmai konferencia. Eredmény, főbb téma: Magyarországi natúrparkok fejlesztési koncepciója, térségfejlesztési együttműködési lehetőségek ismertetése, a 2016. évi programok, Európai együttműködési trendek, mintaértékű illetve regionális, országos együttműködés alapjául szolgáló HFS projektek, elképzelések bemutatása. A térségi tervezés és a szakmai munka kereteinek áttekintése.

2016. 02.10	Boldva, IKSZT	A 2014-2020 LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia előzetes tervének ismertetése
2016.02.11	Vadna, IKSZT	A 2014-2020 LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia előzetes tervének ismertetése
2016.02-11	Szendrő	A 2014-2020 LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia előzetes tervének ismertetése

6. számú táblázat - **Tervezést koordináló csoportülések**

Tervezést Koordináló Csoport Ülések			
IDŐPONT	CÉL	RÖVID ÖSSZEFOGLALÓ/TEMATIKA	RÉSZTVEVŐK
2015.11.04	Megalakulás, helyzetelemzés	Lefedett terület és lakosság meghatározása, szükséglet és lehetőség elemzése.	Tervezést Koordináló Csoporttagok
2015.11.12	SWOT és a stratégia intézkedéseinek megfogalmazása	Fejlesztési szükségleteinek, lehetőségeinek elemzése, célkitűzések megfogalmazása, integrált és innovatív jellemzőinek leírása, kimenetek vagy eredmények mérhető célértékei.	Tervezést Koordináló Csoporttagok
2015.11.19	Az 1. intézkedés lehatárolása. Helyi termékek előállítás és értékesítése a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyhalozati projektek	A helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése specifikus célhoz illeszkedő intézkedés lehatárolása. A Borsod-Torna-Gömör Helyi Akciócsoport területén lévő tradicionális helyi termékek előállítására és feldolgozására szolgáló fejlesztések, amelynek megvalósulásával a helyi gazdasági és turisztikai árbevétel növekedik a térségben, hatására az ország leghátrányosabb helyzetű térségében csökken a munkanélküliek száma.	Tervezést Koordináló Csoporttagok
2015.11.26	A 2. intézkedés megtervezése a Tervezést Koordináló Csoporttal. Integrált kulturális és ökoturisztikai kínálat kialakítása és „Prima-Porta” védjegy hálózat	Turisztikai vonzerővel bíró szolgáltatás jelenleg nem értelmezhető a térségben. Hiányoznak a falusi- agro- és ökoturisztikai szolgáltatások, vadászathoz, horgászathoz, lovasturisztikához, kulturális turizmushoz kapcsolódó szolgáltatások.	Tervezést Koordináló Csoporttagok
2015.12.04	A 3. intézkedés meghatározása. Térségi marketing centrum kialakítása, a fiatalok segítése és a társadalmi beilleszkedés nehézségeivel küzdő lakosság integrálása mentén	A helyi erőforrásokra épülő (kreatív és környezettudatos) gazdasági tevékenységek megerősítése specifikus célhoz tartozó intézkedés meghatározása. A Borsod-Torna-Gömör Akciócsoport térség külső megjelenését, arculatát alakító, a turisztikai kínálatot integráló és együttműködő, a piacon megjelenítő, valamint a helyi termékek, helyi értékek széles körben való megismertetését értékesíthető terméké, szolgáltatásá szervező szakmai „csapat”.	Tervezést Koordináló Csoporttagok és szakmai munkatársak, civil szervezet részéről Várnagy Dávid, Miskolci Egyetem képviselőjében Dr. Gadócziné dr. Fekete Éva intézeti tanszékvezető. Tervezést Koordináló Csoporttagok és szakmai munkatársak, civil szervezet részéről Várnagy Dávid, Miskolci Egyetem képviselőjében Dr. Gadócziné dr. Fekete Éva intézeti tanszékvezető.
2015.12.10	A 4. intézkedés lehatárolása. Térségi kulturális rendezvénysorozatokhoz (História völgy, Gömör-Tornai Nyár, Bán-Sajó Völgye Fesztivál) és a Cserehát-Bódva Vidék kistájhoz és a Sajó-Szuha Karszt Kistájhoz kapcsolódó települések helyi termék napok támogatása	A Kreatív szellemi tőkebázis és társadalmi felelősségvállalás növelése specifikus célhoz tartozó intézkedés meghatározása. Kulturális rendezvény vagy rendezvénysorozat lebonyolításához szükséges eszközök, szolgáltatások és a kapcsolódó marketing tevékenység igénybevételére, amely a Borsod-Torna-Gömör HACS területén a helyi kulturális értékek újraélesztéséből másokkal történő megismertetéséből áll. Nagyobb léptékű, több település lakóit vonzó kulturális rendezvények, programok szervezésére, nemzetiségi hagyományok bemutatására az alábbi rendezvények vonatkozásában: História-völgy, Gömör-Tornai Nyár, Bán-Sajó-völgye Fesztivál, Cserehát-Bódva Vidék és Sajó-Szuha Karszt Kistájhoz tartozó településeken helyi termék napok.	Tervezést Koordináló Csoporttagok és szakmai munkatársak, civil szervezet részéről Várnagy Dávid, Miskolci Egyetem képviselőjében Dr. Gadócziné dr. Fekete Éva intézeti tanszékvezető. Tervezést Koordináló Csoporttagok és szakmai munkatársak, civil szervezet részéről Várnagy Dávid, Miskolci Egyetem képviselőjében Dr. Gadócziné dr. Fekete Éva intézeti tanszékvezető.
2015.12.17	Az 5. számú intézkedés lehatárolása	A Kreatív szellemi tőkebázis és társadalmi felelősségvállalás növelése specifikus célhoz tartozó intézkedés meghatározása. Kreatív közösségek kialakítása	Tervezést Koordináló Csoporttagok és szakmai munkatársak, civil szervezet részéről Várnagy Dávid, Miskolci Egyetem képviselőjében Dr. Gadócziné dr. Fekete Éva intézeti tanszékvezető.
2016.01.07	A 6. intézkedés lehatárolása megtervezése	Társadalmi innovációk létrehozása, Erőforrások feltárása, dokumentálása, hasznosíthatóvá tétele.	Tervezést Koordináló Csoporttagok és szakmai munkatársak, civil szervezet részéről Várnagy Dávid, Miskolci Egyetem képviselőjében Dr. Gadócziné dr. Fekete Éva intézeti tanszékvezető.
2016.01.14	Együttműködési projektek, célok	Egyesületünk a 2007-2013-as időszakban nemzetközi együttműködés keretében és más projektek kapcsán kapcsolatokat épített szlovák, erdélyi és lengyel LEADER csoportokkal. Szlovákiában a Mas Kras LEADER Akciócsoport, Erdélyben a Sóvidék-Hegyalja LEADER Akciócsoport, Lengyelországban pedig Stowarzyszenie Rozwoju Spisza i Okolicy LEADER Akciócsoportokkal alakított ki együttműködést. A 2014-2020-as időszakban a Tervezést Koordináló Csoport javasolja az együttműködések továbbbápolását.	Tervezést Koordináló Csoporttagok
2016.01.21	Kommunikációs terv kidolgozása	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület a külső kommunikáció mellett kiemelt figyelmet fordít a belső kommunikáció jó minőségére is. Az elkövetkezendő időszakban még aktívabban kívánjuk a kommunikációt fejleszteni hozzáigazítva a tevékenységi struktúrát a stratégia 2014-2020 évi specifikus céljaihoz és intézkedéseibe.	Tervezést Koordináló Csoporttagok
2016.01.28	Indikatív pénzügyi terv megtervezése	A HACS működési és animációs költségének megtervezése 2016-tól 2020-ig figyelembe véve az IH iránymutatását.	Tervezést Koordináló Csoporttagok

7. számú táblázat- Tervezést koordináló csoport összetétele

köszféra:

- Csabai Gyula - Boldva Község Önkormányzat
- Molnár Zoltán- Perkupa Községi Önkormányzat
- Matusz Tamás – Hídvégardó Községi Önkormányzat
- Krajnyák Dénes – Tornaszentandrás Községi Önkormányzat
- Dr. Vártás József – Edelény Város Önkormányzata

civil szféra:

- Bencze Péter- Vadna Községért Alapítvány
- Dr. Török Pál Galyasági Településszövetség
- Nagy Tibor- Borsodi Dombság Civilek Egyesület
- Várnagy Dávid – Gömői Tájfejlesztő Egyesület
- Káló Károly – Bhim Rao Egyesület
- Siroki László- Autónia Alapítvány helyi koordinátora

üzleti szféra:

- Bodnár-Pásztor Edina- Egyéni vállalkozó
- Harcsa Attila- Szendrői Gazdaság Kft.
- Lukács Attila - Mungar Kft.
- Rabi József - Frekvencia 2000 Kft., kézműipari alelnök- a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara elnökségi tagja
- Dr. G.Fekete Éva - Reg-lex Bt., Miskolci Egyetem
- Szaniszló János- Agroszan Bt, Kazincbarcikai Járási Hivatal vezetője, Nemzeti Agrárkamara B-A-Z megyei Elnökségének megyei alelnöke

munkaszervezet részéről:

- Lengyelné Bencze Viktória-munkaszervezet vezető
- Juhász-Magyar Anita- ügyintéző

8. számú táblázat- **A HFS elkészítését segítő képzéseken résztvevők száma partnerségi szektor szerint** (önkormányzati-, civil-, vállalkozói szféra) település szerint

A HFS elkészítését segítő képzéseken résztvevők száma								
Ssz.	időpont	Címe	Résztvevők száma partnerségi szektor szerint/fő			Település szerinti megoszlás		
			civil	vállalkozói	közzsféra	civil	vállalkozói	közzsféra
1.	2015.11.04	Megalakulás, helyzetelemzés	3	5	2	Vadna, Varbóc, Ormosbánya	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg	Boldva, Perkupa
2.	2015.11.12	SWOT és a stratégia intézkedéseinek megfogalmazása	3	5	2	Vadna, Varbóc, Ormosbánya	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg	Boldva, Perkupa
3.	2015.11.19	Helyi termékek előállítása és értékesítése a Borsod-Torna-Gömör Helyi Védjegyhálózati projektek	3	5	2	Vadna, Varbóc, Ormosbánya	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg	Boldva, Perkupa
4.	2015.11.26	Integrált kulturális és ökoturisztikai kínálat kialakítása és „Príma-Porta” védjegy hálózat	3	5	2	Vadna, Varbóc, Ormosbánya	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg, Irota	Boldva, Perkupa

5.	2015.12.04	Térségi marketing centrum kialakítása, a fiatalok segítése és a társadalmi beilleszkedés nehézségeivel küzdő lakosság integrálása mentén	5	7	5	Vadna, Varbóc, Ormosbánya, Ragály, Szendrőlád,	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg, Irota, Perkupa,	Boldva, Perkupa, Hidvégardó, Tornaszentandrás, Edelény
6.	2015.12.10	Térségi kulturális rendezvénysorozatokhoz (História völgy, Gömör-Tornai Nyár, Bán-Sajó Völgye Fesztivál) és a Cserehát-Bódva Vidék kistájhoz és a Sajó-Szuha Karszt Kistájhoz kapcsolódó települések helyi termék napok támogatása	5	7	5	Vadna, Varbóc, Ormosbánya, Ragály, Szendrőlád,	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg, Irota, Perkupa,	Boldva, Perkupa, Hidvégardó, Tornaszentandrás, Edelény
7.	2015.12.17	Kreatív közösségek kialakítása	5	7	5	Vadna, Varbóc, Ormosbánya, Ragály, Szendrőlád,	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg, Irota, Perkupa	Boldva, Perkupa, Hidvégardó, Tornaszentandrás, Edelény
8.	2016.01.07	Társadalmi innovációk létrehozása, Erőforrások feltárása, dokumentálása, hasznosíthatóvá tétele.	5	7	5	Vadna, Varbóc, Ormosbánya, Ragály, Szendrőlád,	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg, Irota, Perkupa	Boldva, Perkupa, Hidvégardó, Tornaszentandrás, Edelény
9.	2016.01.14	Együttműködési projektek, célok	3	5	2	Vadna, Varbóc, Ormosbánya	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg	Boldva, Perkupa
10.	2016.01.21	Kommunikációs terv kidolgozása	5	7	5	Vadna, Varbóc, Ormosbánya, Ragály, Szendrőlád,	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg, Irota, Perkupa	Boldva, Perkupa, Hidvégardó, Tornaszentandrás, Edelény
11.	2016.01.28	Indikatív pénzügyi terv megtervezése	5	7	5	Vadna, Varbóc, Ormosbánya, Ragály, Szendrőlád,	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg, Irota, Perkupa	Boldva, Perkupa, Hidvégardó, Tornaszentandrás, Edelény
12.	2016.01.14	Észak-Magyarországi Helyi Akciócsoportok regionális értekezlete	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület teljes munkaszervezete részt vett.					

9. számú táblázat- A HFS elkészítését segítő konzultációk, fórumok száma, témaköre

Ssz.	Címe	Témakör
1.	Elnökségi ülés- Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020 tervezésének előzetes ismertetése (2015.11.04)	Témakör: általános. LEADER HACs elismerésről szóló tájékoztatás
2.	Elnökségi ülés- Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020 tervezésének előzetes ismertetése (2015.12.08)	Témakör: specifikus/ gazdasági, társadalmi, esélyegyenlőségi. A Helyi Fejlesztési Stratégia első verziójának ismertetése, a Helyi Fejlesztési Stratégia helyzetelemzésétől a Cselekvési tervig.

3.	Közgyűlés- Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020 tervezésének előzetes ismertetése (2015.12.08)	Témakör: specifikus/ gazdasági, társadalmi, esélyegyenlőségi. A Helyi Fejlesztési Stratégia első verziójának ismertetése, a Helyi Fejlesztési Stratégia helyzetelemzésétől a Cselekvési tervig.
4.	Elnökségi ülés-Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020 tervezésének előzetes ismertetése (2016.01.21)	Témakör: specifikus. A Helyi Fejlesztési Stratégia kommunikációs tervének ismertetése. A külső kommunikáció és a belső kommunikáció szükségessége. A kommunikációs eszközök, tevékenységek típusainak bemutatása beleértve a pályázók és a szélesebb nyilvánosság tájékoztatásának módját.
5.	2014-2020 LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezése (2015. 11.07)	Témakör: általános. A Borsod-Torna-Gömör Egyesület tájékoztató fórumot rendezett Boldván a 2014-2020 LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezésével kapcsolatban. Nagy számban jelentek meg az érdeklődők, hisz már mindenki nyitott az új pályázati lehetőségek, fejlesztések iránt. A jelenlévők többek között önkormányzati személyek, magánvállalkozók, civil szervezetek és őstermelőkből tevődött össze.
6.	Tervezési műhelynap Trizsben (2015.11.16)	Témakör: általános. A Műhelynapon tájékoztatás történt a Vidékfejlesztési Program LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezés folyamatáról és határidejéről. Valamint megbeszélésre kerültek a helyi fejlesztési elképzelések, javaslatok és projektötletek gyűjtése. A jelenlévők többek között önkormányzati személyek, magánvállalkozók és civil szervezetek voltak.
7.	Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítéséhez kapcsolódó tervezési műhelynapot rendezett Edelényben (2015.11.19)	Témakör: általános. A Műhelynapon tájékoztatás történt a Vidékfejlesztési Program LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezés folyamatáról és határidejéről. Valamint megbeszélésre kerültek a helyi fejlesztési elképzelések, javaslatok és projektötletek gyűjtése. A jelenlévők többek között önkormányzati személyek, magánvállalkozók és civil szervezetek voltak.
8.	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítéséhez kapcsolódó tervezési műhelynap(2015.11.25.)	Témakör: általános. A Műhelynapon tájékoztatás történt a Vidékfejlesztési Program LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezés folyamatáról és határidejéről. Valamint megbeszélésre kerültek a helyi fejlesztési elképzelések, javaslatok és projektötletek gyűjtése. A jelenlévők többek között önkormányzati személyek, magánvállalkozók és civil szervezetek voltak.
9.	Szakmai Fórum a Borsod-Torna-Gömör Egyesület szervezésében KÖZÖSSÉGBEN AZ ERŐ! (2015.11.26)	Témakör: gazdaság. A Műhelynapon tájékoztatás történt a Vidékfejlesztési Program LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezés folyamatáról és határidejéről. Valamint megbeszélésre kerültek a helyi fejlesztési elképzelések, javaslatok és projektötletek gyűjtése. Tájékoztatás történt a mezőgazdasági termelők, kézművesek fejlesztését érintő pályázati lehetőségekről, várható projektek megjelenéséről.
10.	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítéséhez kapcsolódó tervezési műhelynap Vadnán (2015.12.01)	Témakör: általános. Tájékoztatás a Vidékfejlesztési Program (VP) LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezés folyamatáról és határidejéről. Helyi fejlesztési elképzelések, javaslatok megbeszélése és projektötletek gyűjtése. A legfontosabb feladat a tervezési területre szabott Helyi Fejlesztési Stratégia elkészítése, az Akciócsoport működési és térségszervezési feladatainak elindítása. A stratégia tervezés folyamata nyilvános, mindenki által követhető és hozzáférhető folyamat, mely több, - helyi konzultációra lehetőséget biztosító eseményt - foglalt magában az elmúlt hónapokban, hetekben meghirdetett tervezési műhelynapokon, mint a Vadnai műhelynap is. A Műhelynapon tájékoztatás történt a Vidékfejlesztési Program LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezés folyamatáról és határidejéről. Valamint megbeszélésre kerültek a helyi fejlesztési elképzelések, javaslatok és projektötletek gyűjtése. A jelenlévők többek között önkormányzati személyek és civil szervezetek voltak.

11.	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítéséhez kapcsolódó tervezési műhelynap Szendrőben (2015.12.02)	Témakör: általános. Tájékoztatás a Vidékfejlesztési Program (VP) LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezés folyamatáról és határidejéről. Helyi fejlesztési elképzelések, javaslatok megbeszélése és projektötletek gyűjtése. A Műhelynapon tájékoztatás történt a Vidékfejlesztési Program LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezés folyamatáról és határidejéről. Valamint megbeszélésre kerültek a helyi fejlesztési elképzelések, javaslatok és projektötletek gyűjtése.
12.	Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítésével kapcsolatos tematikus műhelynap (2016.01.13)	Témakör: specifikus. A 2015. december 1-én Vadna településen megvalósított Helyi Fejlesztési Stratégiát előkészítő műhelynapon felmerült az a gondolat a megjelentek körében, hogy a Sajó-folyó menti települések együttműködést alakítsanak ki és hasonlóan más községek közös programjaihoz, rendszeresen rendezvényeket valósítsanak meg, mint például a História-völgy tematikus rendezvényei és a Gömör-Tornai Nyár.
13.	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) egyeztető fóruma Boldván (2016.02.10)	Témakör: általános. A fórumra érkezett résztvevők, már kellően megismerhették a Helyi Fejlesztési Stratégiát, így célirányos kérdések és egyeztetések történtek. A résztvevők között Önkormányzati szereplők, civil szervezetek és vállalkozók voltak. A fórum alatt leginkább a cselekvési terv került részletesebben átbeszélésre.
14.	A 2014-2020 LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia előzetes tervének ismertetése Szendrő városában. (2016.02.11)	Témakör: társadalmi. Lengyelne Bence Viktória a résztvevőket tájékoztatja a Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégiájának Cselekvési Tervéről. A résztvevők zöme civil szervezetek képviselőiből tevődött össze, ezért célirányosan a civil szférát érintő szükségletek és fejlesztési lehetőségek elemzésére került sor. A résztvevők fejlesztési elképzeléseik illeszkednek valamely intézkedéshez. Leginkább a civil szervezetek tevékenységükhöz illeszkedő rendezvényt, képzéssorozatot kívánnak megvalósítani.
15.	szakmai egyeztető fórumot a 2014-2020 LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia ismertetéséről (2016.02.11)	Témakör: specifikus/társadalmi. A fórumon lehetőség volt az áttanulmányozott Helyi Fejlesztési Stratégia értékelésére, javaslatételére. Lengyelne Bence Viktória tájékoztatta a résztvevőket az eljárásrendről, a VP szerinti szabályozásról és a cselekvési tervről. Ezen a fórumon leginkább a már korábban kialakult Sajó-folyó menti települések polgármesterei korábbi együttműködési elképzeléseiket pontosították és illesztették bele a Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési stratégiájának a cselekvési tervéhez illeszkedően. A projektötletük a térségi kulturális rendezvénysorozathoz a Bán-Sajó- Völgye Fesztiválhoz fog illeszkedni. 11 település kíván együttműködve megvalósítani több térségi kulturális rendezvénysorozatot.

10. számú táblázat- **A HFS elkészítését segítő konzultációkon, fórumokon résztvevők száma település és partnerségi szektor szerint** (önkormányzati-, civil-, vállalkozói szféra)

Ssz.	Címe	Résztevők száma partnerségi szektor szerint/fő			Település szerinti megoszlás		
		civil	vállalkozói	közszféra	civil	vállalkozói	közszféra
1.	Elnökségi ülés- Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020 tervezésének előzetes ismertetése (2015.11.04)	3	5	2	Vadna, Varbóc, Ormosbánya	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg,	Boldva, Perkupa

2.	Elnökségi ülés- Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020 tervezésének előzetes ismertetése (2015.12.08)	4	6	4	Vadna, Varbóc, Ormosbánya, Szendrőrlád	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg, Perkupa,	Boldva, Perkupa, Hidvégyardó, Tornaszentandrás
3.	Közgyűlés- Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020 tervezésének előzetes ismertetése a HACS tervezési területének összes településének bevonásával (2015.12.08)	14	9	19	A HACS tervezési területének összes településének bevonásával		
4.	Elnökségi ülés- Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020 tervezésének előzetes ismertetése (2016.01.21)	3	5	3	Vadna, Varbóc, Ormosbánya	Szendrő, Szuhakálló, Sajóecseg,	Tornaszentandrás, Boldva, Perkupa
5.	2014-2020 LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia tervezése (2015. 11.07)	14	9	7	Varbóc, Boldva, Bódvarákó, Boldva, Szendrő, Ormosbánya, Borsodszirák, Abod, Szendrőrlád,	Abod, Sajóvámos, Boldva, Sajósenye, Hangács, Sajóecseg, Borsodszirák, Múcsony	Boldva, Sajóecseg, Edelény, Nyomár, Ziliz
6.	Tervezési műhelynap Trizsben (2015.11.16)	4	0	6	Rudolftelep, Ormosbánya, Ragály,		Ragály, Szuhafő, Imola, Trizs, Dövény, Felsőnyárad
7.	Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítéséhez kapcsolódó tervezési műhelynapot rendezett Edelényben (2015.11.19)	3	3	7	Meszes, Perkupa, Edelény	Szuhogy, Edelény, Sajópálfala	Abod, Szalonna, Balajt, Ládbesenyő, Rakaca, Debréte, Viszló
8.	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítéséhez kapcsolódó tervezési műhelynap (2015.11.25.)	8	9	2	Múcsony, Szőlőszárdó, Égerszög, Izsófalva, Felsőkelecsény, Bódvaszilas, Sajókaza, Hangács	Szuhafő, Tornabarakony, Hegyemeg, Jósvafő, Galvács, Irota, Sajókaza	Teresztenye, Trizs
9.	Szakmai Fórum a Borsod-Torna-Gömör Egyesület szervezésében KÖZÖSSÉGBEN AZ ERŐ! (2015.11.26)	3	4	0	Sajókaza, Trizs, Edelény	Sajókaza, Sajóvámos, Perkupa, Szögliget	-
10.	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítéséhez kapcsolódó tervezési műhelynap Vadnán (2015.12.01)	1	3	4	Vadna	Nagybarca, Felsőkelecsény, Sajóecseg	Sajóivánka, Sajóecseg, Sajóvámos, Vadna

11.	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítéséhez kapcsolódó tervezési műhelynap Szendrőben (2015.12.02)	7	2	2	Szendrőlád, Szendrő, Varbóc, Abod, Ládbesenyő, Balajt, Meszes	Perkupa, Szendrő	Galvács, Szendrő
12.	Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítésével kapcsolatos tematikus műhelynap (2016.01.13)	0	0	5	-	-	Sajóecseg, Sajóvámos, Sajóivánka, Szuhakálló, Vadna
13.	A Borsod-Torna-Gömör Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) egyeztető fóruma Boldván (2016.02.10)	2	1	1	Abod, Ládbesenyő	Borsodszirák	Boldva
14.	A 2014-2020 LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia előzetes tervének ismertetése Szendrő városában. (2016.02.11)	5	6	4	Égerszög, Edelény, Szendrő, Szendrőlád, Szinpetri	Szalonna, Meszes, Martonyi, Szőlősardó, Égerszög, Szögliget,	Meszes Perkupa, Tornaszentandrás, Szin
15.	szakmai egyeztető fórumot a 2014-2020 LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia ismertetéséről Vadnán (2016.02.11)	2	2	5	Ormosbánya, Rudolftelep	Vadna, Nagybarca	Vadna, Szuhakálló, Kurityán, Izsófalva, Nagybarca

1. számú melléklet- **HFS alátámasztását szolgáló elkészült tanulmányok** (elemzések, adatgyűjtések) címe, témaköre

A Borsod-Torna-Gömör Egyesület a Helyi Fejlesztési Stratégia tervezési folyamat elindításáról először 2014. április hónapban tájékoztattuk a tervezési terület lakosságát.

Ezzel egy időben projektötlet adatlap mintát is az érdeklődők rendelkezésére bocsátottunk. Az Egyesület meglévő levelező listájáról a tagságnak és az adatbázisunkban eddig szereplő pályázóknak is mintegy 400 főnek küldtük meg. A honlapunkon (www.btge.hu) adtunk tájékoztatást Magyarország Vidékfejlesztési Programjának Európai Unió elfogadásáról.

A **Görög Katolikus Exarchátus** által elkészített „**Szép Cserehát**” Program fejlesztési elképzeléseit figyelembe véve készítettük el a Helyi Fejlesztési Stratégiánkat, melyben mind a vállalkozásfejlesztési, mind a közösségfejlesztő program elképzelések illeszthetőek.

Egyesületünk a 2014-2020-as Helyi Fejlesztési Stratégia előkészítése érdekében 2015. év eleje óta **projektötlet gyűjtést** hajtott végre e-mail, postai és személyes úton. A fórumokon elhangzott javaslatokat összegezve azokat átadtuk a Tervezést Koordináló Csoport részére, mely munkájukat segítette a tervezés ideje alatt. A fórumokon, a közgyűlésen és minden, a honlapon, újságcikkekben és a helyi elektronikus médiában, a Sajómente Regionális Televízióban felhívtuk a lakosság figyelmét a projektötlet beadásának lehetőségére. Ennek eredményeként a tervezés befejezéséig mintegy 150 db projektötlet érkezett be munkaszervezetünkhöz. A beérkezett ötleteket már a tavalyi évtől kezdve folyamatosan összefoglaltuk elektronikus excel táblába, majd a projektötleteket TKCS üléseken meghatározták, hogy mely intézkedéshez javasolják, illetve milyen más Operatív Program adhat teret a fejlesztésnek. A HFS Általános

céljainak és Specifikus céljainak meghatározása után a projekteket besorolták az adott célokhoz és ebből alakultak ki azok az intézkedések, melyek a LEADER terv beavatkozási területeit érintik.

Az adatgyűjtés témakörei: vállalkozások, őstermelők fejlesztési elképzeléseinek gyűjtése; önkormányzatok, civil szervezetek fejlesztési elképzelései, eszközbeszerzés, rendezvények, táborok megvalósítása.

A 2014-2020-as Helyi Fejlesztési Stratégia elkészítését támogató Országos Területfejlesztési és **Területrendezési Információs Rendszer (TeIR)** informatikai modul adott lehetőséget a Borsod-Torna-Gömör Egyesülethez tartozó települések társadalmi, gazdasági tényezőinek állapotát és változásait leíró mutatók- a megye, ország adataival összevethető módon történő adatok elemzését dolgozta fel és vette alapul a Borsod-Torna-Gömör Egyesület Tervezést Koordináló Tagjai a Helyi Fejlesztési Stratégia megalkotásában.

Az adatgyűjtés témakörei: társadalmi, gazdasági tényezőinek állapota és változásait leíró mutatók összevetve az országos és megyei adatokkal.

A Helyi Fejlesztési Stratégia alátámasztását szolgáló tanulmányok, programok:

- Címe: **Borsod-Abaúj-Zemplén megye elmaradott térségeinek esélyegyenlőségi felzárkóztatási és foglalkoztatási terve**
Témaköre: Centrumokhoz kapcsolódó gazdaságfejlesztés, Hátrányos helyzetűek komplex társadalomfejlesztési programja – mélyszegénység csökkentése, Közösségek, társadalmi felelősségvállalás és társadalmi innováció, Természeti és kulturális erőforrások fenntartható hasznosítása
- Címe: Dr. G. Fekete Éva: **Együtt! –De hogyan?**
Témaköre: Az Észak-Magyarországi régió tervezési munkákat megkönnyítő módszertani útmutatások
- Címe: Dr. G. Fekete Éva: **A vidéki munkanélküliség tömegessé válásától az új foglalkoztatási modellekig**
Témaköre: gazdaságfejlesztés, munkanélküliség, új foglalkoztatási modellek
- Címe: **Területi együttműködést elősegítő programok az Edelényi járásban- Járási esélyteremtő programterv**
Témaköre: járási infrastruktúra, helyzetértékelés, Esélyegyenlőségi programok felülvizsgálata
- Címe: **Területi együttműködést elősegítő programok a Kazincbarcikai járásban- Járási esélyegyenlőségi programterv**
Témaköre: járási infrastruktúra, helyzetértékelés, Esélyegyenlőségi programok felülvizsgálata
 - Címe: **Járási szintű Esélyteremtő Programterv- Putnoki Járás**
Témaköre: járási infrastruktúra, helyzetértékelés, Esélyegyenlőségi programok felülvizsgálata
- Címe: **Területi együttműködést elősegítő programok az Miskolci járásban- Járási esélyteremtő programterv**
Témaköre: járási infrastruktúra, helyzetértékelés, Esélyegyenlőségi programok felülvizsgálata
„Szép Cserehát” Program- Görög Katolikus Exarchátus